

Nr 188.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om landsting m. m.; given Stockholms slott den 19 mars 1924.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

lag om landsting och

lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

G. Malm.

Fö r s l a g
till
L a g
om landsting.

Härigenom förordnas som följer:

1 KAP.

Om landstingsområde och landstingets uppgift.

1 §.

I varje län skall finnas ett landsting, sammansatt av ombud för länets landsbygd och de städer i länet, som deltaga i landsting.

Där i anseende till läge eller andra skiljaktiga förhållanden ett för hela länet gemensamt landsting icke anses medföra de med denna lag avsedda fördelar, må Konungen, sedan länsstyrelsen och landstinget blivit hörda, kunna förordna, att mer än ett landsting skall finnas inom länet.

Hava inom ett län flera landsting bildats, må Konungen, där omständigheterna därtill föranleda, kunna efter länsstyrelsens och landstingens hörande förordna, att antalet landsting inom länet skall minskas.

De delar av ett län, som deltaga i samma landsting, utgöra ett landstingsområde.

2 §.

1 mom. Har stad, som deltagar i landsting, uppnått en folkmängd av minst en etthundrafemtiondel av rikets hela invånarantal, äger staden utträda ur landstinget.

Vill stad, som enligt vad nyss sagts är berättigad till utträde, ej vidare deltaga i landstinget, skall staden delgiva landstinget sitt beslut att utträda. Sker delgivningen inom två år från det årsskifte, vid vilket staden uppnått nämnda folkmängd, skall utträdet äga rum vid utgången av kalenderåret närmast efter det, under vilket landstinget erhållit del av stadens beslut, men eljest vid utgången av andra kalenderåret efter det, varunder delgivning skett.

Beslut att utträda ur landsting skall av staden underställas Konungen, som, därest staden finnes till utträde berättigad, efter landstingets hörande meddelar de närmare föreskrifter, som för beslutets genomförande äro erforderliga.

2 mom. Sådan i landsting icke deltagande stad, vars invånarantal minskats under det, som berättigat staden till utträde ur landsting, må inträda i landsting, sedan staden delgivit landstinget sitt beslut att inträda.

Annan stad, som icke deltagar i landsting, äger inträda i landsting, såvida samstämmade beslut därom fattats av staden och landstinget.

Beslut, som angår stads inträde i landsting, skall underställas Konungen, som, där staden finnes berättigad till inträde, efter vederbörandes hörande bestämmer tiden för inträdet samt meddelar de övriga föreskrifter, som för beslutets genomförande äro erforderliga.

3 §.

Landstinget tillkommer att, i den ordning denna lag stadgar, rådslå och besluta om för landstingsområdet gemensamma angelägenheter, vilka avse allmänna hushållningen, jordbrukets och andra näringars utveckling, anstalter för kommunikationsväsendets befordrande, hälso- och sjukvård, undervisning, allmän ordning och säkerhet med mera dylikt, såvitt dessa angelägenheter icke enligt gällande författningar tillhöra offentlig myndighets ämbetsåtgärd, ävensom att handhava de ärenden i övrigt, som enligt beslut av Konung och riksdag skola ankomma på landstinget.

4 §.

Landstingsmän jämte suppleanter för dem utses inom landstingsområdet genom val i den ordning, som i denna lag stadgas.

Landstingsmännen och deras suppleanter äro i utövningen av sitt uppdrag icke bundna av väljarnas föreskrifter.

2 KAP.

Om val av landstingsmän.

5 §.

Rätt att deltaga i val av landstingsmän jämte suppleanter tillkommer en var inom landstingsområdet i kommuns gemensamma angelägenheter röstberättigad man eller kvinna, som senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugusju års ålder.

Vid valet skall den för vederbörande kommun å landet eller för stad senast fastställda röstlängd ligga till grund, och ankomme på Konungen att i fråga om sådan längd meddela de särskilda föreskrifter, som erfordras för iakttagande av vad nyss stadgats om viss särskild ålder såsom villkor för rösträtt vid landstingsmannaval.

6 §.

1 mom. Valbar till landstingsman eller suppleant för landstingsman är en var inom landstingsområdet vid landstingsmannaval röstberättigad man eller kvinna.

Landstingsman eller suppleant för landstingsman kan ej vara:

- a) den som icke råder över sig och sitt gods;
- b) den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller den som är ställd under framtiden för brott, vilket kan medföra sådan påföljd;
- c) den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

Landshövding, landssekreterare, landskamrerare och länsassessor kunna med hänsyn till sin tjänstställning icke vara landstingsmän.

Hustru vare ej på den grund, att äldre giftermålsbalken är tillämplig i fråga om makarnas förmögenhetsförhållanden, obehörig att utöva uppdrag, varom nu är fråga.

2 mom. Landstingsman eller suppleant må ej kunna avsäga sig uppdraget, såvida han ej är bosatt utom landstingsområdet eller i fyra år tjänstgjort såsom landstingsman eller uppnått sextio års ålder eller eljest uppgiver hinder, som av landstinget godkännes.

Väljes kvinna till landstingsman eller suppleant, äger hon när som helst avsäga sig uppdraget.

7 §.

Landstingsmän jämte suppleanter väljas med de undantag, som i 8 § 7 mom. andra stycket och 8 mom. tredje stycket omförmälas, för fyra år, räknat från och med den 1 januari året efter det, då valet skett.

Landstingsman och suppleant, som utsetts vid val jämlikt nyss åberopade bestämmelser i 8 § 7 och 8 mom., skola tjänstgöra från och med den 1 januari året efter det, då valet skett, och till utgången av tjänstgöringstiden för övriga landstingsmän och suppleanter.

Börande upphörande i vissa fall tidigare än ovan sägs av uppdrag att vara landstingsman eller suppleant stadgas i 8 § 7 mom. tredje stycket och 8 mom. fjärde stycket.

8 §.

1 mom. För val av landstingsmän indelas landstingsområdet i valkretsar. För varje valkrets utses, oavsett dess folkmängd, en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 5,000.

2 mom. Vid landstingsområdes indelning i valkretsar skall med undantag, varom nedan i denna paragraf förmäles, iakttagas, att för varje valkrets komma att utses minst fem, högst nio landstingsmän.

Stad, vars folkmängd utgör minst 20,000, bildar en valkrets, även om flera än nio landstingsmän skola för staden utses.

Stad med mindre folkmängd än 20,000 förenas med annan stad eller andra städer eller med angränsande landsbygd till en valkrets. Delar av samma stad må icke ingå i olika valkretsar.

Vid valkretsindelningen iakttages i övrigt, att området för annan valkrets än den, i vilken två eller flera städer ingå, skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, samt att delningen i vad angår landsbygden verkställas, där så lämpligen kan ske, efter domsaga, tingslag eller härad, men eljest efter kommuner. Med tingslag förstås sådan del av domsaga, som utgör egen domkrets.

3 mom. Där iakttagande av ovan givna bestämmelser angående minsta invånarantal för valkrets medför synnerlig olägenhet, må område med minst 10,000 invånare utgöra egen valkrets. Sådan valkrets skall dock på landet utgöras av domsaga eller av ett eller flera tingslag eller härad.

4 mom. Därest det antal landstingsmän, som med tillämpning av nu meddelade föreskrifter bör utses inom ett landstingsområde, icke uppgår till tjugu, skall såsom grund för rättigheten att efter folkmängden välja landstingsmän bestämmas lägre tal än det uti 1 mom. angivna, på det att landstingsmännens antal för hela landstingsområdet må uppgå till minst tjugu; och skall, med tillämpning av häremot svarande reduktion av folkmängdssiffrorna, i övrigt gälla vad ovan i 2 och 3 mom. är stadgat.

5 mom. Indelningen i valkretsar jämte det antal landstingsmän, som skall för varje valkrets utses, fastställas efter ovan angivna grunder av landstinget. Förslag till cmförmälda indelning skall till landstinget avgivas av länsstyrelsen.

För landsting, som enligt 1 § andra stycket nybildats, skall efter förslag av länsstyrelsen indelning, varom i detta moment förmåles, fastställas av det äldre landstinget vid dess sista lagtima möte.

6 mom. Varda de förhållanden, vilka legat till grund för den fastställda indelningen, så ändrade, att jämkning däri till följd av stadgandena i 1—4 mom. här ovan påkallas, eller finnes eljest sådan jämkning nödig, äger landstinget, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa jämkningen; och skall, där ej sådant fall är för handen, som i 7 mom. första stycket och 8 mom. andra stycket avses, jämkningen ske året innan val av landstingsman nästa gång äger rum.

7 mom. Om genom stads inträde i landsting eller genom ändring i den territoriella indelningen landstingsområde utvidgas, äger nästa lagtima landsting, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa den jämkning i valkretsindelningen, som därav må föranledas.

Om folkmängden i det område, varmed landstingsområdet utvidgats, uppgår minst till tal, som enligt 1 eller 4 mom. berättigar till att utse en landstingsman, eller om det antal landstingsmän, som efter sådan jämkning, som i nästföregående stycke sägs, skall utses för den eller de av jämkningen berörda valkretsar, är högre än det antal landstingsmän, som före jämkningen utsetts för den eller de äldre valkretsar, jämkningen omfattat, skall å den för landstingsmannaval stadgade tid året efter det jämkningen verkställts val företagas inom den eller de valkretsar, som må hava vid jämkningen nybildats av det överförda området eller del därav eller ock eljest berörts av jämkningen, ändå att val av landstingsmän därstädes eljest icke det året skulle äga rum.

Därest val på grund av bestämmelserna i nästföregående stycke företages,

äga de landstingsmän och suppleanter, som före jämkningen utsetts för den eller de äldre valkretsar, jämkningen omfattat, icke med sina befattningar fortfara längre än till början av tjänstgöringstiden för de vid berörda val utsedda landstingsmän och suppleanter.

I fall, som i första stycket av detta moment avses, skall det förslag till jämkning i valkretsindelning, som av länsstyrelsen avgives, tillika innehålla uppgift å de val, som med anledning av jämkningen skola enligt andra stycket företagas, ävensom å de landstingsmän och suppleanter, för vilka enligt tredje stycket tjänstgöringstiden inskränkes.

8 mom. Utträder stad ur landsting eller upphör på grund av ändring i den territoriella indelningen område, som bildar egen valkrets, att deltaga i visst landsting, äga de för staden eller valkretsen utsedda landstingsmän och suppleanter icke fortfara med sina befattningar.

Om genom ändring i den territoriella indelningen område, som utgör del av en eller flera valkretsar, upphör att deltaga i visst landsting, äger nästa lagtima landsting, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa den jämkning i valkretsindelningen, som därav må föranledas.

Om folkmängden i område, som upphört att deltaga i visst landsting, uppgår minst till tal, som enligt 1 eller 4 mom. berättigar till att utse en landstingsman, eller om det antal landstingsmän, som efter sådan jämkning, som i nästföregående stycke sägs, skall utses för den eller de av jämkningen berörda valkretsar, är lägre än det antal landstingsmän, som före jämkningen utsetts för den eller de äldre valkretsar, jämkningen omfattat, skall å den för landstingsmannaval stadgade tid året efter det jämkningen verkställts val företagas inom den eller de valkretsar, som berörts av jämkningen, ändå att val av landstingsmän därstädes eljest icke det året skulle äga rum.

Därest val på grund av bestämmelserna i nästföregående stycke företages, äga de landstingsmän och suppleanter, som före jämkningen utsetts för den eller de äldre valkretsar, jämkningen omfattat, icke med sina befattningar fortfara längre än till början av tjänstgöringstiden för de vid berörda val utsedda landstingsmän och suppleanter.

I fall, som i andra stycket av detta moment avses, skall det förslag till jämkning i valkretsindelning, som av länsstyrelsen avgives, tillika innehålla uppgift å de val, som med anledning av jämkningen skola enligt tredje stycket företagas, ävensom å de landstingsmän och suppleanter, för vilka enligt fjärde stycket tjänstgöringstiden inskränkes.

9 §.

Val av landstingsmän skall förrättas tredje söndagen i september månad eller i stad, där magistraten så beslutar, närmast därförut infallande lördag.

Valet må dock utsättas till annan dag i september månad, därest samma år valet skall äga rum, på landet kommunalfullmäktige eller, där sådana icke finnas, kommunalstämma å ordinarie sammankomst i mars månad och i stad stads-

fullmäktige eller, där sådana icke finnas, allmänna rådstugan å ordinarie sammankomst i maj månad sådant beslutar med minst två tredjedelar av de vid omröstningen deltagandes röster.

Beslutas, på sätt i denna paragraf sägs, annan dag än tredje söndagen i september, skall underrättelse därom meddelas länsstyrelsen före juli månads utgång det år valet äger rum.

10 §.

Valen av landstingsmän och suppleanter äro omedelbara och ske med slutna sedlar.

Vid valen skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken.

Å valsedel skall ovanför namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss meningsriktning).

Valsedeln skall antingen upptaga namnen i en följd, det ena under det andra, eller ock avfattas på sätt formulär 1 vid denna lag utvisar.

I förra fallet må namnen å valsedeln vara högst dubbelt så många som det antal landstingsmän, vilka skola utses för valkretsen; skall endast en landstingsman utses för valkretsen, må dock valsedel innehålla tre namn. Namnen gälla själva landstingsmannavalet samt, i den mån de därvid icke tagas i anspråk, val av suppleant för avgången landstingsman.

I senare fallet må å sedelns vänstra sida upptagas högst två namn utöver det antal landstingsmän valet avser. Dessa namn skola uppföras vart för sig i de särskilda rummen och gälla själva landstingsmannavalet samt, i den mån namnen därvid icke tagas i anspråk, val av suppleant för avgången landstingsman. För suppleantvalet må dessutom i motsvarande rum å sedelns högra sida uppföras högst två namn för vart och ett av de för själva landstingsmannavalet upptagna namnen. Upptager rum å sedelns högra sida två namn, skola de förekomma det ena under det andra.

Valsedel bör innehålla tydlig uppgift på den eller de utseddans namn, titel eller yrke och hemvist, så ock den beteckning i övrigt, som kan vara nödig för att fullt otvetydigt utmärka, vem eller vilka åsyftas.

Ogill är valsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken saknar partibeteckning eller upptager sådan å annat ställe än ovanför namnen;

vilken icke upptager något giltigt namn.

Är något namn å valsedeln överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, anses sådant namn såsom obefintligt.

Äro å valsedel upptagna flera namn än ovan är medgivet, eller äro namn, som särskilt upptagits för val av suppleant för landstingsman, flera än två, anses det eller de sista övertaliga namnen såsom obefintliga. För val av suppleant sär-

skilt upptaget namn, som saknar motsvarande namn för själva landstingsmannavalet, anses såsom obefintligt.

Finnas i ett valkuvert två eller flera valsedlar, vare de alla ogilla.

11 §.

1 mom. Val av landstingsmän skall å landet förrättas distriktsvis.

Höra delar av samma kommun till olika valkretsar för landstingsmannaval. bildar varje del ett valdistrikt, såvida icke i enlighet med vad nedan sägs ytterligare delning i valdistrikt förekommer.

Kommun, som icke är delad i valdistrikt på sätt nyss är sagt eller i valkretsar för val av kommunalfullmäktige, så ock valkrets, som nu nämnts, bilda var för sig ett valdistrikt, där icke på grund av bestämmelserna i lagen om val till riksdagen del av kommun eller del av sådan valkrets utgör valdistrikt vid val till riksdagens andra kammare, i vilket fall sådan del bildar eget valdistrikt jämväl vid landstingsmannaval.

Enligt lagen om val till riksdagen meddelat beslut om distriktsindelning skall, där det icke på anförda besvär undanröjts, träda i tillämpning beträffande landstingsmannaval, som förrättas enligt den under nästpåföljande år upprättade röstlängden.

2 mom. Å landet skall, med avseende å valets förrättande, i övrigt iakttagas följande:

a) Valförrättare är i varje valdistrikt den valnämnd, som enligt lagen om val till riksdagen utses för val till riksdagens andra kammare.

b) Förrättningslokal och de tider på dagen, under vilka valförrättningen skall äga rum, bestämmas av valförrättaren med iakttagande av att valet skall fortgå minst två timmar före klockan tre eftermiddagen och minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen, samt att, där allmän gudstjänst å valdagen hålles inom kommunen, uppehåll skall göras för den tid gudstjänsten pågår. Om valförrättarens beslut skall underrättelse meddelas länsstyrelsen före juli månads utgång det år valet äger rum.

c) Om valet utfärdar länsstyrelsen i god tid förut kungörelse, som uppläses i kyrkorna och införes i ortstidningar. I kungörelsen upptages antalet landstingsmän, som skola väljas inom varje valkrets, och angivas noggrant för varje valdistrikt förrättningslokalen och tiden för valet.

d) Med iakttagande av vad i 5 § är stadgat om rösträtt gäller beträffande rösträttens utövning vad om kommunalfullmäktigval är föreskrivet.

e) Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrivna upprop till de väljande tillåtas inom vallokalen.

Vid förrättningen skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas för det ändamål, varom här nedan förmäles. Innan valkuvert utlämnas, skall därå intryckas en stämpel, utvisande det valdistrikt, för vilket förrättningen äger rum. Blanketter till valsedlar skola jämväl å vallokalen tillhandahållas. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

Valmännen äga avgiva sina röster i den tur, de anmäla sig hos ordföranden. Till varje valman utlämnas ett valkuvert.

I vallokalen skola till lämpligt antal finnas avskilda platser, avsedda att möjliggöra för en var att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsegel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnat, att för såväl valförrättaren som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det valförrättaren att vaka över att valmans förehavande där ej må av någon kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon av oförmälda särskilda platser inlägga sin valsegel i kuvertet. Sedan valkuvertet tillslutits, överlämnar valmannen utan dröjsmål personligen detsamma till ordföranden. Efter det ordföranden förvisat sig om att den, vilken avlämnar valkuvertet, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, ävensom tillsett, att kuvertet är behörigen stämplat, men eljest på utsidan omärkt, nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid namnet på den, vars rösträtt utövats, göres anteckning att rösträtten begagnats. Valman, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, äger att till biträde vid röstningen anlita den han själv därtill utser.

Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

Om behandlingen av valsegelsförsändelse, som äkta make är berättigad avlämna vid valförrättningen, är särskilt stadgat.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, valförrättaren inför öppna dörrar förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

De valmän, som, då uppehåll för gudstjänst eller eljest göres i valet eller valet skall sluta, äro tillstädes i vallokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därtill, men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att i den ordning de anmäla sig avlämna sina valseglar. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, avlämnat sina valseglar, förklara ordföranden röstningen avslutad.

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnorna och räknas öppnade. I det protokoll, som skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Vid avfattande av protokollet bör till ledning tjäna formulär, som av Konungen fastställas. Valkuverten inläggas härefter i ett eller flera hållfasta omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola därefter i protokollet avtryckas. Därjämte skall i protokollet angivas antalet omslag, vari valkuverten inlagts.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas förrättningen. Ordföranden insände därefter ofördröjligen till den myndighet, som har ått sammanräkna de avgivna rösterna, dels det eller de förseglade omslag, vari valkuverten äro inlagda, dels ock valprotokollet och röstlängden. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

3 mom. I stad är magistraten valförrättare och skall beträffande rösträttens utövning, med iakttagande av vad i 5 § är stadgat om rösträtt, samt beträffande de tider på dagen, under vilka valförrättningen skall fortgå, gälla vad om stadsfullmäktigval är föreskrivet. I övrigt skall med avseende å valets förrättande i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad ovan i 2 mom. b), c) och e) sägs.

12 §.

1 mom. För valkrets, som består av enbart landsbygd eller av landsbygd och stad, skall länsstyrelsen vid offentlig, i en eller flera av ortens mest spridda tidningar minst sex dagar förut kungjord förrättning sammanräkna de avgivna rösterna. Denna förrättning skall verkställas, så snart omständigheterna det medgiva.

Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av det vid förrättningen förda protokoll. Med protokollets uppläsning är valet avslutat, varefter länsstyrelsen genast skall till vederbörande återställa den röstlängd, som för sammanräkningen insänts.

2 mom. I stad, som bildar egen valkrets, skall magistraten sammanräkna rösterna. Där sammanräkningen ej äger rum omedelbart efter röstningens avslutande, skall vid valförrättningen tid och ställe för sammanräkningen tillkännagivas.

För annan stadsvalkrets sammanräknas rösterna av magistraten i den folkrikaste staden. Tid och ställe för sammanräkningen skall minst tre dagar där förut kungöras i en eller flera av ortens mest spridda tidningar.

Sammanräkning av rösterna skall påbörjas inom sju dagar från valförrättningarnas avslutande.

Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av protokoll över sammanräkningen. Med protokollets uppläsning är valet avslutat, varefter från annan magistrat inkommen röstlängd genast återställs.

3 mom. Om behandlingen av valsedelsförsändelse, som till länsstyrelsen eller magistraten inkommit, är särskilt stadgat.

4 mom. Vid rösternas sammanräknande användas av Konungen fastställda blanketter med anvisningar, och bör vid avfattande av protokoll över röstsammanräkningen till ledning tjäna formulär, som av Konungen fastställs.

Samtliga valsedlar inläggas, de godkända och de underkända var för sig, i omslag, vilka, innan förrättningen avslutas, förses med minst två närvarandes sigill. De sålunda inlagda valsedlarna skola förvaras, till dess valet vunnit laga kraft eller, i händelse av besvär, dessa blivit avgjorda.

5 mom. Länsstyrelse eller magistrat, som verkställt röstsammanräkning, åligger att utan lösen skyndsamt låta tillställa var och en landstingsman och suppleant ett utdrag av valprotokollet, i vad det den ene eller den andre rör; gällande detta protokollsutdrag såsom fullmakt för den valde. Magistraten skall ock inom tre dagar efter röstsammanräkningen till länsstyrelsen insända protokoll över förrättningen, upptagande de personers namn och boningsort, som blivit till landstingsmän och suppleanter utsedda, med angivande tillika av den

ordning, i vilken suppleanterna skola i stället för varje särskild landstingsman till tjänstgöring inkallas.

Länsstyrelsen låter i länskungörelserna meddela underrättelse om samtliga valens utgång.

13 §.

Vid förrättning för rösternas sammanräknande skall förfaras på följande sätt:

1 mom. a) Sedan valsedlarna ordnats efter partibeteckning, skall inom varje parti, till den utsträckning, som för utseendet av stadgat antal landstingsmän är nödig, genom särskilda sammanräkningar bestämmas ordning mellan de namn å partiets valsedlar, vilka, enligt vad i 10 § sägs, avse själva landstingsmannavalet.

Vid varje sammanräkning gäller valsedel allenast för ett namn.

b) Vid första sammanräkningen gäller valsedel för det namn, som står först å sedeln.

Partiets valsedlar ordnas i grupper så, att sedlar med samma första namn bilda en grupp.

Valsedlarna inom varje grupp räknas, och deras antal utgör gruppens rösttal. Samma tal är också jämförelsetal för det namn, som står först på gruppens valsedlar.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, erhåller första platsen i ordningen.

c) Vid varje följande sammanräkning gäller valsedel för det namn, vilket, bortsett från namn, som redan erhållit plats i ordningen, står främst å sedeln.

Den eller de grupper, vilkas valsedlar vid närmast föregående sammanräkning gällde för det namn, som erhöll plats i ordningen, upplösas, och nämnda valsedlar ordnas i nya grupper så, att sedlar, som vid den pågående sammanräkningen gälla för ett och samma namn, bilda en grupp; däremot bibehållas övriga befintliga grupper oförändrade.

Valsedlarna inom varje nybildad grupp räknas, och deras antal utgör gruppens rösttal.

För de namn, för vilka finnas gällande valsedlar, beräknas rösttal och jämförelsetal.

Rösttalet för ett namn är lika med rösttalet för den grupp eller sammanlagda rösttalet för de grupper, vilkas valsedlar gälla för namnet.

Jämförelsetalet för ett namn är lika med dess rösttal, där icke grupp av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats. Har så skett, erhålles namnets jämförelsetal genom att dela dess rösttal med det tal, som motsvarar den del, gruppen tagit i besättandet av plats eller platser, som utdelats (gruppens platstal), ökat med 1, eller, om flera grupper av valsedlar, som gälla för namnet, deltagit i besättandet av förut utdelad plats, med dessa grupper sammanlagda platstal, ökat med 1. Platstalet för en grupp beräknas sålunda, att gruppens rösttal delas med största jämförelsetalet vid sammanräkningen närmast före gruppens bildande.

Det namn, vars jämförelsetal är störst, erhåller plats i ordningen.

d) Bråktal, som uppkommer vid delning, beräknas i decimaler, två till antalet. Höjning av den sista decimalsiffran må ej äga rum.

2 mom. a) Skola två eller flera landstingsmannaplatser besättas, fördelas de mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, vilket för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal. Plats, som blivit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, ändå att den, som är berättigad till platsen, redan fått sig tillerkänd plats från ett eller flera andra partier.

Jämförelsetalet är lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av partiet tilldelade platser, ökat med 1. Har samma person erhållit platser från två partier, skall dock, vid beräkning av det antal platser, som utdelats, vardera platsen anses blott såsom en halv plats; har någon erhållit platser från tre partier, anses varje sådan plats såsom en tredjedels plats; och så vidare efter samma grund.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet namn å partiets valsedlar, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

b) Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vars namn står främst i ordningen inom det parti, som enligt vad ovan under a) sägs, har största jämförelsetalet.

3 mom. a) Sedan valet av landstingsmän blivit avslutat, skola suppleanter utses sålunda, att för landstingsman, vald för parti, som endast tilldelats en plats, företagas två nya sammanräkningar inom detta parti, samt att för varje annan landstingsman företages en ny sammanräkning inom det parti, för vilket han blivit vald. Har landstingsman fått sig tillerkänd plats från flera partier, anses han vald för det parti, från vilket plats först tilldelades honom.

De nya sammanräkningarna skola ske i den ordning, vari landstingsmännen blivit valda.

Vid varje ny sammanräkning tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka gällde för landstingsmannens namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller såsom hel röst. Med iakttagande av att namn å någon, som blivit genom valet utsedd till landstingsman, anses såsom obefintligt, skall röstvärdet tillgodoräknas det namn, som står främst av de för den ifrågavarande landstingsmannen särskilt upptagna suppleantnamnen eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva landstingsmannavalet, som står främst å sedel, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn, som står främst bland samtliga suppleantnamnen å sedeln.

Den, som erhållit högsta rösttalet, är vald till suppleant.

b) Vid valtillfället skall, särskilt för varje landstingsman, bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna från det parti, för vilket han valts, skola i hans

ställe inkallas. Härvid iakttages, beträffande landstingsman, vald för parti, som tilldelats endast en landstingsmannaplats, att företräde tillkommer den av suppleanterna, som blivit tidigare vald, samt beträffande annan landstingsman, att suppleant, som utsetts genom den för landstingsmannen företagna sammanräkning, intager plats framför annan suppleant, och att i övrigt företräde tillkommer suppleant, som blivit tidigare vald.

4 mom. Mellan lika rösttal eller jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

5 mom. Hava landstingsmän icke blivit till föreskrivet antal valda, skall, för utseende av felande antal landstingsmän jämte suppleanter, nytt val ofördröjligen anställas.

Äro landstingsmän men ej suppleanter valda till vederbörligt antal, skall vid valet bero.

14 §.

Är någon missnöjd med valet, må han däröver hos Konungen anföra besvär; och skall han, vid förlust av talan, sist inom en månad efter den dag, då valet avslutats, ingiva sina till Konungen ställda besvär till länsstyrelsen, som genom kungörelse, vilken i en eller flera av ortens mest spridda tidningar införes, utsätter viss kort tid, inom vilken förklaring över besvären må avlämnas till länsstyrelsen, varjämte länsstyrelsen, om röstsammanräkningen verkstälts av magistrat, från denna inforrdar de avgivna valsedlarna samt övriga valet rörande handlingar. Sedan den för förklarings avgivande bestämda tid tilländagått, har länsstyrelsen att besvären jämte de förklaringar, som må hava inkommit, ävensom protokoll över valet, valsedlarna och övriga valet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända för att i regeringsrätten skyndsamt föredragas och avgöras.

Skiljes den valde från uppdraget, skall länsstyrelsen ofördröjligen underrättas. Länsstyrelsen låter sådan underrättelse i länskungörelserna införa samt inkallar, om icke i följd av besvär över valet annan person förklarats vara vald, till ordinarie landstingsman den suppleant, som enligt den vid valtillfället bestämda ordning bör i stället inträda.

Förklaras hela valförrättningen olaglig, förordnar länsstyrelsen om ofördröjligt företagande av nytt val samt om tid och ställe för valet. I övrigt gäller vid det nya valet i tillämpliga delar vad här ovan är stadgat om de allmänna valen.

15 §.

I stad, där magistrat icke finnes, skall vad i detta kapitel är stadgat i avseende å magistrat gälla om den för sådan stad särskilt tillsatta styrelse.

3 KAP.

Om landstingets möten och om förslagsrätt till landstinget samt om ersättning åt landstingsman.

16 §.

Till lagtima möte sammanträder utan särskild kallelse landstinget i länets residensstad varje år den första måndagen i september månad; dock må, på därom av föregående landsting gjord framställning eller i anseende till inträffade utomordentliga händelser, länsstyrelsen kunna utsätta annan samlingsort.

17 §.

1 mom. Rättighet att vid lagtima möte väcka förslag tillkommer länsstyrelsen samt medlem av landstinget och landstingets i 39 § omnämnda förvaltningsutskott.

Förslag bör, för att kunna komma under behandling, innefatta ett ämne inom landstingets befogenhet, vara skriftligen uppsatt och senast den 1 augusti avlämnat till landstingets expedition; dock må förvaltningsutskott jämväl efter nämnda tid men ej senare än fjorton dagar före början av landstingets möte väcka dylikt förslag.

Vad nu är stadgat angående tiden för förslags avlämnande utgör icke hinder för landstinget att, då synnerligen viktiga skäl därtill föranleda, genom särskilt beslut medgiva upptagande till behandling av förslag, som blivit väckt senare, dock sist första dagen av landstingets möte.

Ej må i annan ordning än nu nämnts förslag komma under landstingets överläggning, såvida icke förslaget av Konungen hänskjutits till landstinget eller härleder sig från och står i sammanhang med förut i behörig ordning väckt förslag.

2 mom. Till landstinget i behörig ordning inkomna förslag skola tryckas och, såvitt ske kan, minst åtta dagar före mötets början översändas till länsstyrelsen ävensom till samtliga landstingsmän.

Över de ärenden, som skola förekomma å mötet, skall av förvaltningsutskottet upprättas en föredragningslista, som skall tryckas och utdelas på sätt nyss är sagt.

18 §.

Till urtima möte sammanträder landstinget endast i de fall, att Konungen omedelbart eller på framställning av länsstyrelsen därom förordnar, eller att sådant möte för handläggning av vissa bestämda ärenden beslutas av tre fjärdedelar av landstingets på lagtima möte såsom närvarande antecknade medlemmar.

Urtima möte, som av landstinget beslutas, må ej äga rum förr än minst två månader efter det lagtima möte avslutats.

19 §.

Kungörelse om urtima möte skall utfärdas av länsstyrelsen, och böra de ärenden, som därvid skola handläggas, uppgivas i kungörelsen. Kungörelsen skall av länsstyrelsen i god tid avsändas för intagande minst fjorton dagar före mötet i en eller flera av länets mest spridda tidningar, varjämte samtliga landstingsmän skola särskilt underrättas om mötet.

20 §.

Vid urtima möte må ej förhandlas eller beslutas över andra ärenden än dem, för vilkas handläggning landstinget blivit sammankallat, eller som länsstyrelsen enligt den om urtima mötet utfärdade kungörelsen särskilt hänskjutit till landstingets prövning.

21 §.

Landstingsman, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, åtnjuter under landstingets möte samt under resan fram och åter av landstingets medel dagtraktamente med tolv kronor ävensom reseersättning, beräknad efter lägsta skjuts- och åkdonslega, där icke järnväg är att tillgå eller fartygslägenhet begagnas, samt avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på fartyg, där resan såmedelst sker.

Landstingsman, som bor i den ort, där landstinget hålles, åtnjuter under landstingets möte av landstingets medel dagtraktamente med nio kronor.

Traktamente under landstingets möte må icke utgå för längre tid än tio dagar i följd, räknat från mötets början.

Till den, som under pågående möte inträtt i tjänstgöring, sedan av honom anmält hinder av landstinget underkänts, må för resan till och från mötet icke utgå traktamente eller reseersättning, såvida sådan gottgörelse utgått till annan, som på sätt nedan i 22 § sägs inkallats i hans ställe.

22 §.

Avgår landstingsman under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, låter länsstyrelsen sådant i länskungörelserna införa och inkallar till ordinarie landstingsman den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordning bör i stället inträda.

Inträffar för landstingsman eller behörigen kallad suppleant sådant hinder, att han ej kan vid landstinget sig inställa, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta länsstyrelsen, som till tjänstgöring vid det landsting inkallar suppleant efter vad nyss är sagt. Den, för vilken hinder uppkommit, åligger tillika att, så fort ske kan, till landstingets expedition insända skriftlig anmälan om det inträffade hindret och dess beskaffenhet.

Uppkommer för landstingsman eller suppleant, som inställt sig vid landstinget, sådant hinder, att han ej vidare kan tjänstgöra vid det landsting, skall han ofördröjligen anmäla hindret hos landstingets ordförande, å vilken det ankom-

mer att skyndsamt underrätta länsstyrelsen. Det ankommer därefter på länsstyrelsen att ofördröjligen inkalla suppleant efter vad förut är sagt.

23 §.

Landstingsman eller behörigen kallad suppleant, som utan anmält, av landstinget godkänt hinder uteblir, skall böta till landstingskassan för varje dag, han är frånvarande, fem kronor, men dubbelt, om han i fall, som i 22 § andra stycket avses, underlåter att underrätta länsstyrelsen eller göra anmälan till landstingets expedition, eller om landstinget måste i anseende till de närvarandes fåtalighet inställas eller upplösas.

4 KAP.

Om landstingets förhandlingar.

24 §.

Vid varje landstings första sammanträde företages upprop av landstingsmännen för samtliga valkretsar.

Den, som första gången efter förrättat val inställer sig till tjänstgöring såsom landstingsman, bör förete sin fullmakt.

25 §.

Efter upprop och företeende av fullmakter, där sådant jämlikt 24 § vid uppropet ägt rum, utser landstinget å lagtima möte bland tingets ordinarie ledamöter en ordförande och en vice ordförande för tiden intill nästa lagtima möte.

Upphör under nämnda tid ordföranden eller vice ordföranden att vara landstingsman, upphör jämväl befattningen som ordförande eller vice ordförande.

26 §.

Den landstingsman, som bevisat de flesta landstingsmöten, eller, där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många möten, den av dem, som är till levnadsåren äldst, för ordet till dess ordförande blivit vald. Inträffar under landstingets möte samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande, utses under ordförandeskap av den ledamot, som enligt vad nyss sagts skall anses såsom äldst, en av landstingets ordinarie ledamöter att tjänstgöra som ordförande till dess förfallet upphört.

Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under den tid, då landstinget ej är samlat till möte, skall landstingets äldste ledamot tjänstgöra som ordförande till dess förfallet upphört.

Därest under tiden mellan landstingets lagtima möten ordföranden avgår eller hans befattning eljest upphör, skall vice ordföranden tjänstgöra som ordförande intill nästa lagtima möte. Skulle under samma tid jämväl vice ordföranden

avgå eller hans befattning upphöra, skall landstingets äldste ledamot tjänstgöra som ordförande.

Länsstyrelsen kallar äldste ledamoten till tjänstgöring, varom ovan är stadgat.

27 §.

Landstinget må ej överlägga eller fatta beslut, därest icke minst två tredjedelar av dess ledamöter äro tillstädes.

28 §.

Landstingets förhandlingar skola vara offentliga; dock må landstinget för någon särskild fråga kunna besluta, att överläggning skall hållas inom lyckta dörrar.

29 §.

Ordföranden vakar över ordningen vid landstingets förhandlingar, lämnar ordet åt landstingets ledamöter i den ordning de anmält sig därtill, och kan, efter varning, utvisa åhörare, som förhåller sig oskickligt.

30 §.

Landstinget meddelar i en arbetsordning de föreskrifter, som utöver vad ovan nämnts för landstingets sammanträden och ärendenas behandling anses nödiga.

31 §.

Framställes under landstingets möte av minst två ledamöter yrkande om bordläggning av ärende, vilket förut icke blivit uppskjutet, eller som uppskjutits allenast för beredning, varom i 42 § förmäles, då skall med ärendets slutliga avgörande anstå så länge som påyrkats, dock icke utan landstingets medgivande längre än till nästa dag, då sammanträde hålles.

32 §.

Val av ledamöter och suppleanter i landstingets förvaltningsutskott samt av personer för sådan beredning, varom förmäles i 42 §, skall, där två eller flera personer skola utses, ske proportionellt på sätt därom särskilt är stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det tal, som uppkommer, när antalet personer valet avser ökas med 1.

33 §.

1 mom. Där fråga icke är om val, som enligt 32 § skall verkställas proportionellt, framställer ordföranden, sedan överläggningen förklarats avslutad, i varje ärende proposition, så avfattad, att den må kunna med ja eller nej besvaras.

Ordföranden tillkännagiver därefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, där omröstning ej begäres, med klubbslag.

Äskas omröstning, skall den verkställas öppet, utom vid val, då den skall ske med slutna sedlar. Rösterna avlämnas efter upprop; och äger varje landstingsman en röst. Där ej för särskilda fall, som avses i 18 § här ovan eller nedan i 2 mom., annorlunda är stadgat, bestämmes utgången genom enkel röstpluralitet. Utfalla vid öppen omröstning rösterna lika å bägge sidor, gäller den mening, som ordföranden biträder. Genom lottning bestämmes företrädet emellan dem, som vid val erhålla lika antal röster.

Vägrar ordföranden att framställa proposition å gjort yrkande, skall han, såvida någon ledamot det äskar, till landstingets avgörande hänskjuta frågan, om yrkandet må till prövning upptagas.

2 mom. Till beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser följande ämnen:

a) beslut enligt 8 § 3 mom., att för landstingsmannaval skall bildas valkrets med mindre folkmängd än 20,000;

b) medgivande, varom i 17 § 1 mom. tredje stycket sägs;

c) beslut enligt 46 § 2 mom. om befrielse från eller lindring i skyldighet att till visst företag bidra och om beviljande av anslag för dylikt företag;

d) påläggande av avgifter, som erfordra uttaxering för längre tid än fem år;

e) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;

f) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning;

g) upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år, eller ingående av borgen;

h) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rättighet.

34 §.

Beslut om beviljande av anslag skall tillika innefatta, huruvida anslaget skall utgå av tillgängliga medel eller erforderligt belopp uttaxeras eller upplåning därav ske.

35 §.

Landshövding må i kraft av sitt ämbete landstingets sammanträden övervara och i dess överläggningar men ej i besluten deltaga. Är ej landshövding i länet tillsatt eller förordnad, äger den i tjänsten äldste avdelningschefen i länsstyrelsen den rätt nu är sagd. Har landshövdingen förhinder utövas samma rätt av den avdelningschef, landshövdingen därtill förordnar, eller, därest sådant förordnande icke meddelats, av den i tjänsten äldste avdelningschefen.

36 §.

Finner landstinget sig vid behandlingen av något ärende vara i behov av upplysningar från ämbets- eller tjänstemän inom länet, må landstinget vända sig till länsstyrelsen med begäran om infordrande av sådana upplysningar.

37 §.

Vid landstingets möte skall föras protokoll. Detta skall innehålla förteckning å de vid varje sammanträde närvarande ledamöterna samt för varje föredraget ämne, efter en kortfattad redogörelse för dess beskaffenhet, angiva däri

framställda förslag och yrkanden, som ej återkallats, samt det av landstinget i ärendet fattade beslut, ävensom, där omröstning ägt rum, redogörelse för propositionsordningen och uppgift om huru många röstat för eller emot.

I vidare mån än nu sagts må muntliga yttranden icke inflyta i protokollet: dock äger ledamot, som vid ett besluts fattande tillhört minoriteten, rätt att få sådant till protokollet antecknat. I övrigt är det varje ledamot öppet, att senast vid protokollets justering skriftligen anföra de skäl, på vilka han stöder sin mening. Sådana anföranden skola såsom bilagor åtfölja protokollet, och, där de blivit avgivna uti ärende, varom beslutet skall underställas, jämte beslutet insändas.

Varje dags protokoll skall vid början av påföljande dags sammanträde justeras. Protokollet för sista sammanträdesdagen skall vara justerat, innan landstinget åtskiljes.

38 §.

Landstingets framställningar till Konungen skola inlämnas till länsstyrelsen, som ombesörjer deras avsändande.

5 KAP.

Om landstingets förvaltningsutskott, särskilda beredningar och tjänstepersonal samt om ersättning åt innehavare av landstingets förtroendeuppdrag.

39 §.

Landstinget skall å lagtima möte för tiden intill slutet av nästa lagtima möte utse ett förvaltningsutskott.

Förvaltningsutskottet tillkommer:

att handhava landstingets penningväsende;

att hava överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelser eller personers ekonomiska förvaltning och därjämte utöva den befattning med förvaltningen av landstingets anstalter och inrättningar, som enligt lag eller författning ankommer å förvaltningsutskottet;

samt att avgiva förslag till utgifts- och inkomststat för landstinget.

I den mån annorlunda icke genom lag eller författning eller landstingets beslut föreskrives, tillkommer vidare förvaltningsutskottet:

att verkställa beredning av övriga på landstingets handläggning ankommande ärenden;

att ombesörja verkställigheten av landstingets beslut;

att, där skäl därtill föreligga, anföra besvär över länsstyrelsens vägran att godkänna av landstinget fattat beslut;

att avgiva förklaring i anledning av besvär över landstingets beslut;

samt att i andra hänseenden företräda landstinget mellan dess möten.

40 §.

Landstinget antager reglemente för förvaltningsutskottet. I reglementet bestämmer landstinget det antal ledamöter jämte suppleanter för dem, varav utskottet skall vara sammansatt; dock må antalet ledamöter icke vara under fem eller över femton och antalet suppleanter icke utgöra mindre än hälften av ledamöternas antal.

I reglementet äger landstinget tillika bestämma, huruvida och i vilken omfattning de utskottet tillkommande bestyren skola fördelas å två eller flera särskilda avdelningar av utskottet. Där utskottet skall vara uppdelat på avdelningar, må landstinget i reglementet kunna föreskriva, att dessa avdelningar skola av landstinget utses genom särskilda val. Hvar uppdelning skett, ankommer dock å utskottet samfällt att uppgöra det förslag till utgifts- och inkomststat, som skall föreläggas landstinget.

Utskottet och avdelning inom utskottet utse inom sig ordförande och vice ordförande.

I öfrigt skall genom reglementet bestämmas den ordning, i vilken utskottet har att fatta beslut samt eljest utöva sin befogenhet och fullgöra sina åligganden.

41 §.

Till ledamot eller suppleant i förvaltningsutskottet må kunna utses annan än landstingsman.

I avseende på villkoren för valbarhet till ledamot eller suppleant i utskottet ävensom angående befogenhet att innehava sådant uppdrag och rättighet att avsäga sig detsamma gäller i motsvarande tillämpning vad i 6 § är stadgat om landstingsman.

42 §.

Där ett eller flera ärenden äro av den beskaffenhet, att de fordra beredning utöver den, som genom förvaltningsutskottet eller eljest kan hava verkställts, må landstinget till särskilt utsedda personer inom eller utom landstinget överlämna dem för sådan beredning under landstingsmötet eller mellan landstingen.

43 §.

I mom. Landstinget äger rätt besluta, att ledamot av förvaltningsutskottet samt utsedd ledamot av annan landstingets styrelse eller nämnd eller av styrelse för landstingets inrättning eller av särskild beredning mellan landstingets möten ävensom revisor för granskning av landstingets eller sådan inrättnings förvaltning skall för deltagande i sammanträde eller förrättning i landstingets angelägenhet inom landstingsområdet av landstingets medel åtnjuta dagtraktamente och reseersättning. Ej må dagtraktamente eller reseersättning sättas till högre belopp än som i motsvarande fall skulle till landstingsman utgå enligt de i 21 § angivna grunder.

Ersättning för resa, som enligt uppdrag i landstingets angelägenhet företages utom landstingsområdet av person, som i första stycket sägs, må, om landstinget så beslutar, utgå efter annan grund än nu är sagt.

2 mom. Jämte gottgörelse, som enligt 1 mom. beslutas, samt ersättning för kostnader för skrivmaterialier, postporton och annan dylik utgift, som för uppdragets fullgörande kräves, må efter landstingets bestämmande för det med uppdraget förenade besvär utgå arvode till sådan ledamot av förvaltningsutskottet eller av annan i 1 mom. omförmäld styrelse, nämnd eller beredning, som utsetts till ordförande, sekreterare, räkenskapsförare, kassaförvaltare, föredragande eller verkställande ledamot eller till innehavare av annan motsvarande befattning inom utskottet, styrelsen, nämnden eller beredningen, så ock till revisor, varom i 1 mom. sägs. Arvodet skall till beloppet bestämmas för högst ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålets omfattning och art kan anses skäligt, ej heller bestämmas med hänsyn till en inkomst av tjänst, yrke eller näring, som uppdragets innehavare genom dess fullgörande går förlustig.

3 mom. Där ehjert i lag eller författning föreskrift meddelas om arvode eller annan ersättning åt innehavare av landstingets uppdrag, skall vad sålunda finnes särskilt stadgat lända till efter rättelse.

44 §.

Landstinget skall anställa eller låta anställa tjänsteman eller tjänstemän med åliggande att föra landstingets protokoll och expediera dess beslut, att föra landstingets räkenskaper och handhava dess kassa samt att ombesörja i sammanhang därmed förekommande göromål på sätt och i den omfattning landstinget föreskriver. Landstinget må i övrigt för landstingets samfällda förvaltning kunna anställa eller låta anställa de befattningshavare, som finnas erforderliga.

Om göromålets fördelning mellan tjänstemännen samt om dessas antagande och entledigande skola föreskrifter meddelas i reglementet för förvaltningsutskottet eller i instruktion för tjänstemännen.

6 KAP. .

Om utgifts- och inkomststat, landstingsskatt och revision.

45 §.

Med ledning av det av förvaltningsutskottet framlagda förslag till utgifts- och inkomststat samt de av landstinget fattade beslut skall landstinget, innan det åtskiljes, upprätta fullständig utgifts- och inkomststat för det nästföljande året, utvisande, å ena sidan, de särskilda utgiftsposterna och, å den andra, de inkomster, som äro att påräkna, samt det belopp, vilket skall hos landstingsområdets skattskyldiga invånare uttaxeras.

46 §.

1 mom. Där i lag eller författning icke finnes stadgat, att skatt eller avgift till täckande av landstingets utgifter skall utgå efter annan grund, skola sådana utgifter täckas med landstingsskatt. Skyldighet att erlagga landstingsskatt

skall, med den inskränkning, som må föranledas av stadgandet i 2 mom., åligga en var, som jämlikt senast fastställda taxeringslängder skall inom landstingsområdet påföras allmän bevillning av fast egendom eller av inkomst. Landstingskatten utgår *för fastighet* i förhållande till beräknad inkomst, utgörande för jordbruksfastighet sex kronor och för annan fastighet fem kronor för varje fulla etthundra kronor av taxeringsvärdet, samt *för inkomst* i förhållande till det beskattningsbara belopp, för vilket bevillning av inkomst skall erläggas jämlikt senast fastställda taxeringslängd.

2 mom. Där företag, varom förslag hos landstinget blivit väckt, är av den beskaffenhet, att endast viss eller vissa kommuner inom landstingsområdet kunna av företaget hava huvudsaklig nytta, äger landstinget besluta, att den eller de kommuner, som icke hava sådan nytta, skola från bidrag till företaget befrias eller med sådant bidrag i jämförelsevis mindre mån betungas. Framställes inom landsting yrkande om sådan befrielse från eller lindring i landstingsskatt, som nyss sagts, då skall över det yrkande beslutas, innan huvudfrågan till avgörande företages, och äga landstingets samtliga ledamöter att i beslut härom delta, men i överläggning och beslut i huvudfrågan må icke andra delta än landstingsmän för de valkretsar, från vilka bidrag till företaget skall lämnas.

47 §.

Till ledning för landstingsskattens bestämmande skola häradskrivarna och magistraterna varje år efter slutade taxeringsförrättningar så fort ske kan till landstingets förvaltningsutskott genom länsstyrelsen insända förteckning, som för varje kommun summariskt upptager såväl taxeringsvärdet å fastighet, särskilt för jordbruksfastighet och särskilt för annan fastighet, som ock beloppet av inkomst av fast egendom, kapital eller arbete. Förvaltningsutskottet låter däröver upprätta sammandrag, upptagande summan för hela landstingsområdet, samt huru mycket sig belöper å varje kommun.

48 §.

Länsstyrelsen ombesörjer, på landstingets därom framställda begäran, att de av landstinget till uttaxering beslutade medel under benämning landstingsmedel varda genom vederbörande, i sammanhang med kronoskatterna, debiterade och indrivna samt i riksbanken insatta inom den tid och med det ansvar, som är för kronans uppbörd stadgat.

Ersättning för härmed förbundna kostnader och arbete skall av landstinget gäldas i enlighet med vad därom är särskilt stadgat.

49 §.

Genom länsstyrelsen skall senast den 15 februari till landstingets förvaltningsutskott överlämnas av landskontoret för nästföregående år upprättad fullständig redovisning över de i sammanhang med kronoskatterna debiterade och uppburna landstingsmedlen.

Förvaltningsutskottet låter däröver upprätta sammandrag att föreläggas landstinget vid dess första sammanträde.

50 §.

Där debitering och uppbörd av landstingsmedel sker i sammanhang med kronoskatterna, beslutar länsstyrelsen om avkortning och avskrivning av landstingsmedel under de förutsättningar och i den ordning, som stadgas om avkortning och avskrivning av kronoutskylder.

51 §.

Landstingsmedel, som uppbäras i sammanhang med kronoskatterna, skola av länsstyrelsen på skriftlig rekvisition av förvaltningsutskottet ofördröjligen utanordnas till utskottet.

52 §.

Landstingets räkenskaper skola ställas på kalenderår.

53 §.

Landstinget skall vid lagtima möte utse minst tre revisorer jämte erforderligt antal suppleanter för dem för granskning av det nästföljande årets räkenskaper och den från landstingets beslut härflytande förvaltning. Före juni månads utgång året efter det revisionen omfattar, skall berättelse över revisionen tillställas förvaltningsutskottet, genom vars försorg densamma skyndsamt befordras till trycket och, om sådant anses påkallat, överlämnas till vederbörande förvaltningsstyrelser för yttrande.

Berättelsen förelägges det lagtima möte, vartill landstinget sammanträder året näst efter det revisionen omfattar och skall landstinget vid samma möte besluta i fråga om ansvarsfrihet.

Den som är redovisningsskyldig till landstinget må icke väljas till revisor av förvaltning, för vilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val av revisor för sådan förvaltning eller i beslut i anledning av revisorernas granskning av sagda förvaltning.

7 KAP.

Om underställning och offentliggörande av samt besvär över landstingets beslut.

54 §.

Konungens godkännande erfordras för att giva bindande kraft åt beslut, som avse:

- a) påläggande av avgifter, vilka erfordra uttaxering för längre tid än fem år;
- b) upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år;

c) försäljning, pantförskrivning eller utbyte av någon sådan länskommunen tillhörig fastighet, som för något dess gemensamma nytta avseende ändamål genom gåva eller testamente tillfallit länskommunen, ävensom överenskommelse, som medför förändring i de rättigheter länskommunen äger till sådan fastighet;

d) landstingsområdes indelning i valkretsar för val av landstingsmän.

55 §.

Länsstyrelsens godkännande erfordras för att giva bindande kraft åt landstingets beslut i alla övriga ämnen, med undantag likväl för följande, som ankomma ensamt på landstingets avgörande, nämligen:

- a) tillämpning av de i 23 § stadgade bötesbestämmelser;
- b) fråga om medgivande, varom i 17 § 1 mom. tredje stycket sägs;
- c) arbetsordning för landstinget och ordningsregler till efterrättelse vid landstingets sammankomster ävensom reglemente för landstingets förvaltningsutskott;
- d) till- och avsättning av landstingets befattningshavare samt instruktioner för deras tjänstgöring;
- e) framställningar till Konungen; och
- f) beslut om sådan på landstinget beroende verkställighetsåtgärd, som är en ovillkorlig följd av landstingets förut fattade, fastställda beslut.

56 §.

De beslut, som erfordra länsstyrelsens godkännande, skola genast efter det de blivit justerade anmälas hos länsstyrelsen, som bör varje särskilt beslut antingen oförändrat godkänna eller ogilla. Länsstyrelsens svar skall, så vitt ske kan, påföljande dag meddelas landstinget, men eljest offentliggöras i länskungörelserna, senast fjorton dagar efter landstingets avslutande.

Vägrar länsstyrelsen sitt godkännande, bör skäl därtill uppgivas; och äger landstinget, om det är tillsammans, men i annat fall landstingets förvaltningsutskott att avgöra, huruvida frågan skall underställas Konungens prövning.

57 §.

Landstingets protokoll tillika med den fastställda utgifts- och inkomststaten bör på landstingskassans bekostnad skyndsamt tryckas och, jämte de till landstinget inkomna handlingar, vilka befordras till trycket, utdelas till kommunerna inom landstingsområdet med ett exemplar till en var av dem i så god tid, att samtliga dessa tryckta handlingar må kunna inom fyrtiofem dagar efter landstingets avslutande genom vederbörande kommunalnämndsordförandes, magistrats eller stadsstyrelses försorg hållas tillgängliga å ställe, som för kommunalstämmas eller allmän rådstugas hållande är bestämt.

I denna paragraf omförmälda tryckta handlingar skola i den mån tryckningen fortskrider skyndsamt i tre exemplar överlämnas till länsstyrelsen.

58 §.

Medlem av kommun inom landstingsområdet, som icke nöjes åt landstingets beslut, äger rätt att, där han tilltror sig kunna visa, att beslutet kränker hans enskilda rätt eller att detsamma strider emot de i denna lag stadgade grunder, söka rättelse i beslutet; och skola i ty fall hans till Konungen ställda besvär ingivas till länsstyrelsen inom sextio dagar från den dag, landstinget avslutats.

Vad nu sagts gäller i motsvarande tillämpning för kommun inom landstingsområdet, som icke åtnöjes med landstingets beslut.

Länsstyrelsen skall efter landstingets avslutande ofördröjligen i länskungörelserna ävensom i en eller flera av länets mest spridda tidningar införa tillkännagivande ej mindre om dagen för landstingets avslutande än även under rättelse om den tid, inom vilken de till Konungen ställda besvären böra till länsstyrelsen ingivas, ävensom därom, att landstingets protokoll och övriga handlingar komma att, på sätt i 57 § sägs, inom kommunerna hållas tillgängliga.

Landstings beslut, som angår landstingskatten, må oansett besvär gå i verkställighet.

Vinnes ändring i landstings beslut, gäller ändringen till förmån för den, som klagat, men beslutet står i övrigt fast, såvida icke Konungen tillika finner skäligt att upphäva beslutet i dess helhet.

Över landstings beslut, som avses i 8 § 5, 6, 7 och 8 mom., må ej klagas.

8 KAP.

Övergångsbestämmelser.

59 §.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1925.

60 §.

Har landsting före den 1 januari 1925 med stöd av 47 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862 med avseende å visst företags beskaffenhet beslutat särskild grund för uttaxering av medel, som för företagets utförande erfordrats, må sådant beslut tillämpas jämväl efter den 1 januari 1925.

61 §.

I fråga om offentliggörande, underställning och godkännande av beslut, som av landsting fattats, innan lagen om landsting trätt i kraft, skall gälla vad härom är stadgat i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

62 §.

Landsting skall vid lagtima möte år 1924 dels, med tillämpning av vad i 40 § i denna lag är stadgat i fråga om antalet ledamöter och suppleanter i landstings förvaltningsutskott, utse ledamöter och suppleanter i sådant utskott

för tiden intill slutet av nästa lagtima möte, dels ock utse, förutom revisorer och suppleanter jämlikt 56 § i landstingsförordningen för granskning av det löpande årets räkenskaper och den från landstingets beslut härflytande förvaltning, jämväl i enlighet med 53 § i lagen om landsting revisorer och suppleanter för granskning av nästföljande års räkenskaper och förvaltning.

63 §.

Vid lagtima landstingsmötet år 1925 skall för val av landstingsmän och suppleanter för dem landstingsområdet indelas i valkretsar med tillämpning av de i denna lag härom meddelade nya bestämmelser.

64 §.

Genom denna lag upphäves förordningen om landsting den 21 mars 1862, sådan den lyder efter de ändringar i eller tillägg till densamma, som innehållas i senare utfärdade författningar.

65 §.

Där i lag eller författning förekommer hänvisning till förordningen om landsting den 21 mars 1862 eller till lagrum i nämnda förordning, som ersatts genom bestämmelse i lagen om landsting, skall denna i stället tillämpas.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän (nr 252).

Härigenom förordnas, att 6 § i lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän skall erhålla följande ändrade lydelse:

6 §.

I den kungörelse, som angående valförrättningen utfärdas, skall tydligt angivas, vilka dagar förrättningen skall hållas samt å vilken lokal förrättningen skall för varje särskild förrättningsdag äga rum. För detta ändamål erforderliga underrättelser skola i fråga om landstingsmannaval av valförrättaren meddelas länsstyrelsen före juli månads utgång det år, då valet sker.

I kungörelsen skall ock meddelas innehållet av 5 § av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1925.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 19 mars 1924.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Malm, kommunalförfattningssakkunnigas betänkande IV med förslag till lag om landsting med mera. Därvid anför föredraganden:

De sakkunnigas uppdrag.

Frågan om ändrad lagstiftning rörande landsting föredrogs inför Kungl. Maj:t den 21 maj 1920 av dåvarande chefen för civildepartementet. Denne yttrade därvid bl. a. följande:

»Landstingens verksamhet har som bekant under senare tid, och särskilt under de allra sista åren, varit stadd i en mycket livlig utveckling. Berörda förhållande, som framgår bland annat av den betydande stegringen av landstingsutgifterna, har sin grund ej blott i en snabbt fortgående utveckling inom de redan vid landstingsinstitutionens inrättande landstingen tilldelade arbetsområden, utan även, och särskilt under de senaste åren, däri, att landstingen fått sig anförtrodda ett flertal särdeles krävande arbetsuppgifter, vilka ej förut ålegat dem. Delvis äro dessa uppgifter helt nya och betingade av de senare årens lagstiftning, delvis äro de sådana, som förut handhafs av lägre kommunala enheter. Och utvecklingen tenderar otvivelaktigt alltjämt till ett utvidgande av landstingens arbetsområde. Icke blott ur skatteutjämningens synpunkt utan även med hänsyn därtill, att landstingens handhavande av vissa uppgifter är ägnat att befordra en effektiv förvaltning, torde den antydda tendensen få anses innebära en utveckling i rätt riktning.

Emellertid är det uppenbart, att de senare årens ökning av landstingens arbetsuppgifter medfört behovet av en helt annan organisation av landstingsförvaltningen än den, som vid landstingsinstitutionens tillkomst var till fyllest. Under årens lopp hava även åtskilliga reformer i detta hänseende vidtagits, bland annat genom inrättandet av landstingens permanenta förvaltningsutskott, och inom vissa landsting hava under de senaste åren försök gjorts att inom gällande lagstiftnings ram åstadkomma större planmässighet och enhetlighet i verksamheten.

På sätt framhölls vid den diskussion rörande landstingsförvaltningens organisationsfrågor, som förekom vid landstingens ombudsmöte i Stockholm den 11 och 12 mars 1920, torde de brister, vilka vidlåda landstingens organisation,

väsentligen bestå dels i ärendenas mindre tillfredsställande beredning samt dels i saknaden av en enhetlig ledning.

Till avhjälpande av förstberörda missförhållande har man, enligt vad vid mötet upplystes, i ett par landsting sökt göra förvaltningsutskottet till ett organ för förberedande utredning av de på landstingets handläggning ankommande ärenden, varjämte man verkställt en arbetsfördelning inom förvaltningsutskottet för att detsamma skulle kunna på tillfredsställande sätt fylla sin uppgift. För åstadkommandet av en enhetlig ledning av landstingens angelägenheter har man vidare inom några landsting tillsatt s. k. landstingsdirektörer, vilka hava att, bland annat, utöva tillsyn över förvaltningens alla grenar samt taga initiativ till åtgärder i ekonomiserande syfte och eljest till förvaltningens ändamålsenliga ordnande. Jämväl andra utvägar påpekades vid nämnda ombudsmöte för att åstadkomma större planmässighet beträffande landstingsarbetet.

Ehuru således redan nu på vissa håll åtgärder vidtagits för avhjälpande av de förut antydda bristerna beträffande landstingens organisation, lärer det dock vara allmänt erkänt, att 1862 års landstingsförordning knappast lämnar möjlighet öppen för en så vittgående omläggning av formerna för landstingens verksamhet, som numera måste anses vara av utvecklingen oundgängligen påkallad. Det torde därför vara för en önskvärd utveckling på förevarande område nödvändigt, att bestämmelserna i landstingsförordningen underkastas revision i syfte att bereda utrymme och stöd åt mera rationell organisation av landstingens arbetssätt och förvaltning. Därvid bör uppmärksamhet ägnas icke blott åt de i det föregående berörda synpunkterna utan även tagas under övervägande, i vad mån eljest åtgärder böra genom ändringar i lagstiftningen vidtagas för främjande av landstingens verksamhet. Särskilt bör därvid tillses, att landstingens organisation gör dem skickade att, därest sådant skulle åt dem uppdragas, fungera såsom organ för utjämning av skattetrycket mellan de olika primärkommunerna inom respektive landstingsområden.

Vid den ifrågasatta revisionen av landstingsförordningen synes man böra eftersträva att åt lagbestämmelserna giva en avfattning, som för de olika landstingen möjliggör att välja sådana organisationsformer, som lämpa sig för förhållandena inom de särskilda länen.»

Vid samma tillfälle anmälde chefen för civildepartementet även tre av riksdagen hos Kungl. Maj:t gjorda framställningar, berörande lagstiftningen om landsting, nämligen *dels* riksdagens skrivelse den 19 mars 1920, nr 83, med anhållan om utarbetande av förslag angående rätt för landstingsman att erhålla dagtraktamente även under resdagar, *dels* riksdagens skrivelse den 24 mars 1920, nr 103, med anhållan om utredning och förslag i frågan, huruvida och under vilka förhållanden gällande bestämmelser om stads rättighet och skyldighet att utträda ur landsting kunde ändras därhän, att i de fall, då såväl stad som landsting önskade fortsatt samarbete i landstinget, oaktat stad uppnått den storlek, som berättigade till utträde, den bestående gemensamheten kunde för viss tid framåt fortfara, *dels ock* riksdagens skrivelse den 24 mars 1920, nr 104, med anhållan om utredning och förslag om sådana ändringar i landstingsförordningen, att stad, som icke utgjorde egen valkrets och ej utan olägenhet kunde förenas med annan eller andra städer, kunde förenas med den domsaga, vari eller varintill den vore belägen.

Att verkställa utredning och avgiva förslag i de sålunda av riksdagen väckta frågorna ävensom i de av chefen för civildepartementet i hans här förut åter-

givna anförande till statsrådsprotokollet den 21 maj 1920 angivna hänseenden uppdrogs åt de s. k. kommunalförfattningssakkunniga, nämligen ledamöterna av riksdagens första kammare rådmannen Ernst Lyberg och häradskrivaren Axel Rooth, lantbrukaren P. Lidström, ledamoten av riksdagens andra kammare parkvaktmästaren K. E. Magnusson, häradsdomaren P. J. Persson och förste aktuarien Sven Odén, varjämte borgmästaren Gunnar Fant och kommunalborgmästaren Axel Sterne tillkallades att jämte de övriga sakkunniga deltaga i utredningen. De sakkunniga hava den 31 januari 1923 avgivit sitt betänkande IV, innefattande förslag till

lag om landsting,

lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om landsting samt

lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän den 20 maj 1921.

Beträffande den av riksdagen väckta frågan om rätt för landstingsman att erhålla dagtraktamente även under resdag hava kommunalförfattningssakkunniga avgivit förslag redan i sitt den 18 januari 1922 avlämnade betänkande III, och har denna fråga, som i sammanhang med andra frågor rörande ersättning åt kommunala förtroendemän förelades riksdagen genom Kungl. Maj:ts proposition den 9 mars 1923, nr 130, föranlett beslut av riksdagen.

Över de av de sakkunniga i betänkandet IV framlagda förslagen hava utlåtanden inforrats av medicinalstyrelsen, riksräkenskapsverket och länsstyrelserna, varjämte landstingen, stadsfullmäktige i vissa medelstora städer samt Svenska landstingsförbundet och Svenska stadsförbundet lämnats tillfälle att yttra sig i ärendet. Dylika utlåtanden och yttranden över de sakkunnigas förslag i dess helhet eller delar därav hava inkommit från förstnämnda båda myndigheter samt från 24 länsstyrelser, från samtliga 25 landsting, från stadsfullmäktige i Uppsala, Eskilstuna, Linköping, Jönköping, Karlskrona, Örebro, Västerås, Borås och Skellefteå samt från ovannämnda förbundsstyrelser.

*Förslagets
formella be-
handling.*

De sakkunnigas uppdrag avsåg, såsom av det föregående framgår, att verkställa utredning och avgiva förslag rörande ändringar i landstingsförordningen i vissa angivna hänseenden. De sakkunniga hava emellertid funnit sig föranlättna att verkställa en mera fullständig revision av nämnda förordning än sålunda åt dem uppdragits. Föråldrade eller eljest olämpliga bestämmelser hava, även om de icke direkt berörts av uppdraget, utmönstrats eller underkastats jämkning, och hava de sakkunniga därjämte efter mönster från de för primärkommunerna gällande förordningarna uppdelat landstingsförfattningen i särskilda kapitel med genomlöpande numrering av paragraferna, varvid de föreskrifter, som röra ett och samma ämne, i görligaste mån sammanförts under gemensam kapitelrubrik. Författningen har med tillämpning av numera vedertaget bruk benämnts lag i stället för förordning. I lagens andra kapitel hava samtliga bestämmelser, som angå landstingsmannaval, upptagits. Detta har, enligt vad de sakkunniga anföra, skett i syfte att underlätta bestäm-

melsernas utbrytande framdeles ur landstingslagen och överförande till en tilltänkt för kommunala val gemensam vallag. I samma syfte och för att undgå att, därest en sådan utbrytning vidtages, paragrafföljden i lagen skall behöva rubbas, hava de sakkunniga, såsom vidare i motiveringen anföres, ansett sig böra, med åsidosättande i viss mån av eljest önskvärd större överskådlighet, sammantränga valbestämmelserna under det antal paragrafer, som även efter deras utbrytande ur lagen skulle vara erforderligt för vissa med landstingsmannavalen sammanhängande nödvändiga föreskrifter.

Av mig företagen undersökning har givit vid handen att en sådan revision av landstingsförvaltningen, som kan anses betingad av genomförandet av de riktlinjer, som innefattas i det till de sakkunniga lämnade uppdraget, skulle, om den nuvarande landstingsförordningen bibehölles, kräva ändring av ett mycket stort antal av där förekommande paragrafer förutom en del omkastningar beträffande paragrafernas ordningsföljd. Under sådana förhållanden och med hänsyn jämväl till de formella brister, som i följd av tid efter annan i förordningen vidtagna ändringar kommit att vidlåda densamma, anser jag mig i likhet med det övervägande flertalet av i ärendet hörda myndigheter och korporationer böra godkänna de sakkunnigas förslag att utbyta den nuvarande förordningen mot en ny lag om landsting, så mycket mera som genom den förändrade uppställningen hithörande bestämmelser betydligt vunnit i överskådlighet och ett överförande framdeles av valbestämmelserna till en tilltänkt för kommunala val gemensam vallag i hög grad underlättas.

Beträffande den av de sakkunniga föreslagna särskilda promulgationslagen anser jag, i motsats till de sakkunniga, lämpligare att där upptagna övergångsbestämmelser sammanföras under ett särskilt kapitel i själva landstingslagen.

Vad den formella behandlingen i övrigt beträffar har jag ansett åtskilliga redaktionella jämkningar påkallade i formuleringen av vissa paragrafer i de sakkunnigas förslag, varjämte jag funnit lämpligt att inom de särskilda kapitlen vidtaga en del ändringar i paragrafföljden ävensom i andra hänseenden.

Jag övergår nu till den sakliga behandlingen av förslaget till

Lag om landsting.

1 kap. Om landstingsområde och landstingets uppgift (1—4 §§).

Första paragrafen i det av mig framlagda lagförslaget motsvaras av 1 och 3 §§ i de sakkunnigas förslag, med vissa jämkningar i redaktionellt hänseende, som jag funnit påkallade. Sistnämnda paragrafer äro vad deras sakliga innehåll beträffar upptagna från 1 och 63 §§ i landstingsförordningen, med ett tillägg likväl, avsett att bereda möjlighet att inom ett län, där flera landsting bildats, minska deras antal.

Departement-
schefen.

1 §.

Stadgandet om läns uppdelning på två eller flera landsting har, såsom de sakkunniga erinrat, bibehållits uteslutande med hänsyn till det enda fall, där detsamma hittills kommit i tillämpning, nämligen i Kalmar län. Någon ytterligare tillämpning av ifrågavarande stadgande torde, såvitt förhållandena nu kunna överskådas, icke komma i fråga.

Vad angår tillägget till förevarande paragraf, avsett att bereda möjlighet att inom ett län, där flera landsting bildats, minska deras antal, anvisar, som bekant, landstingsförordningen icke någon utväg att i län, som uppdelats på flera landsting, vidtaga någon förändring i angiven riktning. Tillägget torde visserligen icke gärna kunna tänkas få annan praktisk betydelse än att möjliggöra en sammanslagning av de två landstingsområdena i Kalmar län. Enligt vad de sakkunniga anført, har yrkande på sin tid, ehuru utan framgång, framställts härom av länets södra landsting. Om man emellertid, såsom föreslagits, från landstingsförordningen upptager stadgandet om läns uppdelning på flera landsting, anser jag det även vara önskvärt, att i lagen meddela anvisning om huruledes en minskning i landstingens antal kan åstadkommas.

2 §. Andra paragrafen innehåller stadganden rörande stads utträde ur och inträde i landsting.

Riksdagsbe-
handling.

I landstingsförordningens 1 § enligt dess ursprungliga lydelse stadgades att förordningen icke skulle äga tillämpning å stad, som hade mera än 25,000 invånare. Detta stadgande ställde redan från begynnelsen Göteborgs stad utanför länsrepresentationen, varefter till följd av samma stadgande städerna Malmö, Norrköping och Gävle sedermera utträtt ur respektive landsting.

År 1894 erhöll 1 § i landstingsförordningen den lydelse i förevarande hänseende, som ännu gäller, nämligen att förordningen icke skall äga tillämplighet å stad, som har en folkmängd av minst en etthundrafemtiondedel av rikets hela invånarantal eller å stad, som utträtt ur landsting och vars invånarantal ej minskats under det, som berättigat staden till utträde. Med tillämpning av stadgandet i dess sålunda ändrade lydelse har Hälsingborgs stad utträtt ur vederbörande landsting.

År 1920 väcktes likalydande motioner i båda kamrarna (n:r 171 i första och n:r 143 i andra kammaren) med yrkande, dels att i landstingsförordningens 1 § orden »dock att detta stadgande etc.» till och med »utträde» skulle ur paragrafen utgå, och dels att beträffande städer, som redan utträtt ur landsting, måtte vid vad sålunda ägt rum bero. Till stöd för dessa yrkanden anfördes följande:

»Den uti landstingsförordningens § 1 gällande grundsats, att stad, som har ett invånarantal av minst en etthundrafemtiondedel av rikets hela invånarantal etc., icke längre skall tillhöra länets landsting, torde numera i stort sett kunna anses föråldrad och framför allt i sin nuvarande form otidsenlig.

De praktiska skäl, som från städernas sida talat för ett särskiljande av stad som nått en viss storlek, torde ävenledes hava förlorat väsentligt i betydelse. Ty vilka äro de största uppgifterna, som tillkomma landstinget? Jo, sjukvård av olika slag, undervisningsfrågor, skydds- och uppfostringsfrågor, fattigvårdsuppgifter m. m.

I alla eller de flesta av dessa frågor torde intressena för staden som sådan och länets landsbygd plus småstäderna vara sammanfallande, och med få undantag torde också *efter* en skilsmässa gemensamt ägda anstalter av olika slag utgöra regeln.

Samhörigheten i stort upphör således icke i och med en skilsmässa utan äger alltfört rum, och då därtill kommer, att enligt § 47 mom. 3 redan nu kan i fråga om uttaxering skiljas på olika företag, synes *ingen* anledning förefinnas ens ur intressesynpunkt för den större staden, att nu gällande grund för utträde ur landsting bibehålles.»

Konstitutionsutskottet föreslog i anledning av dessa motioner (i utlåtande n:r 10), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, »det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning av frågan, huruvida och på vad sätt ändring i gällande bestämmelser om stads utträde ur landsting må kunna ske, samt till riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen giver anledning.»

Båda kamrarna stannade emellertid för ett något annorlunda beskaffat skrivelseförslag, som inom utskottet framförts av nio reservanter, och riksdagen anhöll sålunda genom sin förut omförmälda skrivelse n:r 103, att Kungl. Maj:t ville »låta utreda, huruvida och under vilka förhållanden de gällande bestämmelserna om stads rättighet och skyldighet att utträda ur landsting må kunna ändras därhän, att i de fall, då såväl stad som landsting önska fortsatt samarbete i landstinget, oaktat stad uppnått den storlek som berättigar till utträde, den bestående gemenskapen må kunna för viss tid framåt fortfara, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan förledda.»

I samband med denna anhållan anförde riksdagen följande, efter att förut hava lämnat en kortare historik över frågans föregående behandling:

»Såvitt hittills varit bekant, hava gällande bestämmelser rörande stads rättighet och skyldighet att utträda ur landsting icke förorsakat någon nämnvärd olägenhet. För städer med omkring 40,000 invånare och därutöver skulle det säkerligen i de flesta fall kännas såsom ett obehörigt tvång att icke få själva fritt ordna för dem betydelsefulla angelägenheter, särskilt på sjukvårdens och fattigvårdens m. fl. områden. Riksdagen har därför icke kunnat anse befogat att beröva dylika städer mot deras vilja en sådan författningsenligt dem tillkommande frihet. Emellertid vill riksdagen icke förneka, att omständigheter i vissa fall kunna tänkas vara sådana att upprätthållande för viss tid framåt av den inom ett landstingsområde mellan stad och land bestående gemenskapen skulle kunna vara önskvärdt för såväl staden i fråga som landstinget i övrigt. I sådant fall borde det stå staden och landstinget fritt att genom en överenskommelse, om vilken båda parterna voro ense, besluta, att den dittillsvarande gemenskapen skulle för viss tid framåt fortfara. Denna tid borde därvid fixeras till sådan längd, att alltför täta förändringar i förhållandena undvekes.»

De sakkunniga, vilka i sitt betänkande likaledes lämnat en historisk redogörelse i frågan, hava anført, hurusom landstingsförordningens stadgande om de större städernas särställning i förhållande till länet såsom landstingsområde tillkommit i dessa stadssamhällets intresse, ett förhållande, som de sakkunniga anse utgöra förklaringen till att stads utträde ur landsting icke gjorts beroende

De sakkunniga.

av städernas fria val. Fördelarna för staden att utträda ur landsting hade ansetts så påtagliga, att någon obenägenhet från stadens sida icke varit att räkna med. De skäl, som sålunda ursprungligen motiverat bestämmelsen om de större städernas särställning, måste, säga de sakkunniga, emellertid numera anses hava bortfallit i vad angår stadssamhälle, som ännu icke uppnått, men hädanefter uppnår den folkmängdssiffra, som enligt gällande lag medför dess utträde ur landsting.

»Ty», heter det i betänkandet, »i den mån landstingsförvaltningen utvecklats och utsträckt över nya områden, kan om densamma med allt mindre fog sägas, att den tillgodoser landsbygdens speciella behov i större omfattning än städernas. Endast i jämförelsevis ringa omfattning är landstingens verksamhet i vår tid av den art, att den kommer uteslutande landsbygden till godo. Och ju längre den tidrymd varit, under vilken en stad utgjort del av länskommunen, ju större gemenskapen mellan staden och det övriga landstingsområdet blivit med avseende å sjukvårdsinrättningar samt andra vårdanstalter och inrättningar, desto mindre blir upphävandet av denna gemenskap förknippat med fördelar för staden. Då stad vid utträde ur landsting måste avstå från sin andel i dessa inrättningar och i landstingets överskott i tillgångar utan att erhålla lösen för denna andels värde, lär det tvärtom kunna betraktas såsom ekonomiskt olägligt för staden att utbrytas ur länskommunen. I allt fall kan det från allmän ekonomisk synpunkt icke vara välbetänkt att genom lagstiftning medverka till upplösningen av en dylik gemenskap och såmedelst giva upphov till de större utgifter, som i regel förorsakas, om stad och landsbygd skola var för sig i stället för gemensamt uppföra och administrera t. ex. anstalter för tillgodosende av sitt behov av sjukvård.

Sedan efter 1921 års grundlagsändring stad, som icke deltagit i landsting, i allmänhet icke vidare får välja egen ledamot av riksdagens första kammare, utan har att företaga val tillsammans med landsting, har slutligen bortfallit även det intresse, som i sådant hänseende tidigare varit förknippat med stadens utträde ur landsting.»

De sakkunniga hava på grund av dessa ändrade förhållanden ansett starka skäl tala för att helt borttaga det stadgande i landstingsförordningen, som avhandlar stads utträde ur landsting. Med hänsyn till den ståndpunkt, som riksdagen år 1920 intagit till frågan, och då historiska skäl kunde åberopas för ett bibehållande i begränsad omfattning av stadgandet, hava de sakkunniga emellertid stannat vid en omarbetning av detsamma.

Av de sakkunniga härutinnan föreslagna ändrade bestämmelser innebära, att stads utträde ur landsting vid uppnående av viss folkmängd icke såsom nu blir obligatoriskt utan beroende av stadens beslut, att sådant beslut skall fattas och delgivas landstinget inom två år efter det årsskifte, vid vilket folkmängden uppnått en etthundrafemtiondedel av rikets folkmängd, att i sådant fall utträdet skall ske vid utgången av det kalenderår närmast efter det under vilket delgivning skett, att, där sådant beslut icke delgivits landstinget inom stadgad tid, stad icke är berättigad att utträda ur landstinget, förrän fem år förflutit, sedan landstinget delgivits beslut om utträde, att i sistnämnda fall utträdet skall ske vid slutet av det kalenderår, under vilket femårsperioden utgått, att stad, som icke deltagit i landsting, äger i landstinget inträda, därest samstämmade beslut därom fattas av staden och landstinget, samt att beslut om utträde ur

eller inträde i landsting skall underställas Konungen, som meddelar de närmare bestämmelser, vilka för beslutets genomförande kunna vara erforderliga.

Med hänsyn till den eventualitet, att en av rikets städer (Örebro) före lagens ikraftträdande skulle hava uppnått den folkmängd, som för närvarande tvingar stad till utträde ur landsting, hava de sakkunniga i 2 § av sitt förslag till promulgationslag intagit en bestämmelse, att i dylikt fall den nya lagen skall tillämpas, såvida Konungen icke före densammas trädande i kraft förordnat om stadens utträde ur landsting. Skulle vid tidpunkten för lagens antagande visa sig, att anledning icke funnes att räkna med något fall av ifrågavarande beskaffenhet, behöver, säga de sakkunniga, bestämmelsen givetvis icke ingå.

Slutligen hava de sakkunniga i sin motivering till ifrågavarande stadganden anført, hurusom den nuvarande lagstiftningen vid stads utträde ur landstingsförvaltning icke ansetts medgiva någon utskiftning på parterna av de förut gemensamma tillgångarna och skulderna.

De sakkunnigas förslag beträffande stads utträde ur eller inträde i landsting hava i det stora hela godtagits av samtliga länsstyrelser, landsting och stadsfullmäktige, som avgivit yttrande, ävensom av Svenska stadsförbundets och Svenska landstingsförbundets styrelser. Vissa invändningar mot förslaget i dessa delar hava dock förekommit.

Utlåtanden.

Örebro läns landsting framhåller sålunda följande:

»I sin motivering synes de sakkunniga utgå från den uppfattningen, att enligt nu gällande lagstiftning vid stads utträde ur landsting utskiftning av landstingets tillgångar och skulder icke skulle lagligen kunna ske.

Den av de sakkunniga härför förebragta bevisningen verkar dock icke övertygande, helst som med fog torde kunna ifrågasättas, huruvida icke, särskilt med hänsyn till borgenärs rätt, frågan om dylik utskiftning är av civilrättslig natur och alltså, i händelse av bristande överenskommelse mellan staden och landstinget, kan bliva föremål för prövning vid annat forum än Kungl. Maj:ts i statsrådet eller regeringsrätten.

Därmed må nu vara huru som helst, men, då — — — — — det vore oriktigt och orimligt, att en ur landsting utträdande stad icke skulle tillerkännas rätt till viss andel i landstingets tillgångar, liksom den skulle befrias från all ansvarighet för landstingets gäld, bör dock i den nya lagstiftningen uttryckligen stadgas, att vid stads utträde ur landstingen utskiftning av landstingets tillgångar och skulder skall ske, och tillika riktlinjerna för en dylik utskiftning angivas.»

Liknande synpunkter anföras av *stadsfullmäktige i Örebro*, som tillika finna, att stadgandet, att stad, som underlåtit att inom föreskriven tid delgiva landstinget beslut om utträde, icke är berättigad till utträde ur landstingen, förrän fem år förflutit efter delgivningen, vore obilligt gent emot städerna. Vid fastställandet av denna tid av fem år syntes de sakkunniga hava uteslutande tagit hänsyn till landstingets intressen. Det torde emellertid kunna förekomma fullt motiverade skäl för stad att dröja med sitt utträde ur landstinget längre tid än två år från det de lagstadgade förutsättningarna för utträde inträffat. Att i sådant fall binda staden längre tid än två år, innan rätt till utträde kunde tillerkännas staden, torde kunna bliva ytterst betungande särskilt ur ekonomisk synpunkt, medan å andra sidan landstinget icke, om tiden inskränktes, torde komma att tillskyndas någon orätt. Stadsfullmäktige ansåge därför, att de föreslagna fem åren borde inskränkas till två år.

Samma uppfattning uttalas jämväl av *stadsfullmäktige i Linköping* och av *Svenska stadsförbundets styrelse*.

I *sistnämnda* utlåtande heter det bland annat:

»Förstnämnda bestämmelser (de om stads utträde ur landsting) — — — synas i det väsentliga motsvara de önskemål, som på förevarande område gjort sig gällande från såväl landstingens som städernas sida. I en detaljfråga är styrelsen dock av annan mening än de sakkunniga.

Sälunda håller styrelsen före, att jämkning tarvas beträffande tidpunkten för genomförandet av stads utträde ur landsting för det fall att stad senare än två år efter den för utträde stadgade folkmängdssiffrans uppnående vill begagna sin rätt att vinna skilsmässa från landstinget. Enligt förslaget får under sådana omständigheter utträde icke ske, förrän fem år förflutit, sedan landstinget delgivits stadens utträdesbeslut.

Önskvärdheten av att en i sak avgjord utbrytning icke uppskjutes längre än oundgängligen kräves torde från alla sidor erkännas. Sedan en stad bestämt sig för att utträda ur landstinget, kan svårligen en gemenskap av verkligt värde för någondera parten längre upprätthållas. Meningsskiljaktigheter och slitningar, som ogynnsamt inverka på förvaltningens gång, torde icke helt kunna undvikas. Onekligen föreligger vidare en viss risk för att landstinget under väntetiden skall söka obehörigen utnyttja stadens skattekraft för ändamål, som blott komma det återstående landstingsområdet till godo. Att neutralisera antydda olägenhet genom särskilda garantiföreskrifter motsvarande dem som för liknande fall meddelas i 23 § nybildningslagen (lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning) kan av nära till hands liggande skäl ej gärna ifrågakomma. För att icke överhövan försämra städernas läge synes en väsentlig förkortning av uppsägningstiden vara nödvändig. Om denna bestämmes till två eller allra högst tre år, skulle enligt styrelsens förmenande landstingens befogade anspråk på stabilitet i hithörande förhållanden bliva fullt ut tillgodosedda.»

Stadsfullmäktige i Karlskrona uttala i denna punkt, att bestämmelserna om tiden för utträde böra göras något mera elastiska, om parterna äro överens om densamma och Konungen finner den överenskomna tidpunkten lämplig.

Vidare hava mot den av de sakkunniga föreslagna avfattningen av ifrågava-
rande stadganden framförts vissa erinringar av mera formell beskaffenhet.

Länsstyrelsen i Uppsala län erinrar följande:

»Första stycket av 1 mom. i de sakkunnigas förslag till 2 § förefaller efter ordalydelsen uttömmande med avseende å stad, vars folkmängdssiffra utgör minst en etthundrafemtiondedel av rikets invånarantal, men av andra stycket framgår, i negativ form, att sådan stad även i visst annat fall står utanför landstingsområde. Det riktiga är att i första stycket blott upptaga ungefär följande: 'I landstingsområde ingår . . . hela invånarantal och som i nedan stadgad ordning fattat och delgivit landstinget beslut att ur landstinget utträda. Första stycket av 2 mom. giver anledning därtill, att sådan stad, som där avses, är berättigad att även utan landstingets samtycke och Konungens medgivande inträda i landsting. Att stad, vars folkmängd minskats under det tal, som berättigat staden till utträde, är skyldig att i landsting inträda, överensstämmer visserligen med gällande lag, men synes icke desto mindre vara omotiverat och olämpligt; förbehållet kan för övrigt anses sakna praktisk betydelse. Andra stycket bör förtydligas därhän, att beslutets verkställande är beroende av Konungens fria lämplighetsprövning.»

Länsstyrelsen i Stockholms län gör följande uttalande:

»Av ordalagen i 2 § 2 mom. första stycket i de sakkunnigas förslag torde den slutsats böra dragas, att stad, som icke ingår i landstingsområde, är skyldig att i landsting inträda, därest stadens folkmängd understiger en etthundrafemtiondedel av rikets hela invånarantal och tillika minskats under det tal, som berättigat staden till utträde.

Att denna uppfattning delas av de sakkunniga, framgår av de sakkunnigas uttalande härutinnan å sid. 75.

Under sådana förhållanden bör enligt länsstyrelsens mening i lagtexten införas bestämmelse ej mindre härom än även om huru ett sådant inträde i landsting skall åvägbringas. Länsstyrelsen föreställer sig att detta bör ske på det sätt, att, efter anmälan av vederbörande länsstyrelse, Konungen förordnar om inträdet och i sammanhang därmed meddelar de närmare bestämmelser, som för förordnandets genomförande äro erforderliga.»

De yttranden, som avgivits över de sakkunnigas förslag i denna del, giva vid handen, att de av de sakkunniga föreslagna huvudbestämmelserna angående stads utträde ur och inträde i landsting i det stora hela motsvara de önskemål, som härutinnan gjort sig gällande från såväl landstingens som städernas sida, och förslaget synes även stå i god överensstämmelse med riksdagens i dess av mig förut åberopade skrivelse uttalade uppfattning. Den förutsättning, på vilket förslaget bygger, nämligen att upprätthållandet av gemenskapen mellan landstinget och staden är det för båda parterna önskvärda, synes mig riktig. Då förslaget därtill lämnar stadens självbestämmanderätt oförkränkt, har jag ingen väsentligare erinran att göra mot de principiella bestämmelserna om stads utträde ur och inträde i landsting.

Jag kan sålunda icke godtaga den utav Örebro läns landsting och stadsfullmäktige i Örebro hävdade ståndpunkten, att vid stads utträde ur landsting en utskiftning på de båda parterna av landstingets tillgångar och skulder skall ske. En sådan utskiftning skulle förutsätta en ömsesidig uppgörelse mellan de båda parterna, och utträdet måste följaktligen åtminstone i viss mån bero jämväl av landstingets ståndpunkt i frågan. Redan med hänsyn till att stad icke måtte berövas den rätt till utträde ur landsting, den nu äger och enligt de sakkunnigas förslag allt framgent skulle bibehålla, torde sålunda det från Örebro läns landsting och Örebro stad framförda kravet icke kunna godkännas. Härtill kommer, att ett tillmötesgående av ett dylikt krav skulle kunna medföra överskådliga och icke önskvärda ekonomiska konsekvenser för landstingen.

Däremot torde man böra tillmötesgå det i några utlåtanden framförda önskemålet om en jämkning beträffande tidpunkten för genomförandet av stads utträde ur landstinget för det fall, att stad senare än två år efter den för utträde stadgade folkmängdssiffrans uppnående vill begagna sin rätt att vinna skilsmässa från landstinget. Med godtagande av de motiv, som härutinnan anförts av bland andra Svenska stadsförbundets styrelse, anser jag, att i sådant fall utträdet må ske efter det att två år förflutit, sedan landstinget delgivits beslutet.

I anslutning till de, som mig synes i det stora hela berättigade invändningar, som framförts av länsstyrelserna i Uppsala och Stockholms län, har jag vidare ansett, att av de sakkunniga föreslagna bestämmelser i förevarande paragraf

Departementschefen.

böra omredigeras. Såväl enligt nu gällande lag, som enligt vad av de sakkunniga föreslagits, är tydligen stad skyldig att inträda i landsting, därest stadens folkmängd understigit en etthundrafemtiondedel av rikets hela invånarantal och tillika minskats under det tal, som berättigat staden till utträde, och det måste under sådana förhållanden, även om det ifrågasatta fallet icke inom överskådlig tidrymd torde komma att inträffa, betecknas såsom en lucka i såväl den nuvarande som den föreslagna lagstiftningen, att det saknas direkt stadgande här om och om huru sådant inträde i landsting skall ske. Emellertid torde det, sedan möjlighet i allmänhet beretts för stad att inträda i landsting, icke vara erforderligt att införa ett speciellt stadgande därom, att stad, som står utanför landsting och ordnat sin förvaltning härefter, *ovillkorligen* skall inträda i landstinget, blott därför att stadens folkmängd minskats på angivet sätt, utan torde inträde i landsting i sådant liksom i andra fall lämpligen kunna bero av vederbörandes beslut. Att i sådant fall fordra samstämmiga beslut av staden och landstinget torde emellertid icke vara riktigt, eftersom det för en dylik stad med sjunkande folkmängd möjligen kan utgöra ett ekonomiskt trängande krav att icke längre stå utanför landsting. Jag har därför ansett inträdet böra bero allenast av stadens beslut.

I tredje stycket av 2 mom. i denna paragraf har intagits en förtydligande bestämmelse, enligt vilken det skall ankomma på Konungen att vid prövning av beslut om stads inträde i landsting fastställa tidpunkten för inträdet.

Den eventualitet, som de sakkunniga räknat med vid införandet av bestämmelsen i 2 § av promulgationslagen, nämligen att Örebro stad före landstingslagens ikraftträdande skulle uppnå en folkmängdssiffra, som med nuvarande bestämmelser skulle tvinga staden att utträda ur landsting, torde, efter vad nu med säkerhet kan avgöras, icke komma att inträffa, vadan nyssnämnda bestämmelse torde kunna utgå.

Övriga §§. I fråga om övriga §§ i detta kapitel hava de sakkunniga icke föreslagit några sakliga ändringar.

De sakkunniga. *Utlåtanden.* *Västernorrlands läns landsting* anmärker, att med hänsyn till kvinnas ledamotskap av landsting benämningen landstingsman borde ändras till landstingsfullmäktig.

Medicinalstyrelsen ifrågasätter ett par smärre tillägg i bestämmelserna om landstingets arbetsuppgifter. Uttrycket »hälsovård» borde sålunda utbytas mot »hälso- och sjukvård», och vidare borde i paragrafen uttryckligen angivas, att veterinärväsendet tillhörde de frågor, med vilka landstinget hade att taga befattning. Begreppet hälsovård syntes enligt styrelsens uppfattning hava en mera inskränkt betydelse, än vad i förevarande sammanhang torde hava avsetts, och innebära allenast åtgärder för förhindrande av sjukdomars uppkomst och spridning, men icke åtgärder för sjukdomars behandling. Dessa sistnämnda åtgärder borde lämpligen betecknas med ordet sjukvård, som i stor omfattning fölle inom landstingets behörighetsområde. Beträffande veterinärväsendet medger styrelsen, att detsamma i huvudsak kunde hänföras till begreppet »jordbruk och andra näringar» samt, i vad det avser köttbesiktning, till »hälsovård».

Länsstyrelsen i Uppsala län anmärker beträffande bestämmelserna om landstingets arbetsuppgifter, att det från gällande förordning upptagna uttrycket »med mera dylikt», om länsstyrelsens prövningsrätt avskaffades, torde vara alltför obestämt och kunna föranleda betänkliga missbruk.

Förslaget att ledamöterna i landsting hädanefter med hänsyn till kvinnas ledamotkap skola benämnas »landstingsfullmäktige», har jag icke kunnat godtaga. Skulle härutinnan någon ändring ske i benämningen, så borde den väl, såsom av de sakkunniga ifrågasatts, böra gå ut på att kalla landstingsledamöterna icke för »landstingsfullmäktige» men väl för »länsfullmäktige» i analogi med benämningarna för primärkommunernas representanter. Då emellertid ett flertal yrkes- och förtroendeuppdrags beteckningar av enahanda anledning kunna sägas tarva justering, har jag i likhet med de sakkunniga ansett onödigt att göra någon ändring av antydd art beträffande ledamotskapet i landsting, så mycket mindre som jämväl historiska skäl kunna åberopas för bibehållandet av benämningen landstingsman.

Vad angår de utav medicinalstyrelsen framförda synpunkterna har jag ansett, att det med »hälsovård» i nuvarande landstingsförordning samt i förslagets 3 § betecknade området för landstingets verksamhet lämpligen bör benämnas »hälso- och sjukvård». Däremot bör enligt min mening veterinärväsendet icke särskilt nämnas såsom föremål för landstingets verksamhet, enär detsamma, såsom även medicinalstyrelsen anfört, kan hänföras under redan i lagrummet nämnda begrepp.

Av länsstyrelsen i Uppsala län framförd anmärkning i fråga om uttrycket »med mera dylikt» i 3 § har tydligen fog för sig endast under förutsättning att länsstyrelsens prövning av landstingets beslut avskaffas. Då jag emellertid, såsom jag vid behandlingen av 7 kapitlet kommer att närmare angiva, ansett länsstyrelsens prövningsrätt böra bibehållas i sin nuvarande omfattning, torde ifrågavarande anmärkning förfalla.

2 Kap. Om val av landstingsmän (5—15 §§).

Beträffande 5 och 7 §§ i förslaget, som i allt väsentligt överensstämma med 5 och 7 §§. de delar av landstingsförordningen, där motsvarande bestämmelser äro upptagna, har jag intet att erinra.

I fråga om diskvalifikationsgrunderna för landstingsmannaskap hava de sakkunniga föreslagit sådan ändring i gällande bestämmelser, att landstingets egna tjänstemän och betjante skulle i motsats till vad nu är fallet kunna vara landstingsmän. De sakkunniga erinra i denna punkt bl. a. dels därom, att i kommunalförordningen för landet inga motsvarande diskvalifikationsgrunder finnas stadgade för kommunalfullmäktige, dels därom, att i kommunalförordningen för stad från behörighet att innehava stadsfullmäktigeuppdrag undantagas »de tjänstemän och betjante, vilka äro vid stadens drätsel- eller andra dess förvaltande verk anställda och för sin befattning redo skyldiga». Därest landstingsförordningens bestämmelse i denna punkt över huvud taget skall upprätthållas, bör den

Departement-
chefen.

6 §.
De sakkunniga.

samma, säga de sakkunniga, lämpligen till innehållet överensstämman med förberörda stadganden i fråga om utövande av stadsfullmäktiguppdrag. Men därigenom skulle från behörighet att vara landstingsman uteslutas t. ex. sysslomän, ehuru för närvarande fall finnas, då sådana tjänstemän äro ledamöter av landsting och i denna egenskap intaga en framskjuten ställning, utan att några praktiska olägenheter yppats på grund därav, att landstinget samtidigt är deras principal. Med hänsyn härtill har det synts de sakkunniga riktigast att i landstingslagen helt stryka den omförmälda diskvalifikationsgrunden.

Vidare hava de sakkunniga ansett omotiverat att utestänga allmän åklagare från möjligheten att vara ledamot av landstinget, vadan stadgandet om tjänsteställning såsom diskvalifikationsgrund kommit att omfatta endast landshövding, landssekreterare och landskamrerare.

I övrigt hava de sakkunniga i fråga om diskvalifikationsgrunderna föreslagit åtskilliga andra avvikelser från nu gällande lag, på sätt närmare framgår av deras förslag, jämfört med landstingsförordningens 10 §, där motsvarande bestämmelser återfinnas.

Utlåtanden.

Mot vad de sakkunniga föreslagit i fråga om landstingets egna tjänstemän och betjante har erinran framförts allenast från *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, som finner det principiellt betänkligt, att nämnda befattningshavare skulle kunna utses till landstingsmän. Detta gällde särskilt i fråga om de tjänstemän, som vore redovisningsskyldiga i förhållande till landstinget. Skulle de sakkunnigas förslag bliva lag, borde i varje fall, enligt länsstyrelsens mening, i 53 § i förslaget inflyta en bestämmelse därom, att landstingsman, som vore redovisningsskyldig inför landstinget, ej finge deltaga i beslut om ansvarsfrihet för hans förvaltning.

I fråga om paragrafens bestämmelser i övrigt erinrar *länsstyrelsen i Södermanlands län*, att länsassessorn i allmänhet vore självskriven att vid förfall uppehålla landssekreterarens och landskamrerarens tjänster, samt att han dessutom enligt för ärendenas fördelning givna föreskrifter kunde hava att förebraga frågor, som anginge landsting. Om det föreskrevs, att landssekreterare och landskamrerare med hänsyn till sin tjänsteställning icke kunde vara landstingsman, syntes för den skull enahanda bestämmelser böra meddelas angående länsassessor.

Norrbottnens läns landsting förmenar, att en sådan ändring av 2 mom. vore erforderlig, att samma rätt att avsäga sig representantskapet medgäves landstingsman, som genom de senare årens lagändringar tillagts riksdagsman. Det funnes alltså, enligt landstingets uppfattning, anledning att giva mannen samma rätt, som medgivits kvinnan, nämligen att utan undantag avsäga sig landstingsmannaupdrag.

Västernorrlands läns landsting anser, att såsom nytt moment borde införas bestämmelse därom, att »landstingsfullmäktige», som avflyttat från landstingsområdet, skulle i och med mantalsskrivning utom området vara tvungen att avgå ur landstinget.

Mot de sakkunnigas motiv för och förslag till att med ändring av hittills gällande bestämmelser landstingets egna tjänstemän och betjante skola kunna vara landstingsmän har jag intet att erinra, dock bör, såsom framhållits av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, ovillkorligen i 53 § inflyta en bestämmelse därom, att landstingsman, som är redovisningsskyldig inför landstinget, ej får deltaga i beslut om ansvarsfrihet för hans förvaltning och ej heller väljas till revisor för sådan förvaltning eller deltaga i sådant revisorsval.

Även förslaget att ej utestänga allmän åklagare från möjlighet att vara ledamot av landstinget anser jag mig böra godtaga.

Av länsstyrelsen i Södermanlands län framförda skäl för att länsassessor med hänsyn till sin tjänsteställning i likhet med landshövding, landssekreterare och landskamrerare ej bör få väljas till landstingsman synas mig övertygande och böra föranleda ett motsvarande tillägg i paragrafen.

Beträffande övriga med avseende å diskvalifikationsgrunderna föreslagna bestämmelser, i vad de avvika från gällande stadganden, har jag ansett lämpligt att i landstingslagen upptaga hithörande föreskrifter i den lydelse, de erhållit genom lag den 23 december 1918; dock med en mindre av nya giftermålsbalkens antagande föranledd jämkning i fråga om gift kvinna.

Då landstingsmannaskapet är ett kommunalt förtroendeuppdrag, bör enligt mitt förmenande för avsägelse av detsamma i stort sett gälla enahanda grunder som i fråga om avsägelse av andra kommunala förtroendeuppdrag. Följaktligen kan jag icke biträda den mening, som framförts från Norrbottens läns landsting, att för avsägelse av ledamotskap i landsting skulle stipuleras samma bestämmelser, som för närvarande gälla i fråga om riksdagsmannaupdrag. Där emot synes det mig lämpligt, att i analogi med vad som för närvarande gäller i fråga om avsägelse av ledamotskap i stadsrepresentation stadga rätt för landstingsman, att, om han avflyttar ur landstingsområdet, avsäga sig uppdraget att vara landstingsman.

Att härutinnan gå så långt, som föreslagits från Västernorrlands läns landsting, nämligen att landstingsman i och med mantalsskrivning utom området skall gå förlustig sitt ledamotskap i landstinget, kan jag däremot icke anse befogat. Att representant i och med sin avflyttning skulle förlora förmåga och vilja att med ansvar och nit handhava sitt uppdrag, bekräftas på intet sätt av hittills gjorda erfarenheter. Möjligheten att efter avflyttning fortfarande deltaga i landstinget, vars sammanträden vanligen pågå allenast en vecka under året, är tydligen långt större än att under enahanda förhållande fortfara med utövande av stadsfullmäktigeskap, som innebär deltagande i åtskilliga representantmöten under olika tider på året.

De nuvarande bestämmelserna i landstingsförordningens 2 § om valkretsindelning vid landstingsmannaval innebära i huvudsak, att länet för val av landstingsmän skall indelas i valkretsar särskilt för landsbygden och särskilt för städerna; att för varje valkrets skall utses, oavsett dess folkmängd, en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 5,000; att domsaga med en folkmängd av 40,000 eller däröver skall delas i

8 §.

Nuvarande bestämmelser och riksdagsbehandling.

valkretsar under iakttagande, att för varje valkrets utses minst fem, högst åtta landstingsmän, att området för varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, att delning av domsaga, som utgöres av flera tingslag eller härad, verkställas, där sådant utan avvikelse från redan givna regler kan ske, efter tingslag eller härad, samt att eljest delning i valkretsar sker efter kommuner; *att* utan hinder av vad nu är sagt av tingslag må bildas valkrets med mindre folkmängd än 20,000, då synnerliga skäl därtill äro; *att* domsaga, vars folkmängd ej uppgår till 40,000, skall utgöra en valkrets; *att* om delar av samma domsaga höra till olika landstingsområden, varje del skall bilda en valkrets; *att* stad, vars folkmängd utgör minst 10,000, skall bilda egen valkrets; *att* stad med mindre folkmängd än 10,000 skall förenas med annan eller andra sådana städer till en valkrets med minst 10,000, högst 20,000 invånare *samt att*, om förening ej sålunda kan ske eller om den skulle medföra synnerlig olägenhet, stad eller städer må bilda en valkrets, ändå att folkmängden däri ej uppgår till 10,000.

I fråga om tillkomsten av dessa bestämmelser hänvisas till den av de sakkunniga meddelade historiken å sid. 77 o. ff. i betänkandet. I förevarande sammanhang må endast erinras, att bestämmelserna i fråga fått sin nuvarande utformning dels i samband med det proportionella valsättets införande år 1907 och dels genom de vid 1918 års urtima riksdag genomförda ändringarna, varigenom den från landstingsförordningens tillkomst gällande regeln om en i förhållande till folkmängden dubbelt så stark representation för städerna som för landsbygden upphävdes samt kravet på större valkretsar i proportionalismens intresse delvis tillfredsställdes.

Vid 1920 års riksdag upptogs frågan om valkretsindelning vid landstingsmannaval till förnyad behandling på grund av en i andra kammaren väckt motion, n:r 58. I denna hemställdes »att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring i förordningen om landsting, att stad, som icke utgör egen valkrets, och som icke utan olägenhet kan förenas med annan eller andra städer, må förenas med den domsaga, vari eller varintill den är belägen». Till stöd för denna hemställan anförde motionären följande:

»Enligt 2 § i förordningen om landsting skall, för utseende av landstingsmän, länet indelas i valkretsar särskilt för landsbygden och särskilt för städerna.

Bestämmelsen om att städer och landsbygd skola utgöra särskilda valkretsar var nödvändig, så länge de hade att utse landstingsmän efter olika grunder, men sedan denna bestämmelse upphört, torde det böra tagas under övervägande, huruvida något skäl vidare förefinnes för att bibehålla den nu gällande åtskillnaden mellan land och stad i avseende å valkretsindelningen.

Bestämmelsen i fråga tillkom otvivelaktigt under intryck av den uppfattningen, att stad och land hade skilda intressen att bevaka i landstingen, många ansågo till och med, att tingen huvudsakligen skulle komma att syssla med landsbygdens angelägenheter, så att det kunde sättas i fråga, huruvida städerna alls skulle deltaga i desamma. De år som gått sedan 1862, då landstingen infördes, ha dock givit en helt annan erfarenhet. Någon intressesmötning mellan stad och land har ej förmärkts, åtminstone icke på senare tiden, och den proportionellt starkare representation, som städerna haft gentemot landsbygden, har därför också ansetts, utan fara för landsbygdens övervikt, kunna av-

skaffas. Däremot har bestämmelsen om, att stad och land skola utgöra särskilda valkretsar, bibehållits, utan att något annat skäl därför kunnat åberopas, än att bestämmelsen vunnit hävd, och att dess avskaffande måhända skulle synas städerna ägnat att medföra en ytterligare förskjutning till deras nackdel.

Bestämmelsen medför emellertid ganska stora olägenheter, bland annat därigenom, att en valkrets, omfattande småstäder, får en mycket spridd form, och detta blir i ännu högre grad fallet genom den utökning av valkretsarnas storlek, som beslutades i samband med rösträttsreformen vid urtima riksdagen 1918. I detta fall kan Stockholms län giva ett exempel. Där äro länets alla städer, utom Södertälje, sammanförda till en valkrets, således omfattar denna valkrets 6 städer, spridda över hela länet. Frånsett omöjligheten för valmännen i de olika städerna att lära känna de kandidater, som skola väljas, medför denna valkretsindelning många praktiska svårigheter såväl vid uppsättande av kandidater som vid förberedande av valet i övrigt.

Den största olägenheten är dock den, att stadsvalkretsarna bli alltför små för att någon proportionell rättvisa skall kunna åstadkommas. Enligt den valkretsindelning, som verkställdes föregående år, utse 34 valkretsar eller 60 % av samtliga, 3 landstingsmän eller därunder, 9 valkretsar utse två landstingsmän, och en valkrets utser endast en landstingsman. Att proportionalismen i dessa fall ej kan komma till sin rätt är uppenbart.

Då, enligt mitt förmenande, städerna ha mera gemensamma intressen med de bygder, vari de äro belägna, än med varandra, tager jag mig friheten föreslå sådan ändring i förordningen om landsting, att städer, som ej bilda egen valkrets, må kunna förenas med den domsaga, vari eller varintill de äro belägna.

Samtidigt kunde tagas under övervägande, huruvida stadsvalkretsarna borde göras lika stora som landsvalkretsarna, eller med en minimifolkmängd av 20,000. Då emellertid en sådan förändring skulle innebära, att flertalet städer skulle komma att tillföras landsvalkretsar, och då något skäl möjligen kan finnas att bibehålla stad och land åtskilda, då ej särskilda olägenheter därav uppstå, har jag ej velat föreslå någon ändring i detta hänseende. Likaledes anser jag, att städer fortfarande må kunna förenas, då detta utan olägenhet kan ske.»

I sitt utlåtande (n:r 8) i anledning av denna motion ägnade konstitutionsutskottet först en kortare återblick åt den föregående utvecklingen av frågan om stads och landsbygds olika representationsrätt i landstingen, därvid uppmärksamhet särskilt fästes vid ett uttalande av tredje särskilda utskottet vid 1918 års urtima riksdag rörande en reform av sådan beskaffenhet, som i den förevarande motionen påyrkades.

Sagda utskott hade föreslagit, att på landet minimiantalet landstingsmän per valkrets skulle höjas från tre till fem. En motsvarande anordning för städernas vidkommande hade utskottet däremot med hänsyn till därmed förenade praktiska svårigheter och den knappa tid, som stått till utskottets förfogande, ej kunnat föreslå. Emellertid ansåge utskottet denna fråga vara värd all uppmärksamhet, varvid särskilt borde tagas under övervägande, huruvida icke för vinnande av det angivna syftet mindre städer lämpligen kunde förenas med kringliggande landsbygd i gemensamma valkretsar.

Efter att hava anfört detta uttalande från 1918 års urtima riksdag fortsatte konstitutionsutskottet sålunda:

»En förändring i den riktning, som i det nämnda utskottsutlåtandet antydes och i förevarande motion föreslås, synes ur flera synpunkter väl motiverad. De vid landstingsförordningens tillkomst framkomna farhågorna för en stark

intresse motsättning mellan stad och landsbygd inom landstingen hava, så vitt utskottet har sig bekant, icke besannats och därmed hade bestämmelsen om skilda valkretsar lika väl som det 1918 borttagna stadgandet om olika representationssätt förlorat sitt väsentliga berättigande. Det torde vara otvivelaktigt, att de smärre städer, varom här är fråga, ur intressesynpunkt i regel stå närmare kringliggande landsbygd än de städer, med vilka de för närvarande äro förenade till landstingsvalkretsar. Särskilt starkt framträder den berörda bristen i nuvarande ordning i de icke sällsynta fall, då ett flertal småstäder i skilda delar av ett län äro förenade till en landstingsvalkrets. Härtill kommer att, såsom i det citerade utskottsutlåtandet framhålles, genom en förändring i föreslagna riktning större valkretsar skulle kunna erhållas, vilket ur proportionalismens synpunkt måste anses önskvärdt; de flesta stadsvalkretsarna äro enligt nu gällande ordning så små, att det proportionella valsättet alls icke, eller blott i ringa grad, kommer till sin rätt. På grund av dessa skäl anser utskottet en förändring i den av motionären föreslagna riktningen önskvärd.

Utskottet anser sig ej kunna, såsom i motionen påyrkats, omedelbart föreslå de ändringar i landstingsförordningen, som för tillgodoseende av motionens syftemål äro behöfliga. En begäran hos Kungl. Maj:t om utarbetandet av behöfliga stadganden synes så mycket mera befogad, som möjligen, i samband med pågående utredning om reformering av det proportionella valsättet, även andra förändringar i hithörande delar av landstingsförordningen kunna visa sig behöfliga. Därjämte bör, enligt utskottets mening, vid utarbetandet av dessa bestämmelser den frågan komma under prövning, huruvida icke i fall, då städerna i en landstingsvalkrets fortfarande önska bilda gemensam valkrets, detta fortfarande utan hinder av de ifrågasatta nya bestämmelserna må kunna ske.»

Utskottet hemställde på grund av vad sålunda anförts, »att riksdagen i anledning av förevarande motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag om sådana ändringar i förordningen om landsting, att stad, som icke utgör egen valkrets och ej utan olägenhet kan förenas med annan eller andra städer, må förenas med den domsaga, vari eller varintill den är belägen». Denna hemställan bifölls av riksdagen, som i sin i överensstämmelse härmed avlåtna skrivelse nr 104 såsom eget utlåtande återgiver, vad utskottet i ämnet anförde.

De sakkunniga.

Det med anledning av sagda riksdagsskrivelse åt de sakkunniga uppdragna utredningsarbetet har resulterat i framläggande i 8 § av ett förslag till fullständig omläggning av bestämmelserna om valkretsindelning vid landstingsmannaval.

De föreslagna ändringarna avse i huvudsak följande: Bestämmelsen att land och stad ovillkorligen skola välja var för sig upphäves. En generell bestämmelse införes därom, att för varje valkrets i stad som på landet i allmänhet skola utses minst fem högst nio landstingsmän. Stad med mindre folkmängd än 20,000 förenas med annan stad eller andra städer eller med angränsande landsbygd till valkrets med minst 20,000 och högst 44,999 invånare. Stad, vars folkmängd utgör minst 20,000, bildar en valkrets, även om flera än nio landstingsmän skola för staden utses. Landsbygden delas för sig eller, i fall som nyss är sagt, tillsammans med angränsande stad eller städer i valkretsar med minst 20,000 och högst 44,999 invånare; och få därvid delar av samma stad icke

ingå i olika valkretsar. Vid valkretsindelningen iakttages i övrigt, att området för valkrets, som icke består enbart av två eller flera städer, skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, samt att delningen i vad angår landsbygden verkställes, där så lämpligen kan ske, efter domsaga, tingslag eller härad, men eljest efter kommuner. Där med iakttagande av ovan givna bestämmelser valkrets med minst 20,000 invånare icke kan bildas eller bildandet av sådan valkrets medför synnerlig olägenhet, må område med minst 10,000 invånare utgöra egen valkrets, dock får i sådant fall valkretsindelningen, så vitt angår landsbygden, icke ske annorledes än efter domsaga, tingslag eller härad.

De sålunda föreslagna ändringarna hava i första hand förestavats av en strävan att genom förstoring av valkretsarna i allmänhet och framför allt genom förhindrande av alltför små stadsvalkretsar bättre utnyttja det proportionella valsystemet. För den utförliga av de sakkunniga förebragta motiveringen för förslaget hänvisas till betänkandet sid. 84—92.

För åskådliggörande vad de föreslagna bestämmelserna skulle innebära i praktiken hava de sakkunniga uppgjort förslag till valkretsindelning med tillämpning av de nya bestämmelserna. Därvid hava i regel för varje landstingsområde upptagits två alternativ, av vilka det första inriktats på städernas sammanförande med angränsande landsbygd och det senare mera allmänt sammanfört städerna med varandra.

Vidare har i promulgationslagens 5 § intagits en övergångsbestämmelse, enligt vilken valkretsindelning med tillämpning av den nya lagens bestämmelser skall företagas vid 1925 års lagtima möten, och att, om jämkning i valkretsindelningen dessförinnan blir nödig, den gamla lagens stadgande om minsta antalet landstingsmän för valkrets, men i övrigt den nya lagens bestämmelser skola lända till efterrättelse.

De föreslagna bestämmelserna om valkretsindelning hava i stort sett godtagits av de myndigheter och korporationer, som avgivit utlåtande över betänkandet, och i ett flertal av dessa utlåtanden framhålles uttryckligen, att den föreslagna reformen erbjuder betydande fördelar samt att de för densamma framlagda motiven äro övertygande.

Utlåtanden.

Länsstyrelsen och landstinget i Södermanlands län ävensom *Kalmar läns norra* och *Skaraborgs läns landsting* samt *stadsfullmäktige i Skellefteå* anse emellertid, att länets indelning i valkretsar för val av landstingsmän fortfarande bör ske särskilt för landsbygden och särskilt för städerna. Några bland dessa myndigheter och korporationer göra jämväl invändningar mot förslaget att höja nuvarande mandatsminimum för stadsvalkrets såsom ägnat att äventyra stadsintressena i landstinget.

Även *länsstyrelsen och landstinget i Kristianstads län* ifrågasätta lämpligheten av att införa blandade stads- och landsvalkretsar.

I yttrande från *Kristianstads läns landsting*, i vilket *länsstyrelsen* instämmer, heter det sålunda bl. a.:

»De skäl, som föranlett krav å avskaffande av de rena stadsvalkretsarna, ha varit dels önskan att bättre tillgodose proportionell rättvisa än som kunnat ske med valkretsar av enbart städer, vilka kretsar måst i stor utsträckning bildas

med tillämpning av minimum av landstingsmän och understundom därunder, dels förmenandet, att länets ej sällan avlägset från varandra belägna städer ägde ringare gemenskap i intressen än stad och närliggande landsbygd.

Det förra skälet torde ej kunna underkännas, men det senares giltighet lär knappast såsom regel kunna godtagas.

Även om det må vara riktigt, att samarbetet emellan landsbygdens och städernas representanter inom landstingen i allmänhet präglas av den bästa förståelse och gemensamheten i intressen vida överväger de ringa motsättningarna, så lär det ej kunna förnekas, att det alltjämt för städerna framstår såsom en god och synnerligt önskvärd anordning, att de äga trygghet, att deras gentemot landsbygden till numerären så ringa representation besättes ur stadsbefolkningens krets. De sakkunniga ha ej kunnat helt underkänna de farhågor, som uttalats, att vid bildning av blandade valkretsar åt stadsrepresentanter, om än så skickade för landstingsarbetet, med större svårighet skall beredas plats. Det är givet, att vid uppdelning av länets städer å skilda blandade kretsar, städernas valmansstyrka i förhållande till den anslutna landsbygden blir ringa. Att icke desto mindre en för landstingsarbetet särskilt önskvärd stadsbo skulle av landsbygdens väljare godtagas, vore visserligen ett lyckligt uttryck för gott medborgarsinne, men innefattar ej en sannolikhet, som äger stöd av vunnen erfarenhet av samfällda val.

Utöver den inskränkning i städernas representation, som får antagas bliva följden av städernas sammanförande med landsbygd, innefattar höjningen i mandatminimum för städerna en legal, med nödvändighet verkande beskäring av städernas representation. Det ringa företräde, som bibehållandet för städerna medelst lägre mandatminimum och därav följande möjligheter till ökning i antalet av valkretsar, varigenom vinnes ökat antal av de mandat, som 'oavsett folkmängden' beräknas ett för varje valkrets, medför, torde i själva verket ej rimligen kunna anses såsom en överrepresentation, den där, vare sig politiskt eller länskommunalt, innebär olägenhet.

Det torde alltså kunna ifrågasättas om förslaget i nu berörda avseende bör vinna stadfästelse.»

Liknande synpunkter anföras av *stadsfullmäktige i Skellefteå*:

»Det ledande motivet för de sakkunniga har varit att få till stånd en valkretsindelning, däri största möjliga proportionella rättvisa kunde förefinnas. När nuvarande bestämmelser såsom mandatminimum för en normal stadsvalkrets uppställt siffran 3, medan motsvarande tal på landsbygden är 5, avses härigenom att det proportionella valsystemet hindras från att göra sig gällande vid landstingsmannavalen i städerna. Detta hinder kan så mycket lättare bortskaffas, då några sakliga intressemotsättningar mellan stad och landsbygd icke finnas. Man kan förutsätta, att de olika väljaregrupperna såväl i stad som på landet förr eller senare finna det för sig angeläget att söka föra fram de inom respektive grupper för sin uppgift bäst kvalificerade personer, vare sig dessa hava sin verksamhet i stad eller på landsbygden.

Påståendet, att sakliga intressemotsättningar mellan stad och landsbygd icke finnas, torde väl få så tolkas, att dylika motsättningar icke framträda vid landstingens förhandlingar och arbete, men även så tolkat, är det icke sant. De finnas där, även om de där hållas inom vederbörande skrankor och ej så bjärt framträda. Påståendet kan omöjligen så tolkas, att allmänheten i stad och på närliggande landsbygd ha så gemensamma intressen, att det vore för densamma likgiltigt, om dess representant i landstinget vore stads- eller landsbo. Ett dylikt påstående skulle vittna om allt för stor obekantskap med verkliga förhållanden. Dessa intressemotsättningar äro bland allmänheten i stad och på landsbygd så stora och starka, att man tryggt kan påstå, att en lantman

i regel aldrig skall förmås rösta på en stadsbo och tvärtom aldrig en stadsbo på en landsbo av blott det skälet, att de tillhöra samma politiska åskådning.

Vid nominering av valorganisationernas kandidater kommer därför, därest sakkunnigas förslag blir lag, alltid strid att uppstå mellan lands- och stadsintressena, vilket måste anses i hög grad olyckligt och böra undvikas. Visserligen kan det sägas, att intressena icke äro så skarpt begränsade i nyskapade städer och den landsbygd, varur de vuxit upp, men med åren komma särintressena, och det förefinnes under alla förhållanden ej något rimligt skäl att låta förhållandena i dessa nybildade städer bilda underlaget för bestämmelser, som jämväl skola gälla äldre städer.

Skellefteå och Umeå ha en sammanlagd folkmängd av över 10,000 invånare, varför enligt förslaget det ligger i landstingets hand att besluta, om dessa städer skola bilda en valkrets eller förenas med närliggande landsbygd. Skulle förslaget upphöjas till lag och landstinget besluta, att städerna skulle förenas med närliggande landsbygd, så skulle Skellefteå stad med all säkerhet icke få någon representant i landstinget och Umeå stad möjligen en. Dessa städer, som tillsammans erlægga mer än 20 % av hela landstingsskatten, skulle då av nuvarande 42 landstingsmän ha insatt en. Detta vore varken proportionell rättvisa eller rättvisa i något avseende.

Vi vilja vidare uttala som vår mening, att det icke bör ankomma på landstinget att besluta i frågan, om stad skall förenas med annan stad eller städer till en valkrets eller om den skall läggas till närliggande landsbygd. Först och främst är detta icke en landstingsfråga, och vidare komma på grund därav onödiga strider att uppväckas inom landstinget.

På grund av vad vi anført få vi i underdånighet hemställa, att vid en blivande lagändring rörande landstingen städer och landsbygd fortfarande må bilda egna valkretsar, eller att åtminstone stad icke mot sin vilja må förenas med närliggande landsbygd till en valkrets.»

Jönköpings läns landsting, med instämmande från *länsstyrelsen* i samma län, samt *Norrbottnens läns landsting* anföra vissa erinringar mot den av de sakkunniga från nuvarande landstingsförordning hämtade bestämmelse i 6 mom., enligt vilken, då stad utträder ur valkrets, däri den förut ingått, extra val efter jämkning av valkretsindelningen skall företagas. De anse, att utträdet eller valet av det nya antalet landstingsmän bör ske först vid nästa allmänna val till landstinget.

I utlåtandet från *sistnämnda landsting*, som avgivits av landstingets förvaltningsutskott, heter det sålunda i denna punkt:

»Med avseende på kap. 2 i lagen har förvaltningsutskottet fäst sig vid de enligt utskottets uppfattning synnerligen invecklade bestämmelserna om ändring av valkretsar samt val av landstingsmän vid de tillfällen, då landstingsvalkrets ändras till sin omfattning, speciellt då stadsvalkrets utgår ur landsting m. m. Förvaltningsutskottet håller före, att i sådana fall den nya valkretsindelningen och det nya antalet landstingsmän må få väljas först vid nästa allmänna val till landstinget. Mot en sådan anordning, som alldeles givet skulle betydligt förenkla de tämligen invecklade bestämmelserna bl. a. i lagens § 8, kan visserligen invändas, att det under några år skulle komma att sitta i ett landsting representanter för ett samhälle, som utträtt ur landstinget, men torde denna anordning vara mera att föredraga än ovan nämnda invecklade bestämmelser, som för övrigt resultera i flera val med kanske ganska kort mellanrum, något som lagstiftningen nu strävat att komma ifrån. I övrigt kan ju i detta sammanhang erinras därom, att ingen bestämmelse finnes varken i nu gällande

förordning eller i det föreliggande förslaget för den ännu oftare inträffade eventualiteten, att en landstingsman, som valts för en valkrets, flyttar bort från länet, i vilket fall han kan, mot lagstiftningens anda och mening, fortsätta att inom landstinget representera valkretsen.»

I utlåtandet från *länsstyrelsen i Uppsala län* förekommer ett flertal erinringar emot paragrafens avfattning. Utlåtandet i dessa delar är av följande lydelse:

»Bestämmelserna i 8 § om valkretsindelningen torde kunna förenklas. Andra punkten i andra stycket av 2 mom. utgör ett undantag från första stycket och bör förenas med detta. Uttrycken 'med minst 20,000 och högst 44,999 invånare' äro överflödiga, då saken följer av reglerna i 1 mom. och första stycket av 2 mom. Överflödigt är även att uttryckligen förbjuda stads fördelning på olika valkretsar.

Det synes onödigt och olämpligt att upprätthålla regeln om sammanhängande gränslinje, när jämte två eller flera städer landsbygd ingår i valkrets. Tillräckligt är, om denna landsbygd gränsar till någon av valkretsens städer. Den föreslagna bestämmelsen kan föranleda städernas förbindande genom så kallade halsar eller eljest omöjliggöra en rationell valkretsindelning.

I 3 mom. torde endast avses, att valkrets med mindre än 20,000 invånare måste utgöras av domsaga eller av tingslag eller härad (ett eller flera), icke att valkretsindelningen över huvud skall ske efter sådana enheter.

Det måste anses oegentligt, när i 7 mom., liksom av gällande lagtext, förordnande om stads inträde i landsting och beslut om utvidgning av stads område hänföras till beslut, som föranleda, 'att område överföres från ett landstingsområde till ett annat'. Meningen torde vara, att, när ett landstingsområde utvidgats genom stads inträde eller genom ändring i den territoriella indelningen, avsedda åtgärder skola inom detta utvidgade landstingsområde vidtagas.

I 8 mom., som också överensstämmer med gällande lag, bör klargöras, att det där avses, jämte stad, som upphört att delta i *något* landsting, område, som upphört att tillhöra *visst* landstingsområde.»

Departement-
schefen.

I likhet med flertalet länsstyrelser och landsting ansluter jag mig i stort sett till de sakkunnigas förslag till bestämmelser om valkretsindelning. Dessamma motsvara i fråga om höjning av mandatsminimum för stadsvalkrets samt möjlighet för bildande av blandad stads- och landsbygdsvalkrets de önskemål, som härutinnan kommit till uttryck såväl hos 1918 års urtima som ock vid 1920 års lagtima riksdag. Att såväl den ena som den andra av dessa bestämmelser är ägnad att minska antalet stadsrepresentanter i landstingen är ett faktum, som delvis kan avläsas i det av de sakkunniga meddelade förslaget till valkretsindelning, som uppgjorts med tillämpning av de nya bestämmelserna. Men, då bestämmelserna, synnerligast genom avskaffandet av samtliga 1—3-mans- och på ett undantag när även 4-mansvalkretsarna, innebära en följdriktig tillämpning av det en gång införda proportionella valsystemet samt bestämmelserna dessutom kunna sägas utgöra en konsekvens av avskaffandet av den i förhållande till folkmängden starkare representationen för stad än för landsbygd och i viss mån även en konsekvens av den lika, av skatteprestanda oberoende rösträtten, anser jag mig sakna anledning att motsätta mig vad de sakkunniga härutinnan föreslagit.

Det tillbakasättande av städernas speciella intressen, som särskilt bestämmelsen om möjligheten av stads sammanförande med kringliggande landsbygd kan sägas vara ägnad att medföra, har åberopats såsom motiv för att stadens eller rättare stadsrepresentanternas i landstinget uppfattning vid beslut om valkretsindelning i enlighet med denna bestämmelse borde göras gällande i större omfattning än som betingas av antalet stadsrepresentanter i tinget. Att därvid tänka sig en sådan lösning, som i viss mån ifrågasatts av stadsfullmäktige i Skellefteå, och enligt vilken det skulle ankomma på staden att besluta, huruvida den skulle förenas med kringliggande landsbygd, är givetvis uteslutet redan av den anledningen, att det oftast finnes flera städer inom ett och samma landstingsområde, och att valkretsindelningen för landstingsmannaval är en angelägenhet, som måste avgöras av landstinget och icke av de däri ingående primärkommunerna. Även en lösning av frågan på sådant sätt, att för beslut om stads förening med kringliggande landsbygd skulle fordras kvalificerad majoritet, torde icke vara lämplig. På grund av stadsrepresentanternas fåtalighet i landstingen, i medeltal allenast 18 % av samtliga landstingsmän, skulle ett dylikt stadgande i själva verket icke erbjuda åsyftad garanti. När härtill kommer, att det, såsom framgår av det utav de sakkunniga upprättade förslaget till valkretsindelning, icke är möjligt att utan att låta stad välja samman med kringliggande landsbygd upprätthålla kravet på tre landstingsmän såsom minimum per valkrets, torde man böra avstå från det beträffande valkretsindelning för övrigt helt främmande kravet på kvalificerad majoritet för omförmälda beslut.

För övrigt torde det väl, även om städer och landsbygd allt fortfarande i vissa avseenden hava motsatta intressen, dock ofta förhålla sig så, att i fråga om de ärenden, som förekomma inom ett landsting, städerna hava gemensamma intressen mera med den bygd, där de äro belägna, än med länets övriga städer. Det torde härutinnan vara tillfyllest att erinra, hurusom i fråga om de ärenden, där för närvarande meningarna inom ett landsting bryta sig skarpast, nämligen dem angående förläggningssorten för den ena eller den andra sjukvårdsinrättningen, anstalten eller skolan ävensom i fråga om trafikärenden, åsiktsgrupperingen inom landstinget icke bestämmas av huruvida den ena eller den andra landstingsmannen är stadsrepresentant eller landsbygdsrepresentant. Utan härvid liksom i ett flertal andra frågor stå vanligen landsbygds- och stadsrepresentanterna från den ena länsdelen mot representanterna från den andra, och, om en gång vägväsendet blir en landstingsangelägenhet, så torde dylika meningsfördelningar inom landstinget bliva än vanligare. Jag anser fördens skull, att under angivna förutsättningar stad bör kunna förenas till en valkrets med angränsande landsbygd. Å andra sidan kunna givetvis förhållandena vara sådana, att stad och landsbygd lämpligen böra, liksom hittills, få välja var för sig. Enligt mitt förmenande bör man därför, såsom de sakkunniga föreslagit, hava möjlighet att efter omständigheterna tillämpa den ena eller andra formen för valkretsindelning. Då det emellertid, om landstinget ensamt har avgörandet i fråga om valkretsindelningen, kan tänkas, att städernas intressen härvid icke

bliva vederbörligen tillgodosedda, har jag ansett, att såsom en garanti i detta avseende bör stadgas, att landstings beslut härutinnan skall underställas Konungens prövning.

De av Jönköpings läns landsting m. fl. anförda yrkandena, att stadgandet i 8 mom. måtte ändras därhän, att vid stads utträde ur landsting stadens representanter fortfarande måtte hava säte i landstinget intill nästa allmänna nyval, kan jag icke biträda. Det av de sakkunniga föreslagna stadgandet, att vid dylikt utträde extra val med jämkning av valkretsindelningen skall företagas, gäller även nu och torde böra bibehållas. Däremot synas mig de från länsstyrelsen i Uppsala län gjorda erinringarna hava fog för sig och böra föranleda vissa smärre jämkningar, dock att i fråga om blandade stads- och landsbygdsvalkretsar förbudet mot stads uppdelning på olika valkretsar bör kvarstå.

Den av de sakkunniga i promulgationslagen under 5 § andra stycket upptagna bestämmelsen angående jämkning i valkretsindelningen torde, med den ändring beträffande landstingslagens ikraftträdande, som jag i det följande kommer att föreslå, icke vara behöfvig, varför jag ansett densamma böra utgå. Däremot har jag funnit lämpligt att bibehålla första stycket av samma paragraf, enligt vilket vid 1925 års lagtima landsting indelning i valkretsar för val av landstingsmän skall ske med tillämpning av de nya bestämmelserna.

9 §. Under 9 § hava de sakkunniga upptagit de bestämmelser angående valdag, som för närvarande ingå i 5 § i landstingsförordningen. Därvid har gjorts ett tillägg, som betingas av ifrågasatt ändring enligt förslaget 11 § beträffande den, som det skall åligga att utfärda kungörelse om valförrättningen.

Utlåtande. Vid denna § erinrar *länsstyrelsen i Uppsala län*, att den här från landstingsförordningen upptagna bestämmelsen, att beslut om att valet skall hållas å annan dag än den i lagen eljest fastställda skall fattas av kommunen medför, att valet inom en och samma valkrets kan komma att förrättas på flera olika dagar.

Departementschefen. Att med anledning av den sålunda av länsstyrelsen gjorda erinringen företaga ändring i en bestämmelse, som med full insikt om dess konsekvenser införts så sent som år 1920, synes mig icke tillrädligt, utan godtager jag vad de sakkunniga under förevarande paragraf föreslagit.

10—13 §§. I 10 § hava de sakkunniga i oförändrad form upptagit i landstingsförordningens 4 § förekommande bestämmelser angående valsedlar och deras beskaffenhet, däribland jämväl de stadganden, som avse att bereda möjlighet för väljarna att, om de så önska, å valsedel upptaga särskilda suppleantnamn för vart och ett av de namn, som avse själva landstingsmannavalet.

De sakkunniga.

11 och 12 §§ motsvara 5 § mom. 2—5 i landstingsförordningen och reglera ordningen för valets förrättande. Härutinnan hava vissa ändringar föreslagits. De huvudsakligaste bland dem angå sammanräknande myndighet och kallelse till valförrättning.

I förra hänseendet har jämkning nödvändiggjorts på grund av det föreslagna stadgandet, att stad skall kunna under vissa förutsättningar förenas med angränsande landsbygd. Röstsammanräkningen för sådana valkretsar hava de sakkunniga velat anförtro åt länsstyrelsen, som för närvarande har att förrätta röstsammanräkningen för landsbygden.

I det senare hänseendet har föreslagits, att den för närvarande på valnämndsordförande samt magistrater och stadsstyrelser ankommande skyldigheten att kungöra valet skall överflyttas på länsstyrelsen, och att kungörandet skall ske i huvudsakligen samma ordning, som gäller i fråga om val till riksdagens andra kammare, ävensom att för ändamålet behöfliga uppgifter skola av valförrättaren insändas till länsstyrelsen före viss angiven tid.

Om kungörandet av valförrättningarna sålunda skall ombesörjas av länsstyrelsen, lär det, säga de sakkunniga, vara överflödigt stadga, att särskild kungörelse skall i god tid före valet utgå om antalet landstingsmän och suppleanter för varje valkrets, varom föreskrift hittills varit meddelad i 3 § av landstingsförordningen. Motsvarighet till denna föreskrift har för den skull i lagförslaget upptagits bland anvisningarna om vad kungörelsen om valförrättningen skall innehålla. Därvid har dock talats endast om antalet *landstingsmän*, enär det efter det proportionella valsättets införande icke är möjligt att, såsom tydligen i det nuvarande stadgandet avses, på förhand med ledning av valkretsindelningen fixera antalet *suppleanter*, som skola utses.

Beträffande 11 § är vidare att anteckna, att de sakkunniga utslutit den hittillsvarande föreskriften, att vid valförrättning rösterna skola avlämnas efter upprop, därest kommunalstämman (kommunalfullmäktige) sådant beslutit. Föreskriften står, enligt vad de sakkunniga anföra, i uppenbar strid med de strävanden att för väljarna underlätta röstavgivningen, vilka strävanden tagit sig uttryck bland annat i bestämmelserna om valförrättningens uppdelning på olika tider under dagen. Ytterst sällan, om ens någonsin, ifrågasättes numera röstavgivning efter upprop.

Tredje mom. i 11 § innehåller bland annat den bestämmelsen, att i fråga om rösträttens utövning, med iakttagande av vad i 5 § är stadgat om rösträtt, samt beträffande de tider på dagen, under vilka förrättningen skall fortgå, skall gälla vad om stadsfullmäktigeval är föreskrivet. I landstingsförordningen stadgas däremot, att om rösträtt och dess utövning skall gälla vad för allmänna rådstugan är föreskrivet. Den ändring, som av de sakkunniga härutinnan föreslagits, har skett framförallt med hänsyn därtill att den nuvarande hänvisningen till allmänna rådstugan icke är fullt riktig, emedan enligt lagen om röstning genom valsedelsförsändelse vid landstingsmannaval för röstning utan personlig inställelse skola gälla samma regler som vid stadsfullmäktigeval.

I 13 § hava inrymmts de i landstingsförordningen under 6—9 §§ förekommande reglerna angående metoden för rösternas sammanräkning, däribland jämväl bestämmelserna om sammanräkning för suppleantval, där särskilda suppleantnamn upptagits å valsedlarna. Under denna § har även upptagits den i 9 § i landstingsförordningen förekommande bestämmelsen om anställande av kompletteringsval i visst fall, dock med viss jämkning med hänsyn till den år 1913 vidtagna ändringen i fråga om det antal suppleanter, som vid landstingsmannaval skall utses.

Den i 11 § föreslagna bestämmelsen, att länsstyrelserna skola ombesörja röstsammanräkningen, har godtagits av samtliga myndigheter och korporationer, som avgivit utlåtande, och mot förslaget att överflytta valkungörandet till läns-

Utlåtanden.

styrelsen har erinran framförts allenast från *länsstyrelsen i Södermanlands län*, som i denna punkt anfört följande:

»Det arbete, som kungörande av landstingsvalen för länets såväl städer som landsbygd skulle medföra för länsstyrelserna, komme helt visst att bliva långt mera betungande än de sakkunniga synas förmoda. Mest tidsödande därvidlag bleve att från de många valnämndsordförandena införskaffa för kungörelsens uppsättande erforderliga uppgifter om vallokaler, valtider o. s. v. Bestämmelse saknas, huruvida staten eller landstinget skall vidkännas kostnaderna för den föreslagna kungörelsen och för dess införande i ortstidningar. Som kungörande av landstingsmannaval visat sig hittills kunna utan olägenheter ombesörjas av vederbörande magistrater, stadsstyrelser och valnämndsordförande, synes det Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande ej nödvändigt att med detta arbete betunga länsstyrelserna, vilkas arbetsböda snarare, i den mån ske kan, bör lättas än ökas.»

Länsstyrelsen i Stockholms län gör följande uttalande i fråga om den av de sakkunniga från landstingsförordningen bibehållna bestämmelsen i 11 § 1 mom., andra stycket, enligt vilket lagrum, då delar av samma kommun höra till olika valkretsar, varje del — med visst angivet undantag — skall bilda ett valdistrikt:

»Då, såsom förhållandet är enligt landstingsförordningen, domsaga utgör enhet vid bildande av valkretsar på landet, måste, där kommun är delad mellan två eller flera domsagor, kommunen uppdelas på olika valkretsar. I detta fall kommer § 5 mom. 2 a), andra stycket, i landstingsförordningen i tillämpning. Enligt föreliggande lagförslag skulle denna domsagans ställning till valkretsbildningen komma att upphöra. På grund härav kan ett uppdelande av en landskommun — och här är endast fråga om sådana kommuner — på två eller flera valkretsar icke vidare bliva en nödvändig följd av lagens föreskrift. Teoretiskt sett, låter det visserligen tänka sig att i det fall, som omförmäles i 8 § 3 mom. i lagförslaget och avser bildandet av valkrets med mindre invånarantal än 20,000, i vilket fall valkretsindelningen, så vitt angår landsbygden, icke får ske annorledes än efter domsaga, tingslag eller härad, således icke efter kommun, det kan bliva nödvändigt att uppdelas en landskommun på olika valkretsar, om nämligen kommunen är uppdelad på olika domsagor, tingslag eller härad och tillika de valkretsar, på vilka kommunen skulle uppdelas, var för sig äro sådana, som avses i 8 § 3 mom. i lagförslaget, men då bildandet av dylika lantvalkretsar måste räknas till sällsynta undantagsfall — vilket också framgår av det i betänkandet intagna förslaget till valkretsindelning — synes man knappast behöva räkna med den antydda möjligheten. Vid sådant förhållande, och då det givetvis bör i möjligaste mån undvikas att vid valkretsindelning dela upp en kommun på flera valkretsar, anser sig länsstyrelsen böra ifrågasätta att andra stycket i 11 § 1 mom. utgår. Detta skulle föranleda en jämkning i nästpåföljande stycket i samma moment och måhända jämväl i 31 § 4 mom. vallagen.»

Erinran beträffande 13 § har framförts allenast från *Kristianstads läns landsting*, som i fråga om bestämmelsen angående suppleants inträde gör följande uttalande:

»I fråga om val av suppleanter beslöts 1922 sådan förändring att genom uppdelning av valsedeln och uppförande av suppleanter, motsvarande de särskilda landstingsmännen, trygghet skulle vinnas för att valmännens avsikt beträffande ersättare skulle tillgodoses bättre än dittills skett. Emellertid har den tidigare föreskriften om suppleanternas successiva inträde efter landstingsman

bibehållits. Därest vid förfall för landstingsmannen den för honom valde suppleanten jämväl är förhindrad, inträder den av partiets övriga suppleanter, som 'blivit tidigare vald'. Då nu — såsom ofta händer — grupper med väsentligt skilda åsikter i särskilda frågor gå fram under gemensam partibeteckning, kan lätteligen inträffa, att en landstingsman kommer att ersättas av en suppleant, som ej avsetts. Därest suppleantspalten upptagit två namn borde väl även det senare av dessa namn äga företräde framför andra suppleanter. En dylik ordning torde överensstämma med syftet av den 1922 vidtagna ändringen i suppleantvalbestämmelserna. En jämkning i förevarande bestämmelser synes alltså önskvärd.»

De i landstingsförordningen under 4, 6, 7 och 8 §§ upptagna bestämmelserna, vilka erhållit sin nuvarande lydelse genom lag den 9 juni 1922, och som av de sakkunniga i oförändrad form upptagits under 10 och 13 §§ i lagförslaget, hava i vad de avse val av särskilda suppleanter visat sig i tillämpningen medföra vissa oväntade svårigheter. Jag har dock icke ansett mig böra för närvarande föreslå någon ändring i bestämmelserna, enär landstingsmannaval skola äga rum först under år 1926, och frågan om rättelse i berörda avseende torde böra upptagas till behandling vid nästa års riksdag i samband med vissa andra spørsmål rörande kommunala val, som då väntas bliva föremål för prövning.

Att röstsammanräkningen för blandade landsbygds- och stadsvalkretsar skall, liksom för närvarande sker i fråga om landsbygdsvalkretsar, ombesörjas av länsstyrelsen, synes mig uppenbart.

Förslaget, att valkungörandet skall ombesörjas av länsstyrelsen, förestavas, såsom de sakkunniga framhållit, av de synnerligen betänkliga konsekvenser, som en av glömska beroende underlåtenhet att utfärda sådan kungörelse eller felaktigt kungörande har för hela valet. Dessa konsekvenser ökas till sin omfattning i samma mån, som önskemålet av större valkretsar tillgodoses. Och sannolikheten för underlåtenhet eller felaktighet från någon valnämndsordförandes sida inom en valkrets bliver givetvis större i samma mån, som antalet valdistrikt ökas. Lägges skyldigheten att svara för kungörelsen på länsstyrelsen, vinnes därjämte en avsevärd besparing av kostnader för kungörandet, vilket, om en och samma myndighet har att ombesörja detsamma, kan ske gemensamt för samtliga valkretsar inom landstingsområdet.

Gent emot de invändningar mot förslaget i denna punkt, som framförts av länsstyrelsen i Södermanlands län, får jag återropa följande uttalande av de sakkunniga:

»Dessa olägenheter och faror hava dock icke syntts uppväga de fördelar, som den ifrågasatta överflyttningen skulle medföra. Besväret med kungörandet bör bliva jämförelsevis litet, eftersom motsvarande åliggande beträffande valen till riksdagens andra kammare förut åvilar länsstyrelserna samt distriktsindelningen vid de olika valen sammanfaller. Därigenom bör varje länsstyrelse för sitt län redan hava tillgång till ett valschema, vilket givetvis i allt väsentligt blir användbart även vid landstingsmannavalen, och som är ägnat att förebygga misstag. Beträffande den ökning i länsstyrelsernas arbete, som blir en följd av den föreslagna anordningen, kan för övrigt framhållas, att denna ökning torde kompenseras av den minskning i detsamma, som uppkommer, därest av de sakkunniga ifrågasatta ändringar beträffande länsstyrelsernas befattning med framställningar till landstinget och verkställigheten av dess beslut bliva genomförda.»

Departementschefen.

Saknaden av bestämmelser, huruvida staten eller landstinget skall vidkännas kostnaderna för det föreslagna kungörandet, vilka, som sagt, komma att bliva väsentligt lägre än de för närvarande av kommunerna bestridda utgifterna för samma ändamål, innebär givetvis, att sagda kostnader skola drabba staten. Och detta torde väl också vara i överensstämmelse med det förhållandet, att staten för närvarande bestrider kostnaderna för röstsammanräkningen å landsbygden, varemot inga som helst kostnader för valen ankomma på landstingen.

Att i enlighet med det från länsstyrelsen i Stockholms län framförda yrkandet utmönstra andra stycket i 11 § 1 mom. synes mig knappast tillrådligt, eftersom, såsom länsstyrelsen själv medgiver, sådana fall, som i stadgandet avses, alltså kunna inträffa.

Ej heller i övrigt har jag något att erinra mot de av de sakkunniga under 10—13 §§ föreslagna bestämmelser.

14 och 15 §§. Angående 14 och 15 §§ i förslaget, som i allt väsentligt överensstämma med motsvarande stadganden i landstingsförordningen, är från min sida intet att erinra.

Utmönstrad §. I detta sammanhang må anmärkas, att bestämmelsen i 15 § i landstingsförordningen, enligt vilken länsstyrelsen skall till Kungl. Maj:t insända förteckning över de valda landstingsmännen, numera torde sakna praktisk betydelse och fördenskull icke upptagits vare sig i de sakkunnigas eller i föreliggande lagförslag.

3 kap. Om landstingets möten och om förslagsrätt till landstinget samt om ersättning åt landstingsman (§§ 16—23).

16 och 17 §§. De sakkunniga. Dessa §§ motsvara 17 och 32 §§ i landstingsförordningen samt 16 och 22 §§ i de sakkunnigas förslag.

Med hänsyn till vikten av att landstingets förvaltningsutskott, varom särskilda stadganden intagits i 39 § i förslaget, erhåller nödigt tidsutrymme för ärendenas beredning, hava de sakkunniga övervägt dels frågan om tidpunkten, före vilken motioner och framställningar skola inkomma till landstingets lagtima möte, dels frågan om tiden för början av sådant möte. I förra fallet hava de sakkunniga ungefärligen fördubblat den tidrymd, som enligt hittillsvarande stadgande står till förfogande. I sammanhang härmed har det, särskilt till undvikande av misstag från förslagsställarens sida, av de sakkunniga ansetts lämpligt, att den hittills använda tidsbestämningen — tjugonde dagen före mötet — ersättes med viss, av den något varierande tidpunkten för mötets början oberoende dag, och hava de sakkunniga i sådant hänseende föreslagit den 25 juli såsom sista dag, då förslag senast skola hava avlämnats. Härvid hava de sakkunniga utgått ifrån, att en framflyttning av tiden för mötets början till en senare tidpunkt än nu är föreskriven icke, trots det att starka skäl tala för en sådan ändring, för närvarande kan genomföras. Sammanträdestidens förläggande till oktober måste, enligt vad de sakkunniga framhålla, medföra, antingen att landstingsskatten icke kan såsom hittills debiteras och uppbäras i sammanhang med kronoskatten, eller ock att debitering och uppbörd av denna skatt skall verkställas cirka en månad senare än nu. Efter

en undersökning (betänkandet sid. 125—134) av de olika utvägar, som i förevarande hänseende äro tänkbara, stanna de sakkunniga för den meningen, att, innan frågan om ändring i tiden för början av lagtima landstingsmöte upptages till slutligt avgörande, utredning — med beaktande jämväl av statsfinansiella synpunkter — bör verkställas angående möjligheten av en lösning enligt det senare alternativet på det sättet, att samtliga direkta skatter — statsskatt, landstingsskatt och kommunalskatt — debiteras å samma debetsedel och uppbäras efter i viss mån enhetliga, för hela riket gällande bestämmelser. De sakkunniga anse, att därigenom samtidigt skulle vinnas åtskilliga andra fördelar, bland annat avsevärda besparingar i arbete och kostnader för skatternas uttagande, samt föreslå, att utredningen därom igångsättes och slutföres under den närmaste framtiden.

De sakkunniga föreslå vidare den ändringen i gällande bestämmelser angående motionsrätten vid landstingsmötena, att den rätt att vid lagtima landsting väcka frågor eller förslag, som enligt nuvarande landstingsförordning — 32 § — är förbehållen länsstyrelsen och enskild landstingsman, skall tilläggas jämväl förvaltningsutskottet och eventuellt förefintliga avdelningar inom det samma samt de för särskilda förvaltningsgrenar tillsatta styrelser. Förvaltningsutskottets förslagsrätt skulle sträcka sig över landstingets hela verksamhetsområde, medan utskottsavdelningarnas och de särskilda förvaltningsstyrelsernas initiativrätt skulle inskränkas till de speciella frågor inom nämnda verksamhetsområde, vartill deras funktioner i övrigt äro begränsade. Vidare föreslås av de sakkunniga, att av förvaltningsutskottet väckta förslag icke såsom övriga förslag skulle behöva inkomma till landstinget före den 25 juli utan att därmed skulle kunna anstå till fjorton dagar före mötets början.

I nära samband med frågan om förvaltningsutskottets och vissa styrelsernas initiativrätt vid landstingsmöten står en av de sakkunniga föreslagen bestämmelse, som intagits i 7 § av förslaget till promulgationslag. De sakkunniga framhålla härutinnan vid behandling av frågan om förvaltningsutskottets budgetsberedning, att det av dem förutsattes, att framställningar och motioner, vilka ju enligt förslaget, innan de komma inför landstinget, skola behandlas av förvaltningsutskottet, skola avlämnas direkt till landstingets expedition. I vissa författningar, såsom de fyra stadgorna angående sjukhusvården, föreskrives emellertid för närvarande, att respektive sjukhusdirektioner eller sjukstugustyrelser skola till länsstyrelsen överlämna till direktionerna eller styrelserna inkomna revisionsberättelser ävensom förslag till utgifts- och inkomststat för att vidare befordras till landstinget. Någon anledning att bibehålla länsstyrelsen såsom förmedlare av anstalternas framställningar till landstinget anse de sakkunniga icke förefinnas, enär från länsstyrelsens sida annat yttrande över dem än ett kort tillstyrkande ytterst sällan förekomme. Blevde förvaltningsutskottet ett beredande organ med avseende å budgeten, skulle enligt de sakkunnigas mening en beredning jämväl av länsstyrelsen vara överflödig. Sina insatser på sjukvårdens, likasom på andra områden av landstingets förvaltning, kunde länsstyrelsen i allt fall göra med stöd av sin framställningsrätt och den landshövdingen tillförsäkrade rätten att deltaga i tingets överläggningar. För vinnande av överensstämmelse med lagen om landsting

hava de sakkunniga för den skull — att gälla, intill dess de olika stadgorna (eller författningarna) varit föremål för omarbetning — föreslagit införandet av en sådan generell föreskrift i 7 § av promulgationslagen, att vad i äldre författningar är stadgat därom, att framställning till lagtima landsting skall göras före viss tid, eller att framställning skall avlämnas till länsstyrelse, skall upphöra att gälla och att i stället skall iakttagas vad därom stadgas i lagen om landsting.

Utlåtanden.

Vad de sakkunniga i sin motivering framhållit angående vikten av att förvaltningsutskottet får tillräcklig tid för beredningsarbetet och angående önskvärdheten av att för den skull landstingens sammanträdestid kunde förläggas till en senare tidpunkt av året än för närvarande är föreskrivet, har i allmänhet i de inkomna yttrandena vunnit understöd. De sakkunnigas yrkande på utredning angående möjligheten av att de direkta skatterna debiteras å samma debetsedel och uppbäras efter i viss mån enhetliga, för hela riket gällande bestämmelser, varigenom bl. a. en framflyttning av landstingsmötenas början skulle möjliggöras, understöddes också i flertalet utlåtanden, både från länsstyrelserna och landstingen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län meddelar i sitt utlåtande ett förslag till denna frågas lösande, varvid i stort sett enahanda principer tillämpats, som av de sakkunniga förordats.

Länsstyrelsen i Stockholms län förklarar sig dela det av de sakkunniga och av länets landsting uttalade önskemålet av ett framflyttande av dagen för lagtima landstings sammanträde och har ansett sig böra förslagsvis framlägga två alternativa riktlinjer, av vilka enligt länsstyrelsens mening den ena eller den andra, om ej vid närmare granskning särskilda omständigheter lägga hinder i vägen för godtagande av någon av dem, måhända skulle kunna vara ägnad att läggas till grund för frågans ordnande utan större omgång och tidsutdräkt.

»I sådant avseende skulle länsstyrelsen», heter det i utlåtandet i fråga, »vilja ifrågasätta antingen att valdagen flyttas tillbaka till första söndagen i september och dagen för landstingets sammanträde utsättes till tredje måndagen i samma månad eller ock att, med bibehållande av valdagen oförändrad, landstingets sammanträde framflyttas till första måndagen i oktober, i vilket fall uppbörds-terminen skulle förläggas till första hälften av januari. Båda förslagen lida av den olägenhet, att valet är förlagt till sådan tid i förhållande till landstingets sammanträde, att landstingsman kan komma att såsom sådan fungera även sedan det blivit genom valet fastslaget att han ej kommer att tjänstgöra under påföljande mandatsperiod.»

Länsstyrelsen i Kalmar län påyrkar, för att bereda landshövdingen tillfälle att närvara vid länets båda landsting, att länets norra landsting måtte få äga sammanträda till lagtima möte sista måndagen i augusti månad.

Mot den starka begränsning av motionstiden, som de sakkunniga med bibehållande av nuvarande sammanträdestid ansett nödvändig för en tillfredsställande beredning, har det stora flertalet bland såväl länsstyrelser som landsting ävensom Svenska landstingsförbundets styrelse uttalat betänkligheter och i allmänhet förklarat, att dagen, före vilken motioner och förslag skola hava inkommit, icke kan sättas tidigare än till den 1 augusti.

Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller däremot, att det enligt länsstyrelsens mening icke låte sig göra att fastställa en senare tidpunkt, före vilken förslag till landstinget skulle väckas, än den 25 juli. Väl måste det anses mindre lämpligt att under landstinget lydande förvaltningsstyrelser skulle nödgas uppgöra sina statförslag för nästföljande år på grundval af förhållandena sådana de föreläge och kunde överblickas i början av juli månad föregående år, men detta syntes med hänsyn till vikten av en grundlig beredning genom förvaltningsutskottet vara ofrånkomligt, så länge landstingen vore hänvisade att sammanträda så tidigt som i början av september månad.

Värmlands läns landsting, som icke vill låta förslagstiden utgå senare än den 1 augusti, framhåller, att enligt dess förmenande »bör den av de sakkunniga åsyftade möjligheten för förvaltningsutskottet att erhålla tillräcklig tid för ärendenas beredning i väsentlig mån vinnas därigenom, att förslagen ingivas i två exemplar. Härigenom undvikes, att den i samma § föreskrivna tryckningen av de inkomna förslagen fördröjer förvaltningsutskottets granskningsarbete. Förfaringsättet har beträffande sjukvårdsinrättningarnas statförslag redan några år med gott resultat tillämpats vid Värmlands läns landsting. Landstinget får därför hemställa, att i förevarande lagrum föreskrives, att nytt förslag skall senast den 1 augusti i två exemplar avlämnas till landstingets expedition.»

Beträffande förvaltningsutskottets och andra förvaltningsstyrelsers initiativrätt och den härmed nära sammanhängande frågan om sådan ändring av gällande bestämmelser, att sjukhusstyrelsernas budgetförslag m. m., skola insändas icke till länsstyrelsen utan direkt till landstingets expedition, hava erinringar gjorts från några länsstyrelser och ett landsting, under framhållande av att dylika bestämmelser äro ägnade att på ett icke önskvärt sätt minska länsstyrelsens inflytande på landstingsärendena.

I utlåtandet från *länsstyrelsen i Skaraborgs län* heter det sålunda bl. a.:

»Länsstyrelsen kan icke underlåta att framhålla, hurusom — — — länsstyrelsernas inflytande avsevärt kringskurits och skjutits åt sidan i de sakkunnigas förslag. Till åtgärder av sådan innebörd äro huvudsakligen att hänföra dels bestämmelserna om den förslagsrätt, som tillerkänts landstingets förvaltningsutskott, avdelningar av utskottet och under landstinget lydande förvaltningsstyrelser, samt den i samma syfte i § 7 av förslaget till promulgationslag meddelade allmänna bestämmelsen av innebörd att framställning till lagtima landsting, som enligt stadgande i äldre lag och författning skulle avlämnas till länsstyrelsen, i stället skall ingivas till landstingets expedition, dels ock det nästan totala upphävandet av stadgandet om landstingsbesluts underställande hos länsstyrelsen. Förklaringsgrunden härtill är att söka i de sakkunnigas på flera ställen i betänkandet markerade uppfattning om den betydelselösa ställning, länsstyrelserna numera ansåges intaga till landstingsarbetet. De sakkunniga anföra nämligen i sådant hänseende, bland annat, på sid. 46 o. ff. att 'allt eftersom landstingets verksamhet utsträckts över nya områden, delvis vitt skilda från det område, inom vilket länsstyrelsens ämbetsutövning rör sig, hava länsstyrelsens funktioner i förhållande till landstinget blivit i allt högre grad av rent formell beskaffenhet och bestå väsentligen i att utan vidare åtgärd förmedla förslags ingivande till landstinget samt att i länskungörelserna lämna tillkännagivande om fastställelse av landstingets beslut'.

Vad de sakkunniga sålunda andragit äger icke giltighet för detta läns vidkommande, där länsstyrelsen låtit sig angeläget vara att förebringa i möjligaste mån fullständig utredning i de ärenden, som av länsstyrelsen befordrats till landstinget, och att taga initiativ i flera landstingets verksamhetsområde berörande frågor, och enligt vad länsstyrelsen har sig bekant, nedläggas även annorstädes

från vederbörandes sida intresserat arbete för landstingsuppgifternas utredande och ändamålsenliga lösande. I förslaget angives såsom föremål för landstingets omvårdnad: allmänna hushållningen, jordbrukets och andra näringars utveckling, anstalter för kommunikationsväsendets befordrande, hälsovård, undervisning, allmän ordning och säkerhet med mera dylikt. Dessa för länet och dess befolkning djupt ingripande och omfattande angelägenheter höra även till området för länsstyrelsens ämbetsutövning, och alldeles uppenbart är, att det måste vara av den allra största betydelse, å ena sidan, för länsstyrelsen att bliva i tillfälle på förhand noggrant sätta sig in i de förslag, som i dessa hänseenden skola komma under landstingets handläggning, samt giva landstinget del av sin uppfattning av frågornas lösande, och, å andra sidan, för landstinget att av länsstyrelsen erhålla den utredning och de upplysningar, som länsstyrelsen på grund av sitt ständiga sysslande med likartade frågor är särskilt skickad att lämna. Denna ömsesidighet mellan länsstyrelsen och landstinget till båtad för länet i dess helhet kan givetvis icke på tillfredsställande sätt ernås, därest, såsom av förslaget torde bliva en följd, flertalet ärenden skulle gå in till landsting förbi länsstyrelsen, och länsstyrelsen bliva i tillfälle att av dem taga del först genom dithörande handlingars publicerande i landstingstrycket kort tid (8 dagar) före landstingets början.

Detta åsidosättande av länsstyrelserna inom viktiga områden av deras tjänsteverksamhet finner länsstyrelsen synnerligt betänkligt. Det synes länsstyrelsen fastmer vara en angelägenhet av största vikt, att kontakten mellan länsstyrelsen och länsrepresentationen uppehålls och utvecklas beträffande de ärenden, som tillhöra landstingets omvårdnad och samtidigt beröra länsstyrelsens tjänsteverksamhet, samt att denna samverkan av lagstiftningsfrämjande syftet torde även utan större svårighet kunna ernås exempelvis därigenom, att beredningstiden något utsträcker och i samband därmed länsstyrelsens rätt att därunder få del av och yttra sig över inkomna förslag lagfästas. Någon alltför stark inskränkning i tiden för förvaltningsutskottets beredningsarbete behöver därav icke befaras. Länsstyrelsen finner sig alltså föranlåten att i underdånighet hemställa om lagförslagets ändrande i sådant syfte.»

Skaraborgs läns landsting vitsordar också att de utredningar och yttranden, som av länsstyrelsen tillförts landstinget, ej blott för landstingets arbete varit av synnerligen stort värde utan ock mången gång inneburit initiativ, som vittnat om varmt intresse för landstingets verksamhet och varit ägnade att fördelaktigt inverka på den, varför ett kringskärande eller undanskjutande av länsstyrelsens inflytande måste anses beklagligt.

Den utökade motionsrätten finner landstinget ej av behovet påkallad, när de styrelser, som genom förslaget skulle få sådan rätt, undantagslöst torde förfoga över landstingsmän, genom vilka framställningen i laga form kunde framföras till landstinget. Vidare uttalar landstinget, att den nu gängse utvägen att genom länsstyrelsen ingiva ärende till landstinget borde bibehållas.

Länsstyrelsen i Gotlands län anser riktigt, att under landstinget lydande förvaltningsstyrelser beredas rätt att inkomma med förslag till landstinget. Dock syntes sådana förslag böra ingivas till länsstyrelsen, som ofta vore i tillfälle att lämna upplysningar och ytterligare utredning utöver vad styrelsernas förslag innehöle.

Länsstyrelsen i Västmanlands län yttrar sig i fråga om den förvaltningsutskottet och landstingets förvaltningsstyrelser tillerkända förslagsrätten sålunda: »Till stöd för ändringsförslaget har i motiveringen anförts, att allteftersom landstingets verksamhet utsträckts över nya områden, delvis vitt skilda från det område, inom vilket länsstyrelsens ämbetsutövning rör sig, hava dennas funktioner i förhållande till landstinget blivit i allt högre grad av rent formell beskaffenhet och de bestå i våra dagar väsentligen i att utan vidare åtgärd förmedla förslags ingivande till landstinget.» Då enligt

gällande landshövdingeinstruktion det tillkommer befallningshavanden att hava noggrann akt uppå länets tillstånd och behov och i *allt* söka främja länets utveckling och dess befolknings bästa, kan man undra, vilken verksamhet landstinget utövar, som skulle vara 'vitt skild från det område, inom vilket länsstyrelsens ämbetsutövning rör sig'. Det förefaller, som om de sakkunniga vid utformandet av sitt berörda uttalande mera haft i tankarna de löpande ärendenas beredning och handläggning inom länsstyrelsen än det som är och bör vara det centrala i befallningshavandens ämbetsutövning, nämligen strävandet för länets lyftning i alla avseenden.

Påståendet, att länsstyrelsens funktioner i våra dagar väsentligen bestå i att utan vidare åtgärd förmedla förslags ingivande till landstinget torde också tåla vid åtskillig avprutning. Den länsstyrelse, som verkligen intresserar sig för de frågor, som skola avgöras av landstinget, inskränker sig säkerligen icke härtill, utan bemödar sig att giva spörsmålen den utredning och belysning, som synes erforderlig. Länsstyrelsens utredningsmöjligheter äro för övrigt ej så obetydliga, att man kan helt bortse från desamma. De torde, genomsnittligt sett, väl mäta sig med vad som därutinnan kan åstadkommas inom landstingets expedition.

Att de såväl ekonomiskt som ock ur många andra synpunkter synnerligen betydelsefulla frågor, vilka angå exempelvis lasarett, sjukstugor, arbets- och skyddshem med mera dylikt, skola kunna komma under landstingets prövning, utan att befallningshavanden blivit i tillfälle att i något hänseende giva uttryck för sin mening, synes så mycket mindre lämpligt, som någon olägenhet av nu gällande ordning veterligen aldrig försports och ej heller av de sakkunniga antytts. Den självstyrelse, som ingen vill förmena landstinget, synes näppe- ligen taga någon skada av att befallningshavanden får framlägga den utredning och de förslag, som för en myndighet utom landstingets krets kunna framställa sig vid behandlingen av de ifrågavarande anstalternas framställningar och önskemål. Och ur befallningshavandens egen synpunkt måste det framstå som en oegentlighet och brist, om befallningshavanden icke uppfordras att all- jämt hålla sig au niveau med förhållandena på här berörda centrala områden. Den befattning, landshövdingen såsom självskriven ordförande i lasarett- och tuberkulossjukhusdirektioner kan taga med sådana anstalter, inskränker sig ju till just dessa och kan för övrigt till följd av förhållandena icke *allsidigt* be- röra andra än dem, som äro förlagda i residensstaden. Granskningen av stat- förslagen och motiven härför ger en överblick, som av intet annat kan ersättas.

Det synes sålunda befallningshavanden, som om den initiativrätt, vilken i förslaget tillerkänts under landstinget lydande förvaltningsstyrelser, borde borttagas. Kvar står då förvaltningsutskottets initiativrätt, och via denna skulle berörda styrelser jämväl kunna gå länsstyrelsen förbi. Befallningsha- vanden vill ingalunda bestrida, att förvaltningsutskottet och dess avdelningar böra tillerkännas rätt att väcka förslag, men förmenar, att denna rätt utan åsidosättande av något praktiskt behov kan inskränkas till frågor, som föran- ledas av eller stå i nära sammanhang med i behörig ordning väckta förslag. I överensstämmelse härmed synes förevarande lagrum böra jämkas.»

Länsstyrelsen i Kristianstads län anser, att avdelningar inom förvaltnings- utskott icke böra tillerkännas initiativrätt gentemot landstinget, enär en dylik ordning icke vore ägnad att främja sammanhållningen i utskottet och den gemensamhet i ansvar för utskottets åtgärder, som dess medlemmar böra känna. De framställningar, vartill utskottets avdelningar kunde finna skäl, borde föredragas i plenum och av utskottet i dess helhet beslutas.

Stockholms läns landsting påyrkar en sådan modifiering av första stycket i paragrafen, att utskottets avdelningar skulle äga rättighet att vid lagtima möte väcka nya frågor eller förslag »allenast beträffande sådana ärenden, i vilka avdelningarna enligt reglementet äga självständig beslutanderätt».

Det föreslagna stadgandet att den normala tidsbegränsningen för förslags ingivande icke skall gälla av förvaltningsutskottet eller dess avdelningar väckta förslag, utan att dylika skulle kunna avlämnas så sent som fjorton dagar före mötets början, har i allmänhet icke rönt motstånd från myndigheterna och corporationerna. I vissa utlåtanden förekomma t. o. m. yrkanden, att förvaltningsutskottets förslag icke skulle behöva vara avlämnade förrän »en eller annan dag» före mötet (*länsstyrelsen i Västmanlands län*), eller att för sådant förslags framläggande ingen som helst tidsbegränsning borde ifrågakomma (*länsstyrelsen och landstinget i Örebro län*).

Länsstyrelsen i Jönköpings län ifrågasätter dock, om icke ifrågavarande tid av fjorton dagar vore för knapp med hänsyn till att förslagen skola tryckas och distribueras till landstingsmännen samt att dessa skola något hinna sätta sig in i frågorna.

I utlåtanden från *länsstyrelserna i Älvsborgs och Jämtlands län* påyrkas, att länsstyrelsen med avseende å sista dagen för förslags ingivande bör tillerkännas samma rätt som förvaltningsutskottet. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* föreslår att landstinget skulle vara skyldigt att till behandling upptaga jämväl fråga, som blivit av länsstyrelsen till landstinget hänskjuten efter utgången av den för förslags framställande till landstinget föreskrivna tid. Förhållandena kunde nämligen understundom vara sådana, att länsstyrelsen först omedelbart före landstinget kunde framlägga visst förslag, och *länsstyrelsen i Urnsala län* framhåller, att den av de sakkunniga föreslagna tiden, före vilken förslag skulle avlämnas, vore för lång. Särskilt gällde detta om länsstyrelsens framställningar, vilka finge antagas vara i avsevärd mån beredda.

Det av de sakkunniga från landstingsförordningen upptagna stadgandet, att landstinget, då synnerligen viktiga skäl därtill föranleda, genom särskilt beslut skulle kunna medgiva upptagande till behandling av ny fråga, som blivit väckt senare än som eljest är stadgat, dock sist första dagen av landstingets möte, har från några håll föranlett erinringar.

Älvsborgs läns landsting framhåller sålunda, att avfattningen av ifrågavarande stadgande syntes kunna föranleda tvekan, huruvida förslag, som icke upptoges i föredragningslistan, skulle för att komma under landstingets behandling vara avlämnade vid landstingets första sammanträde under första mötesdagen, eller om de jämväl kunde avlämnas vid något senare sammanträde samma dag, därest sådant hölles. Landstinget påyrkar att paragrafens text ändras därhän, att av densamma otvetydigt framginge, att ny fråga kunde väckas även vid sammanträde, som hölles senare under första mötesdagen.

Norrbotuens läns landsting föreslår en sådan ändring av paragrafen, att punkten i näst sista stycket: »dock sist första dagen av landstingets möte» borttages. Erfarenheten inom Norrbottens läns landsting hade nämligen visat, att det många gånger varit nödvändigt att till behandling upptaga frågor, som under landstingsveckan inkommit från institutioner och inrättningar, som lyda under landstinget.

Vid behandling av förevarande paragraf uttalar till slut *länsstyrelsen i Uppsala län*, att det vid en revision av landstingsförordningen vore önskvärt att angiva, vad som förstås med nya frågor och förslag, och *Örebro läns landsting* framhåller, att de i denna paragraf förekommande uttrycken »nya frågor eller förslag» och »nytt förslag», vilka även förekomma i 32 § av nu gällande lands-

tingsförordning, till förebyggande av tveksamhet vid tolkningen borde utbytas mot »frågor och förslag».

Vad de sakkunniga anfört såväl angående önskvärdheten av landstingens framflyttande till oktober månad som angående hindren mot en sådan framflyttning under nuvarande förhållanden, synes mig vara välgrundat, och jag anser sålunda i likhet med de sakkunniga, att, åtminstone innan en utredning angående en omläggning av debitering och uppbörd företagits, tidpunkten för landstingens sammanträde såsom för närvarande bör sättas till första måndagen i september. De av länsstyrelsen i Stockholms län ifrågasatta alternativa lösningarna av förevarande spörsmål kan jag sålunda icke biträda. Utan att ingå på en närmare prövning av de båda förslagen, torde det vara tillfyllest att påpeka, hurusom det ena förutsätter en tillbakaflyttning av valdagen och följaktligen ett upprivande av den svåra frågan om en för andrakammarvalen och landstingsmannavalen gemensam valdag, vilken helt nyligen fått sin lösning. Det andra alternativet förutsätter en omläggning av uppbördsterminerna, en fråga, som är synnerligen omfattande och berör hela vårt uppbördsväsende, och som följaktligen icke utan ett vidlyftigt utredningsarbete kan tänkas få sin lösning. När härtill kommer, att båda förslagen, såsom länsstyrelsen själv framhållit, lida av den olägenheten, att valet bleve förlagt till sådan tid i förhållande till landstingets sammanträde att landstingsman kan komma att såsom sådan fungera, även sedan det blivit genom valet fastslaget, att han ej kommer att tjänstgöra under följande mandatsperiod, torde tillräckliga skäl föreligga för att icke omedelbart företaga den av länsstyrelsen ifrågasatta förändringen med avseende på dagen för landstingets sammanträde.

Det från länsstyrelsen i Kalmar län gjorda yrkandet att tiden för det lagtima mötet med länets norra landsting måtte förläggas till sista måndagen i augusti torde icke böra föranleda någon åtgärd. Liknande i riksdagen motionsvis framförda yrkanden hava såväl år 1922 som år 1923 avslagits. Nödvändigheten av att förvaltningsutskottet erhåller tillräcklig tid för beredning utgör ytterligare ett synnerligen viktigt skäl mot att tillmötesgå omförmälda yrkande.

Då jag i likhet med de sakkunniga och samtliga myndigheter och korporationer, som avgivit utlåtande över förslaget, till fullo beaktar vikten av att förvaltningsutskottet får tillräcklig tid för beredningsarbetets fullgörande, ansluter jag mig till förslaget att öka den tidrymd, som härutinnan för närvarande står till buds. Emellertid delar jag de betänkligheter, som i så gott som samtliga utlåtanden kommit till synes mot det föreslagna stadgandet att motionstiden skulle utgå redan den 25 juli, och jag har ansett, att den 1 augusti bör bestämmas såsom den dag, före vilken motioner och förslag skola hava inkommit. Även med en dylik ändring bör förvaltningsutskottet med ett intensivt arbete kunna hinna med en tillfredsställande beredning, varvid för tidens fullständiga utnyttjande kunna tänkas särskilda anordningar, exempelvis i den form, som föreslagits av Värmlands läns landsting. Men föreskrifter om dylika särskilda anordningar torde lämpligen böra meddelas icke i lagen, såsom sagda landsting ifrågasatt, utan i de arbetsordningar, som av de olika landstingen uppgöras och antagas.

I fråga om det av de sakkunniga framlagda förslaget att utsträcka initiativ-

rätten till landstinget till att omfatta jämväl förvaltningsutskottet och dess avdelningar samt de för särskilda förvaltningsgrenar tillsatta styrelser och den härmed nära sammanhängande bestämmelsen i promulgationslagens 7 § har jag en från de sakkunniga delvis avvikande mening. Sagda förslag beröra, såsom i flera utlåtanden kommit till synes, synnerligen nära länsstyrelsens ställning till landstinget och innebära en tendens till minskning av länsstyrelsens möjlighet att i samverkan med den valda länsrepresentationen verka till länets bästa, ett förhållande, som jag för min del icke finner välbetänkt. Enligt min mening bör tvärtom länsstyrelsen, som, på sätt länsstyrelsen i Västmanlands län erinrat, enligt landshövdingeinstruktionen har till uppgift »att hava akt uppå länets tillstånd och behov och i *allt* söka främja länets utveckling och dess befolknings bästa», i möjligaste mån beredas tillfälle att taga del av och medverka till utformande av inkomna förslag till länets utveckling på de områden, som falla under landstingets behandling. Största möjliga samverkan mellan länsstyrelse och landsting bör således i lagstiftningen på allt sätt främjas eller i varje fall icke motverkas. Även om, såsom de sakkunniga framhållit, länsstyrelsen allt fortfarande bl. a. på grund av landshövdingens medlems- och ordförandeskap i sjukvårdsinrättningarnas styrelser och genom landshövdingens eller under vissa förhållanden landssekreterarens eller landskamrerarens rätt att delta i tingets överläggningar allt fortfarande kan göra sitt inflytande på landstingsförvaltningen gällande, så skulle dock, därest de sakkunnigas förslag härutinnan bifölles, möjligheterna för länsstyrelsen minskas att till fromma för landstingsarbetet öva inflytande vid landstingsärendenas beredning. Genom rätten till direkt initiativ för de olika förvaltningsstyrelserna och upphävande av de olika sjukhusstadgornas bestämmelser, att budgetsförslag och andra framställningar från sjukhusens styrelser skola insändas till länsstyrelsen för att av denna befordras vidare till landstinget, skulle nämligen länsstyrelsen delvis berövas möjligheten att på förhand sätta sig in i förevarande framställningar samt att avgiva utlåtanden över desamma och eventuellt föranstalta om de ytterligare utredningar, som för de olika frågornas bedömande kunna anses erforderliga. De sakkunniga göra det generella uttalandet, att länsstyrelsens yttranden i dylika fall innebära allenast nakna tillstyrkanden. Att en dylik generalisering icke är riktig, framgår tydligt nog av vissa i det föregående anförda utlåtanden, och även om länsstyrelsen stundom nöjer sig med att utan vidare eller med ett naket tillstyrkande befordra omförmälda framställningar till landstinget, innebär dock det förhållandet, att desamma alltid skola passera länsstyrelsen, en möjlighet för denna att före landstingsmötet grundligt sätta sig in i frågan, en möjlighet, som exempelvis i de fall, där landshövdingen icke varit i tillfälle att delta i styrelsens sammanträde, skulle omintetgöras, om de sakkunnigas förslag i dessa delar utan vidare upphöjdes till lag.

Härtil' kommer, att det kan anses i viss mån betänkligt, att så länge sjukhusförvaltningens organisation väntar på sin lösning, företaga en mera genomgripande förändring i de bestämmelser, som reglera sjukhusstyrelsernas verksamhet. Jag anser således, att de under landstinget hörande förvaltningsstyrelserna icke böra tillerkännas rätt att göra framställningar direkt hos landstinget, utan att desamma fortfarande, liksom hittills, böra insända dylika framställningar till

länsstyrelsen. Bestämmelserna i 7 § i förslaget till promulgationslag böra för den skull utgå.

Å andra sidan måste förvaltningsutskottets rätt av direkt initiativ till landstinget anses såsom en nödvändig förutsättning för och konsekvens av dess ställning som landstingets speciella centralorgan. Denna rätt har även ansetts ofrånkomlig, så att framför allt i de landsting, som nyorganiserat sin förvaltning, men även inom flera av de övriga, förvaltningsutskottet faktiskt inkommit med direkta framställningar till landstinget, trots att den nuvarande landstingsförordningen icke torde hava givit stöd för ett dylikt förfarande.

Under sådana förhållanden har jag ansett mig böra biträda förslaget i vad det tillerkänner förvaltningsutskottet rätt att inkomma med förslag till landstinget. Däremot har jag, med hänsyn särskilt till önskvärdheten av att enhetligheten i ärendenas beredning inom förvaltningsutskottet i största möjliga utsträckning bevaras, icke ansett lämpligt, att utskottets avdelningar tillerkännas egen motionsrätt hos landstinget.

Jag har intet att erinra mot att, såsom de sakkunniga föreslagit, tiden, inom vilken förvaltningsutskottet senast må väcka förslag hos landstinget, utsträcker till fjorton dagar före mötets början. Däremot anser jag det praktiskt taget icke möjligt, hur önskligt det än skulle vara, att, såsom från några håll yrkats, på liknande sätt utsträcka tiden, inom vilken förslag från länsstyrelserna senast skola vara avlämnade. Jag förväntar emellertid att, därest något viktigare förslag från länsstyrelsen inkommer, sedan den för förslags avlämnande stadgade tiden tilländagått, landstinget med tillämpande av bestämmelsen i paragrafens 1 mom. näst sista stycke likväl skall upptaga frågan till behandling.

Det av länsstyrelsen i Älvsborgs län framförda yrkandet om förtydligande i visst avseende, synes mig icke böra föranleda någon åtgärd, eftersom redan den av de sakkunniga från landstingsförordningen upptagna bestämmelsen, att landstinget genom särskilt beslut kan medgiva upptagande till behandling av viktigare fråga, som blivit väckt först efter motionstidens utgång, dock sist första dagen av landstingets möte, tillräckligt tydligt angiver, att härmed innefattas jämväl fråga, som blivit väckt under ett eventuellt andra eller senare sammanträde under första mötesdagen. Det av Norrbottens läns landsting framförda önskemålet att utsträcka nyssnämnda bestämmelse till att avse jämväl frågor, som väckas senare än under första mötesdagen, kan jag icke biträda, enär med ett dylikt stadgande måste befaras, antingen att frågans utskottsbehandling i landstinget bleve mindre noggrann, eller att mötestiden bleve i avsevärdare mån förlängd.

Med hänsyn till vad av länsstyrelsen i Uppsala län och av Örebro läns landsting anförts i fråga om uttrycken »nya frågor och förslag» och »nytt förslag», har jag ansett dessa uttryck böra underkastas viss jämkning.

Redan nu är det inom flera län brukligt, att till landstinget inkomna förslag efter hand som de utkomma från trycket överlämnas till länsstyrelsen. Denna praxis finner jag fördelaktig och har fördenskull ansett densamma böra lagfästas. I enlighet härmed har jag under 2 mom. i förevarande paragraf upptagit ett motsvarande tillägg.

18 §. De sakkunniga. Enligt landstingsförordningens 19 § kan landstinget sammanträda till urtima möte endast i de fall, att sådant för handläggning av vissa bestämda ärenden beslutas av tre fjärdedelar av landstingets på lagtima möte såsom närvarande antecknade medlemmar eller ock Kungl. Maj:t omedelbart eller på framställning av länsstyrelsen därom förordnar. I denna bestämmelse föreslå de sakkunniga under 17 § i sitt förslag ett sådant tillägg, att jämväl förvaltningsutskottet skulle för vissa bestämda ärenden kunna besluta urtima mötes sammankallande, dock endast under förutsättning att utskottets beslut härom vore *enhälligt*. Såsom ytterligare säkerhet mot ett otillbörligt utnyttjande av den för förvaltningsutskottet sålunda föreslagna rätten har föreskriften kompletterats med en bestämmelse, att till behandling av förslag om dylikt möte samtliga utskottsledamöter skola kallas med angivande, att vid utskottets sammanträde sådan fråga förekommer. Utskottets beslut om urtima möte skall jämte protokoll i ämnet överlämnas till länsstyrelsen. Beträffande de sakkunnigas motivering i förevarande fråga hänvisas till betänkandet sid. 135 o. ff.

Utlåtanden. I fråga om de sakkunnigas förslag att tillerkänna ett enhälligt förvaltningsutskott befogenhet att besluta om urtima landstings sammankallande hava erinringar framförts från fyra länsstyrelser och ett landsting.

Länsstyrelsen i Stockholms län säger sig icke kunna finna, att de sakkunniga till stöd för en sådan befogenhet anfört tillräckliga grunder. Skulle förvaltningsutskottet anse anledning föreligga till urtima landstings inkallande, syntes sådant lämpligast kunna åvägabringas på det sätt, att förvaltningsutskottet därom gjorde framställning antingen direkt hos Kungl. Maj:t eller ock till länsstyrelsen med begäran, att denna måtte utverka Kungl. Maj:ts förordnande om urtima landstings inkallande. Härigenom skulle frågan om behövligheten av inkallandet bliva underkastad en mera allsidig prövning. Länsstyrelsen ansåge sålunda, att förevarande lagrum borde omarbetas så att vad den innehölle om befogenhet för förvaltningsutskottet att påkalla urtima landsting utginge.

Liknande synpunkter anföras av *länsstyrelserna i Uppsala och Jämtlands län* samt av *Jämtlands läns landsting* och *länsstyrelsen i Jönköpings län*.

Departementschefen. Jag ansluter mig till vad sålunda anförts mot de sakkunnigas förslag i denna punkt och anser följaktligen, att bestämmelserna om rätt för förvaltningsutskottet att påkalla urtima landsting bör utgå ur paragrafen.

19 §. De sakkunniga. Stadgandet i 19 § har upptagits från 20 § i landstingsförordningen med det tillägg, att samtliga landstingsmän — ej blott såsom för närvarande landstingets ordförande — genom länsstyrelsens försorg skola underrättas om urtima landstingssammanträde. Paragrafen motsvarar 18 § i de sakkunnigas förslag.

Utlåtande. Mot denna bestämmelse har erinran framförts från *länsstyrelsen i Kristianstads län*, som håller före, att uppgiften att meddela sådan underrättelse näppeligen bör åläggas länsstyrelsen utan landstingets expedition, men att den länsstyrelsen nu åliggande skyldigheten att om sammanträdet underrätta landstingets ordförande lämpligen borde utsträckas till att avse jämväl landstingets sekreterare.

Departementschefen. Då jag finner riktigt, att samtliga landstingsmän särskilt underrättas om urtima möte, och vidare anser, att dylika underrättelser enklast och säkrast ombesörjas av länsstyrelsen, godtager jag vad de sakkunniga härutinnan föreslagit. Påpekandet, att jämväl landstingets sekreterare borde särskilt underrättas, kan

väl hava visst fog för sig, men, då det icke torde kunna befaras, att denne, även om han icke särskilt underrättas, skall sväva i okunnighet om ett i ortens mest spridda tidningar kungjort urtima möte, har jag icke ansett nödigt, att de sakkunnigas förslag i denna punkt kompletteras.

Denna § motsvarar 19 § sista stycket i landstingsförordningen och 19 § i de sakkunnigas förslag. Emellertid hava de sakkunniga, å ena sidan, föreslagit ett tillägg till paragrafen i syfte att bereda länsstyrelsen möjlighet att få även andra ärenden än dem, för vilka ett urtima möte beslutats eller förordnats, upptagna till behandling vid detsamma, nämligen sådana frågor, som länsstyrelsen enligt den om mötet utfärdade kungörelsen särskilt hänskjutit till landstingets prövning, samt, å andra sidan, ur paragrafen uteslutit bestämmelsen, att på urtima möte alltid må kunna till behandling företagas frågor om besvärns anförande över länsstyrelsens vägran att godkänna av föregående landsting fattat beslut. Uteslutandet av nyssnämnda bestämmelse sammanhänger med den för förvaltningsutskottet föreslagna rätten att besluta om dylikt besvär.

Mot vad de sakkunniga sålunda föreslagit har icke från något håll framställts anmärkning, och för egen del har jag ej heller något att erinra däremot.

20 §.
De sakkunniga.

Departementschefen.

I 21 §, motsvarande 24 § i landstingsförordningen samt 23 § i de sakkunnigas förslag, hava upptagits bestämmelser om landstingsmans rätt till ersättning för deltagande i landstingsmöte. I de sakkunnigas förslag har såsom huvudföreskrift upptagits ett stadgande överensstämmande med den lydelse, som de sakkunniga i sitt den 18 januari 1922 avgivna betänkande III föreslagit beträffande 24 § i landstingsförordningen.

21 §.
De sakkunniga.

Ny är däremot en av de sakkunniga föreslagen bestämmelse, varigenom landstingsmans rätt att erhålla traktamente under landstingets möte skulle begränsas i så måtto, att dylikt traktamente icke får utgå för längre tid än fjorton dagar i följd, räknat från landstingets början. Denna bestämmelse har närmast föranletts därav, att de sakkunniga i sitt förslag icke upptagit nu gällande stadgande i 18 § landstingsförordningen, enligt vilket lagtima landstingsmöte i regel icke får fortvara under längre tid än sex helgfria dagar.

De sakkunniga erinra i fråga om nu gällande stadgande angående maximtiden för ett lagtima möte, att detsamma på sina håll givit anledning till en alltför hastig arbetstakt under mötet, ett förhållande, som i sin mån menligt inverkat på mötets arbetsresultat. Den efter mönster från riksdagsordningen föreslagna begränsningen av tiden för representantavvodes utgående hava de ansett å ena sidan råda bot mot ett dylikt missförhållande och å andra sidan utgöra en garanti mot en onödig förlängning av landstingsmötena.

I förevarande lagrum har vidare införts ett stadgande, avsett att reglera rätten till ersättning för det under 22 § angivna fall, att anmält hinder för deltagande i landstingets möte icke godkännes av mötet såsom förfall och den, vars hinder sålunda underkänts, under mötet inställer sig till tjänstgöring. Stadgandet har, såsom de sakkunniga anföra, till syfte att förhindra att landstinget får vidkännas dubbla kostnader i förevarande hänseende, nämligen dels för suppleant, som i anledning av det anmälda hindret inkallats till mötet, och

dels till den, vilken, efter det hans hinder underkänts, där inställer sig. Den sistnämnde har i detta fall icke ansetts äga uppbära ersättning för inställelsen.

Utlåtanden.

I fråga om de av de sakkunniga i förevarande § föreslagna huvudbestämmelserna om landstingsmans traktamentsersättning hava i de inkomna utlåtandena framhållits, att denna fråga redan fått sin lösning vid 1923 års riksdag, och att bestämmelserna i fråga förty borde upptagas i den form, de erhållit genom lag den 15 juni 1923.

De sakkunnigas förslag att ersätta den nuvarande tidsbegränsningen för lagtima möte mot en bestämmelse, att landstingsman finge åtnjuta dagtraktamente allenast under viss i lagen fastslagen tid har godtagits av så gott som samtliga länsstyrelser och landsting ävensom av Svenska landstingsförbundets styrelse.

Länsstyrelsen i Uppsala län finner emellertid den föreslagna tidsbestämmelsen för åtnjutande av traktamentsersättning i och för sig för vid och i alla händelser olämplig såsom medel att begränsa landstingets varaktighet. Länsstyrelsen framhåller dessutom, att i förevarande § borde upptagas bestämmelse om suppleants rätt till dagtraktamente, och att det även för landstingsman vore riktigare att säga, att traktamentet åtnjötes under den tid han bevisar landstingets möte eller dylikt.

Kristianstads läns landsting framhåller med instämmande från *länsstyrelsen* i länet, att det torde kunna ifrågasättas, om en utsträckning av sammanträdes-tiden utöver nu gällande maximum av tio dagar vore erforderlig, särskilt i beaktande därav, att den omsorgsfullare beredning av ärenden, som genom förvaltningsutskottets handläggning vore att förvänta, borde underlätta och förkorta landstingets arbete.

Samma uppfattning uttalas jämväl av *länsstyrelsen i Södermanlands län*, som i enlighet härmed gör det uttalandet, att det dagantal, för vilket dagtraktamente må kunna av landstingsman uppbäras, kunde väsentligen avkortas.

Departement-
schefen.

I likhet med vad som framhållits i de inkomna utlåtandena, anser även jag, att paragrafens huvudstadgande bör omformuleras till överensstämmelse med den lydelse motsvarande paragraf i landstingsförordningen erhållit genom lag den 15 juli 1923.

Att därvid företaga någon jämkning i den vid fjolårets riksdag antagna bestämmelsen i enlighet med utlåtandet från länsstyrelsen i Uppsala län, kan jag icke finna lämpligt. Ehuru bestämmelserna i denna punkt alltid varit formulerade i analogi med den nuvarande lydelsen, har, såvitt jag kunnat finna, hittills ingen ovisshet rått vare sig därom, att bestämmelserna avse även till landstinget inkallad suppleant eller att traktamentet åtnjutes under den tid vederbörande bevisar mötet, eller eljest beträffande den rätta tillämpningen av ifrågavarande bestämmelse.

Såsom de sakkunniga framhållit, kan det uppenbarligen endast vara till fromma för en grundlig och allsidig behandling av de på landstingets prövning ankommande ärendena, om landstingen övergå till en mindre hastig arbetstakt än den, som hittills på sina håll förekommit. Mötenas varaktighet bör dock givetvis icke förlängas utöver vad som härutinnan är ofrånkomligt. Jag anser att den föregående beredning av ärendena, som förutsättes skola äga rum, innan de föreläggas landstinget, i och för sig är ägnad att förkorta landstingets arbete, men finner därutöver en viss garanti vara erforderlig mot ett onödigt förlängan-

de av landstingsmötena. I sistnämnda hänseende ansluter jag mig till den av de sakkunniga efter mönster från riksdagsordningen föreslagna begränsningen av tiden, under vilken representantarvodet må utgå; dock anser jag i likhet med länsstyrelsen i Södermanlands län med flera, som härutinnan haft en från de sakkunniga avvikande mening, att tiden bör begränsas till högst tio dagar.

Med avseende å hittills meddelade föreskrifter rörande hinder för landstingsman att deltaga i landstingsmöte hava vissa smärre ändringar och kompletteringar av de sakkunnigas ansetts påkallade, såsom närmare framgår av en jämförelse mellan 20 § i de sakkunnigas förslag och motsvarande 21 § i landstingsförordningen. Särskilt torde därvid böra framhållas den komplettering av lagrummet, som kommer till synes i tredje stycket av paragrafen och som avser det i landstingsförordningen icke beaktade fallet, att hinder påkommer för landstingsman eller suppleant, sedan han inställt sig vid landstinget. De sakkunniga föreslå, att hindret i dylikt fall skall anmälas till landstingets ordförande, och att denne efter sådan anmälan skyndsamt medelst hänvändelse till länsstyrelsen eller annorledes skall föranstalta om vederbörande suppleants inkallande.

22 §.
De sakkunniga.

Länsstyrelsen i Uppsala län har mot sistnämnda förslag anmärkt bl. a., att den officiella kallelsen syntes alltid böra ske genom länsstyrelsen.

Utlåtande.

Jag har mot de av de sakkunniga under förevarande paragraf föreslagna bestämmelserna intet annat att erinra än att jag ansett länsstyrelsens anmärkning böra beaktas och paragrafen således i enlighet härmed ändras.

Departementschefen

Nu gällande i 22 och 23 §§ i landstingsförordningen intagna bestämmelser i fråga om landstingets prövning av anmält hinders giltighet såsom förfall för utevaro samt beträffande bötesplikt vid förfalllös utevaro hava de sakkunniga ansett böra helt och hållet omredigeras. Skäl hava de sakkunniga icke syntes föreligga för bibehållande av hittillsvarande uppdelning av nämnda bestämmelser på två paragrafer, en i fråga om ordinarie ledamot och en angående suppleant. Suppleanterna hava i nu förevarande avseende likstälts med ordinarie ledamöter. I stället för de nuvarande bötesbeloppen, två och fyra kronor, för uteblivande utan giltigt förfall, hava föreslagits fem och tio kronor. Slutligen har en sådan komplettering av lagrummet föreslagits, att suppleant, som i anledning av anmält hinder på kallelse inställt sig, skall, om hindret icke godkänts, tjänstgöra som landstingsman endast intill dess den, vars hinder underkänts, infinner sig till tjänstgöring vid landstinget.

23 §.
De sakkunniga.

Mot de i förevarande paragraf föreslagna bestämmelserna har länsstyrelsen i Stockholms län framfört följande erinringar:

Utlåtanden.

»I 6 § 2 mom. av de sakkunnigas förslag finnas bestämmelser rörande avsägelse, bestämmelser, vilka hava sin motsvarighet i § 10 landstingsförordningen. Enligt dessa bestämmelser, såväl de föreslagna som de för närvarande gällande, äger landstingsman under vissa, särskilt angivna betingelser ovillkorlig rätt att avsäga sig uppdraget. I dessa fall kan frågan icke komma under landstingets prövning. Sådan avsägelse kan göras vid valtillfället. Sker den vid en senare tidpunkt, bör den göras hos länsstyrelsen, som då har att förfara enligt första stycket i 20 § i de sakkunnigas förslag. Det är endast i sådana fall, där avsägelsen icke grundar sig på någon av nyss antydda betingelser, som landstinget har att pröva skälen för avsägelsen. Men detta utsäges redan i

6 § 2 mom. i de sakkunnigas förslag och bör följaktligen icke ånyo omtalas i nu förevarande lagrum. — — — Mot § 22 i landstingsförordningen kan anmärkas, att den genom orden 'sålunda anmält' ansluter sig så omedelbart till den nästföregående paragrafen, att den knappast kan tillämpas på det fall, att landstingsman, som enligt § 10 samma förordning avsagt sig uppdraget under åberopande av hinder, som landstinget funnit sig icke kunna godkänna, uteblir från landstinget. Denna brist bör naturligtvis vid en omredigering av paragrafen avhjälpas.

Det i de sakkunnigas förslag nytillkomma andra stycket i paragrafen anser länsstyrelsen böra såsom obehövt utgå. Till stöd härför får länsstyrelsen anföra följande. Den enda påföljd, som förutsattes för uteblivande, är böter, som utgå för varje dag landstingsmannen är frånvarande. Inställer sig landstingsmannen, upphör av sig själv dagaboten från och med inställeledagen. Det kan icke råda någon tvekan om att han då omedelbart inträder i sina rättigheter såsom landstingsman, d. v. s. tager säte i landstinget, eljest bleve påföljden utom böter även suspension. Då en suppleant icke kan tjänstgöra samtidigt med den ordinarie, upphör följaktligen i och med den ordinaries inträde suppleanten att fungera. Detta ligger i sakens natur och behöver icke särskilt anvisas i lagtexten.

Med hänsyn till det ovan anförda anser länsstyrelsen, som icke kan biträda de sakkunnigas förslag till avfattning av förevarande paragraf, densamma lämpligen kunna erhålla följande lydelse:

Landstingsman eller inkallad suppleant, som utan anmält, av landstinget godkänt hinder uteblir, skall böta till landstingskassan för varje dag, han är frånvarande, fem kronor, men dubbelt, om han i fall, som i 20 § andra stycket i de sakkunnigas förslag avses, underlåter att underrätta länsstyrelsen eller göra anmälan hos landstinget, eller om landstinget måste i anseende till de närvarandes fåtalighet inställas eller upplösas.»

Departement-
schefen.

De av länsstyrelsen sålunda framförda erinringarna finner jag befogade och har i enlighet härmed låtit omarbета paragrafen.

4 kap. Om landstingets förhandlingar (24—38 §§).

24 §. I de nuvarande bestämmelserna angående upprop och fullmaktsgranskning vid landstinget, landstingsförordningens 25 §, hava de sakkunniga föreslagit vissa sakliga ändringar. Enligt de nya bestämmelserna skall sålunda uppropet äga rum icke blott såsom nu vid lagtima möte utan jämväl vid urtima möte och gälla icke valkretsarna utan landstingsmännen. Stadgandet att fullmaktsgranskning skall ske vid *varje* lagtima landstings första sammanträde har ändrats därhän, att den, som första gången efter val inställer sig till tjänstgöring såsom landstingsman, skall förete fullmakt.

Utlåtanden.

Mot de föreslagna bestämmelserna hava i de inkomna utlåtandena framförts en del anmärkningar.

Länsstyrelsen i Uppsala län anför sålunda, att den från landstingsförordningen lånade bestämmelsen om fullmaktsgranskning icke motsvarar något praktiskt behov, och i händelse av missbruk kan framkalla de mest stötande resultat, bland annat, att landstinget icke kan bliva fulltaligt eller ens beslutfört.

Denna uppfattning delas av Östergöteborgs läns landsting, som anser förslaget skäligen betydelselöst och ägnat att vålla onödig tidsutdräkt. Det borde

för den skull kunna avskaffas och ersättas med ett förfaringssätt, liknande det, som tillämpas i fråga om riksdagsmannens fullmakter, i vilket fall avskrifter av fullmakterna lämpligen borde av länsstyrelsen såsom sammanräknande myndighet översändas till förvaltningsutskottet för att av detsamma granskas.

Länsstyrelsen i Östergötlands län instämmer med landstinget, under framhållande av att förvaltningsutskottet bör för landstinget anmäla, vad vid fullmaktsgranskningen förekommit, på det att tvistiga frågor måtte kunna av landstinget självt avgöras.

Västernorrlands läns landsting anser, att länsstyrelsens kungörelse om landstingsval borde kunna gälla såsom »fullmakt» och att länsstyrelsen genom utdrag ur valprotokollet borde delgiva landstinget valresultaten.

Norrbottnens läns landsting framhåller, att det icke av i paragrafen givna bestämmelser framginge, huru efter nyval, då alla landstingsmän för första gången inställde sig vid landstinget, godkännande av den först framlämnade fullmakten skulle kunna ske, eller vem som skulle äga förklara vederbörande berättigad att taga inträde i landstinget. Tidigare, då endast halva landstinget vid varje nyval förnyades, hade denna svårighet icke förefunnits. Möjligt kunde frågan lösas på så sätt, att ålderspresidentens fullmakt i förväg granskades och godkändes av länsstyrelsen, varefter ålderspresidenten skulle äga att ensam förklara nästa man behörig att inträda o. s. v.

Jönköpings läns landsting, i vars uttalande *länsstyrelsen* i länet instämmer, vänder sig mot den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen, att klagan icke må föras mot landstingets beslut beträffande behörigheten för nyvald landstingsman att taga inträde i landstinget. Sådan klagorätt borde medgivas så väl den landstingsman, vars fullmakt underkänts, som vederbörande valmän.

I likhet med länsstyrelser och landsting, som yttrat sig i frågan, finner jag den från landstingsförordningen upptagna bestämmelsen om fullmaktsgranskning vid landstingen skäligen betydelselös och i själva verket, efter den successiva förnyelsens avskaffande, icke möjlig att tillämpa. Fullmaktsgranskning eller över huvud taget fullmakt å representantskapet förekommer, som bekant, icke vare sig för stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige, och några särskilda olägenheter härav hava, mig veterligen, icke försports. Landstingsmännens och suppleanternas fullmakter äro ingenting annat än utdrag ur valprotokollet, och detta är fallet även med den eller de länskungörelser, efter vilka uppropet förrättas. Under alla förhållanden torde vara uppenbart, dels att en person, som icke företer fullmakt, men vars behörighet framgår av sagda länskungörelse, rätteligen icke bör förvägras deltaga i landstingets förhandlingar, dels att, om på grund av bristande överensstämmelse mellan länskungörelsen och fullmakten eller annan uppgift angående en person, som gör anspråk på att tjänstgöra såsom landstingsman, ovisshet uppstår angående hans behörighet, frågan lämpligen bör avgöras genom att gå tillbaka till originalhandlingen, d. v. s. sammanräkningsprotokollet, som i vanliga fall torde finnas tillgängligt hos länsstyrelsen.

Jag anser följaktligen, att bestämmelsen om fullmaktsgranskning bör utgå ur paragrafen. I övrigt har jag intet att erinra mot densamma.

Bestämmelserna i dessa §§ äro upptagna från resp. 26, 27, 34, 33 och 35 §§ i 25—30 §§ i landstingsförordningen och motsvara resp. 25, 26, 31, 28, 29 och 30 §§ i de sakkunnigas förslag. De giva icke anledning till någon erinran från min sida.

Departementschefen.

31 §. Denna § motsvarar 27 § i de sakkunnigas förslag.

De sakkunniga.

Borttagandet av den begränsning av tiden, inom vilken landstinget skall slutföra sitt arbete, som av de sakkunniga föreslagits, har av dem icke ansetts ensamt kunna, såsom förhållandena utvecklats sig, medföra en önskvärd garanti mot ett alltför forcerat landstingsarbete. För att ytterligare garantera en allsidig och grundlig behandling inom landstinget av där förekommande ärenden hava de sakkunniga därför, efter förebild även här från riksdagsarbetet, i 27 § i sitt förslag intagit bestämmelser dels därom, att å lagtima möte annat ärende än val icke må företagas till slutligt avgörande tidigare än å mötets tredje dag, såvida landstinget icke för visst ärende på förvaltningsutskottets hemställan eller genom enhälligt beslut annorlunda bestämmer, dels ock därom, att på två ledamöters yrkande högst en dags bordläggning kan framtingas beträffande ärende, vilket förut icke blivit uppskjutet, eller som uppskjutits för beredning. Mot den förstnämnda bestämmelsen hava två av de sakkunniga anmält reservation och därjämte i fråga om den andra bestämmelsen ansett, att densamma borde vara tillämplig jämväl å ärende, som förekommer å urtima landstingsmöte.

Beträffande de sakkunnigas och reservanternas motivering i förevarande hänseenden hänvisar jag till betänkandet sid. 145 och ff. samt sid. 207.

Utlåtanden.

Den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen, att väckt fråga i regel icke skulle få företagas till slutligt avgörande förr än å tredje dagen av landstingets möte, har rönt motstånd från så gott som samtliga de myndigheter och korporationer, som yttrat sig över förslaget. De invändningar, som framställts, sammanfalla i allmänhet med dem, som framförts av reservanterna bland de sakkunniga. Bestämmelserna i paragrafens andra stycke utgjorde, har man ansett, tillräckligt skydd gent emot en alltför forcerad arbetstakt. Då vissa landsting redan nu funnit fördelaktigt att tillämpa en förhandlingsordning, enligt vilken landstinget tidigare än å tredje mötesdagen avgjorde en hel del ärenden av mindre vikt, skulle stadgandet i första stycket innebära ett onödigt ingrepp i landstingens frihet att själva bestämma sitt arbetssätt. I åtskilliga utlåtanden, bl. a. det, som avgivits av *Svenska landstingsförbundets styrelse*, framhålles dessutom, att bestämmelsen om *enhälligt* beslut kan inbjuda till obstruktion.

Många länsstyrelser och landsting vilja i likhet med reservanterna helt utmönstra stadgandet i fråga, medan sagda förbundsstyrelse med instämmande från ett flertal länsstyrelser och landsting är böjt för att ersätta stadgandet med en bestämmelse av innehåll, att landstinget, om det så finner lämpligt, i sin arbetsordning kan intaga föreskrift om att å lagtima möte annat ärende än val ej må företagas till slutligt avgörande tidigare än å mötets tredje dag, såvida icke landstinget i särskilt fall annorlunda beslutar.

Gent emot en dylik formulering av lagrummet i fråga framhåller *länsstyrelsen i Stockholms län*, att, då i 30 § i lagförslaget sägs, att landstinget i en arbetsordning meddelar de föreskrifter som för landstingets sammanträden och ärendenas behandling ansåges nödiga, så torde landstinget redan på den grund vara förhindrat att i sin arbetsordning intaga en bestämmelse, motsvarande stad-

gandet i första stycket. Länsstyrelsen ansåge sålunda för sin del, att paragrafen borde avfattas i enlighet med reservanternas förslag.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser däremot bestämmelserna i förevarande paragraf fullt befogade. Länsstyrelsen framhåller, att den för sin del hyste farhågor, vilka, att döma av förloppet vid vissa landsting under de senaste åren ej syntes alldeles ogrundade, att ärendena, sedan de komme att presenteras landstinget i redan tillrättalagd form, komme att passera tinget med än större hastighet än för närvarande och kanske i ett för somliga av tingets ledamöter tämligen osmält skick.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser, att första stycket lämpligen kunde bibehållas, såsom det av de sakkunniga föreslagits, blott ordet »enhälligt» utginge, och samma uppfattning uttalar *Kopparbergs läns landsting*.

Mot stadgandet angående ärendens bordläggning till nästa dag hava rätt få invändningar framförts. *Länsstyrelserna i Gotlands, Kristianstads och Jämtlands län* samt *Kristianstads, Skaraborgs och Jämtlands läns landsting* hysa emellertid betänkligheter emot att införa ett dylikt stadgande i lagen och synas i allmänhet anse, att detsamma rätteligen hör hemma i landstingens arbetsordningar.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anser vidare, att det med skäl syntes kunna fordras, att ett uppskovsyrkande understöddes av ett större antal ledamöter än som föreslagits.

Länsstyrelsen i Uppsala län gör anmärkning mot stadgandets formulering. Det i slutet på stycket förekommande uttrycket »till påföljande dag» borde utbytas mot »till nästa dag, då sammanträde hålles». Eljest skulle särskilt medgivande av landstinget erfordras, för att ej sammanträde kunde komma att framtvingas å dag, som hellre borde helt ägnas åt utskottsarbete.

De sakkunnigas strävanden att åstadkomma garantier mot förhastade beslut anser jag i och för sig vara fullt berättigade, men i likhet med så gott som samtliga länsstyrelser och landsting kan jag icke tillstyrka det föreslagna stadgandet att väckt fråga i regel icke skulle få företagas till slutligt avgörande förr än å tredje dagen av landstingets möte. Ett sådant stadgande skulle enligt min mening innebära ett alltför kraftigt intrång på landstingens rätt att själva bestämma sin arbetsordning och skulle i själva verket medföra, att ett flertal landsting måste omlägga den ordning, som av dem för närvarande tillämpas. Att ärenden slutbehandlas redan under första dagen kan visserligen medföra en viss risk för att åt ärendena icke ägnas tillräcklig prövning, men om den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen angående ärendes bordläggning lagfästes, torde denna risk bliva så gott som fullständigt undanröjd. Att, såsom i vissa utlåtanden föreslagits, stadga, att landstinget, om det så finner lämpligt, i sin arbetsordning kunde intaga en motsvarande föreskrift, finner jag av skäl, som länsstyrelsen i Stockholms län anför, vara onödigt.

Jag godtager paragrafen i den form, som av de två reservanterna föreslagits, dock med ett mindre förtydligande i enlighet med yrkandet från länsstyrelsen i Uppsala län.

Departementschefen.

32—34 §§.
De sakkunniga.

Bestämmelserna angående formerna för träffande av avgörande vid landstingens möten meddelas för närvarande dels i 39 § i landstingsförordningen, vilket lagrum avhandlar den normala propositions- och omröstningsordningen, dels i 40 §, som giver föreskrifter i fråga om de fall, då kvalificerad majoritet är erforderlig för besluts fattande, dels ock i 30 och 38 §§, vilka var för sig i samband med stadgande om att landstinget må välja förvaltningsutskott respektive särskilda beredningar föreskriva, att dessa val under vissa villkor skola ske proportionellt. De sakkunniga föreslå nu, att hithörande bestämmelser för vinnande av större översiktlighet i den nya lagen upptagas i ett sammanhang, fördelade på två §§, nämligen 35 och 36 i de sakkunnigas förslag.

Bland de sakliga ändringar, som föreslagits, är främst att nämna övergången från den hittills beträffande omröstningsförfarandet inom landstingen gällande slutna voteringsformen till öppen omröstning, då det gäller annan fråga än val, varigenom överensstämmelse skulle vinnas med motsvarande bestämmelse i de övriga kommunallagarna, särskilt den för stad.

Vidare hava beträffande ärenden, som för avgörande fordra kvalificerad majoritet, det nuvarande stadgandet, i vad det angår bildandet av valkretsar med folkmängd understigande eljest föreskrivet minimum, underkastats viss ändring, betingad av de av de sakkunniga föreslagna nya stadgandena angående valkretsindelningen vid landstingsmannaval. Ämnena »förlängning av landstings lagtima möte utöver sex helgfria dagar» och »uppskov till nästa landsting av väckta frågor» hava uteslutits. Att det förstnämnda av dessa ämnen uteslutits, är en naturlig följd av den av de sakkunniga i annat sammanhang föreslagna ändringen med avseende å mötestidens längd. Vad det andra beträffar, har dess bibehållande syntts de sakkunniga fullständigt ändamålslost, emedan ett med uppskov likvärdigt resultat även med stadgandets bibehållande kan åstadkommas på annat sätt, nämligen genom ett enkelt pluralitetsbeslut, som avslår det ifrågavarande förslaget med avsikt att framföra det ånyo vid påföljande landsting.

Bestämmelsen, att vid propositionsvägran frågan, huruvida proposition å det ifrågavarande förslaget må framställas eller ej, skall, därest så påyrkas, hänskjutas till landstingets särskilda avgörande, är ny.

Utlåtanden. Stadgandet i 32 § har icke föranlett någon anmärkning från myndigheter eller korporationer.

Mot införandet av öppen omröstning i landstinget hava erinringar framförts från *länsstyrelsen i Uppsala län*, som icke finner några från erfarenheten hämtade skäl kunna anföras för sådan omröstning, ävensom från *Gotlands läns landsting*, som befarar att den öppna voteringen kommer att menligt inverka på de röstandes självständighet, varjämte inom *Skaraborgs läns landsting* några reservanter förordat bibehållande av den nuvarande ordningen, enär olägenheter därav icke försports. Även *länsstyrelsen i Kristianstads län* är tveksam beträffande nyttan av den öppna omröstningen.

Det föreslagna stadgandet angående landstingets prövning av propositionsvägran har föranlett en erinran från *Skaraborgs läns landsting*, som ifrågasät-

ter, huruvida icke för att ändra ordförandens beslut att vägra proposition borde fordras kvalificerad majoritet.

Länsstyrelsen i Stockholms län har framställt vissa formella anmärkningar mot uppställningen av 36 § i de sakkunnigas förslag.

I fråga om nu omförmälda paragrafer vill jag i anslutning till de sakkunniga till en början framhålla, att tillämpande i regel av öppen i stället för sluten omröstning redan påyrkades vid landstingsförordningens tillkomst av ett av de då hörda riksstånden, nämligen borgarståndet, varvid samma stånd även uttalade sig i enahanda riktning beträffande omröstningsförfarandet inom stadsfullmäktige. I sistnämnda hänseende vann också borgarståndets mening beaktande vid kommunalförordningarnas utfärdande, och alltsedan dess har sålunda i fråga om stadsfullmäktige gällt den föreskriften, att omröstning, utom vid val, skall verkställas öppet. Även beträffande beslut å allmän rådstuga, å kommunalstämma eller inom kommunalfullmäktige har den öppna omröstningen stadgats såsom det regelmässiga förfarandet, ehuru därvid tillika föreskrivits, att slutna votering i större eller mindre mån skall komma till användning, därest sådant påyrkas. Jag kan icke finna att för landstingens vidkommande särskilda skäl föreligga att bibehålla den slutna voteringsformen.

Beträffande propositionsvägran torde det få ligga i sakens natur, att ordföranden bör hava både rättighet och skyldighet, att, när han så finner påkallat, vägra proposition å framställt yrkande, ävensom att landstinget bör äga befogenhet att särskilt pröva sådan vägran. Att härvid för att omintetgöra ordförandens vägran att framställa proposition, såsom i ett utlåtande ifrågasatts, fordra kvalificerad majoritet, varigenom landstingets ordförande skulle ställas i en särskild privilegierad ställning i jämförelse med ordförandena i andra beslutande korporationer, kan jag icke anse påkallat.

Även i fråga om det sakliga innehållet i övrigt i nu avhandlade paragrafer godtager jag de sakkunnigas förslag, dock att av skäl, som jag redan berört, det under 36 § 2 mom. b) i de sakkunnigas förslag upptagna stadgandet angående landstingets prövning av behörigheten att taga inträde i landstinget, utslutits, varjämte jag ansett mig, med beaktande av de av länsstyrelsen i Stockholms län gjorda formella anmärkningar, böra bland annat ur 36 § i de sakkunnigas förslag utbryta sista stycket i 2 mom. till en särskild paragraf med nummer 34.

Stadgandena i 35 och 36 §§ kunna även de sägas i viss mån avse att garantera ^{35 och 36 §§.} en allsidig behandling av frågor inom landstinget, så till vida nämligen, att ^{De sakkunniga.} man med dessa stadganden velat möjliggöra dels för landshövdingen eller länsstyrelsens avdelningschefer att genom deltagande i landstingets förhandlingar med sin auktoritet och sakkunskap främja landstingsarbetet, dels för landstinget att under olika former tillgodogöra sig den inom länet eljest förefintliga sakkunskapen på olika områden.

Stadgandena hava i huvudsak upptagits ur den nuvarande landstingsförordningen och motsvara med vissa jämkningar och tillägg 32 och 33 §§ i de sakkunnigas förslag. Enligt 17 § i landstingsförordningen äger landshövdingen,

eller om sådan ej är tillsatt eller förordnad, eller om han har förhinder, den i tjänsten äldste ledamoten i landshövdingämbetet rätt att övervara landstingets sammanträden och deltaga i överläggningarna men ej i besluten. I 32 § i de sakkunnigas förslag har nu för det fall, att landshövding är tillsatt eller förordnad, men för honom hinder möter att närvara i landstinget, föreslagits, att rätten att närvara skall utövas icke av den äldste avdelningschefen utan av den, landshövdingen därtill förordnar. 33 § i de sakkunnigas förslag är oförändrat upptagen från landstingsförordningens 42 §.

Utlåtanden.

I fråga om det i 35 § upptagna stadgandet angående rätt för landshövding eller avdelningschef inom länsstyrelse att övervara landstingets sammanträden yttrar *Jämtlands läns landsting*, »att fråga torde kunna uppstå, huruvida icke åt landshövdingen eller dennes ställföreträdare befogethet borde inrymmas att i landstinget framställa yrkanden, som i vederbörlig ordning upptagas till prövning och föranleda landstingets beslut. Ehuruval invändningar kunna göras mot tillerkännande åt landshövding av denna rätt, torde till förmån för denna mening kunna framhållas bland annat, att landshövdingen såsom chef för länsstyrelsen har rätt att göra framställningar till landstinget, att landshövdingen mer än någon annan i landstinget äger ingående kännedom om länet och landstingets särskilda institutioner, samt att han därjämte mera opartiskt och lidelsefritt än landstingets ledamöter i gemen torde kunna bedöma vissa framställningar. Någon fara för missbruk eller utövande av tryck på landstingets beslut torde väl knappast vara att befara genom införande av en bestämmelse i föreslagen riktning.»

Länsstyrelsen instämmer med landstinget i denna punkt.

Länsstyrelsen i Östergötlands län erinrar mot 35 §, att däri icke gives »någon regel för det fall, att landshövdingen är förhindrad övervara landstingets förhandlingar av sådan anledning -- t. ex. en hastigt påkommen sjukdom -- som omöjliggör för honom att i sitt ställe förordna avdelningschef. För sådant fall borde väl utan särskilt förordnande den i tjänsten äldste avdelningschefen inträda i landshövdingens ställe. Fråga kan emellertid vara, huruvida det icke rent principiellt vore riktigast, att vid förfall för landshövdingen bägge avdelningscheferna ägde närvara med rätt för vardera av dem att yttra sig i frågor, som beröra hans förvaltningsområde».

Samma spörsmål upptages av *länsstyrelsen i Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Västerbottens län yrkar en sådan ändring av bestämmelserna, att, då landshövding i länet ej är tillsatt eller förordnad, eller vid förhinder för landshövdingen, den avdelningschef i länsstyrelsen, till vars fördragning under behandling varande ärende hörer, må övervara landstingets förhandlingar och i dess överläggningar, men ej i besluten deltaga.

I övriga utlåtanden hava inga erinringar framförts mot förevarande §.

Vad angår stadgandet i 36 § angående rätt för landstinget att vid behov genom hänvändelse till länsstyrelsen erhålla upplysningar från ämbets- och tjänstemän inom länet framhåller *Västernorrlands läns landsting*, att sådan rätt borde tillkomma även förvaltningsutskottet och beredningsnämnderna.

Departementschefen.

Mot de i stort sett från nuvarande landstingsförordning upptagna bestämmelserna i 35 § torde intet vara att erinra, dock att jag ansett dem böra kompletteras i syfte och på sätt, som angivits i utlåtandet från länsstyrelsen i Östergötlands län m. fl. Enär väl redan den landshövdingen eller hans ställföreträdare medgivna rätten att deltaga i landstingets förhandlingar torde inne-

bära befogenhet för dem att i landstinget framföra yrkanden, torde i denna punkt från landstinget och länsstyrelsen i Jämtlands län framförda erinringar icke böra föranleda någon åtgärd.

Ej heller mot de redan nu gällande i 36 § intagna bestämmelser torde vara något att erinra. I fråga om yrkandet från Västernorrlands läns landsting, att jämväl förvaltningsutskottet och övriga beredningsnämnder skulle erhålla rätt att genom länsstyrelsen inhämta upplysningar från ämbets- och tjänstemän inom länet, må framhållas, att förvaltningsutskottet, om det i enlighet med de sakkunnigas av mig i denna punkt godkända förslag får till uppgift att vara verkställande organ och företräda landstinget mellan dess möten, på grund av denna sin ställning torde få sådan rätt. Övriga beredningsnämnder torde i detta avseende ej böra likställas med landstinget eller dess förvaltningsutskott, utan vid behov genom landstinget eller förvaltningsutskottet hänvända sig till länsstyrelsen för att genom dess försorg erhålla önskade upplysningar.

De sakkunniga hava i sitt förslag under 34 § upptagit en bestämmelse, enligt vilken landstinget i särskilt fall skulle kunna besluta, att ledamot av förvaltningsutskottet eller landstingets tjänsteman eller läkare vid landstingets sjukvårdsinrättning äger, ehuru icke ledamot av landstinget, under dess överläggningar för upplysningars lämnande yttra sig i ärende, varmed han i följd av sitt uppdrag eller å tjänstens vägnar förut tagit befattning. Såsom skäl för denna bestämmelse hava de sakkunniga bl. a. anfört, att, trots beredning före och under mötet samt de upplysningar, som från denna beredning inflyta i protokoll och utlåtanden och lämnas de beslutande landstingsmännen, det icke sällan inträffar, att en fråga är av sådan beskaffenhet eller omfattning, att den icke utan stor svårighet låter sig på ett uttömmande sätt skriftligen belysas. Ett alltför tidsödande arbete kan därmed vara förknippat. Nya uppslag, som icke under beredningen varit föremål för undersökning eller kritik, kunna därefter framföras. Och till synes välgående invändningar, som, så vitt av den skriftliga utredningen framgår, icke därunder blivit beaktade eller bemötta, göras måhända i landstinget. Av betänkandet framgår emellertid tydligt, att viss tveksamhet i fråga om denna nyhets införande förefunnits hos de sakkunniga.

Till detta stadgande har *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, under erinran att stadgandet, i vad det angår rätt för landstinget att vid överläggningarna höra sina tjänstemän, väckt motstånd på en del håll, emellertid anslutit sig, enär dylika offentliga meddelanden, som kunde bemötas, vore långt att föredraga framför okontrollerbara underhandsmeddelanden, som icke kunde undvikas och även av fullt legitima skäl alltid komme att inhämtas. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* anser, att i annat sammanhang föreslagna åtgärder för utredning av på landstinget ankommande frågor syntes innebära tillräckliga möjligheter att inhämta sakkunnigas mening, och lutar därför åt den uppfattningen, att stadgandet borde kunna bortfalla. *Värmlands läns landsting* vill ur stadgandet utmönstra sjukhusläkarna. Landstinget yttrar i denna punkt följande:

»Erkännas måste, att ett stadgande av det innehåll, som de sakkunniga föreslagit, innebär en viss fara för att landstingets överläggningar övergå till me-

Ur de sakkunnigas förslag ej upptagen §.
De sakkunniga.

Utlåtanden.

ningsutbyten mellan utomstående personer. Ifrågavarande förtroendemän och tjänstemän skulle visserligen endast tillerkännas rätt att, efter landstingets medgivande, yttra sig för upplysningars lämnande i en viss fråga. I realiteten torde emellertid ett dylikt medgivande komma att betyda fri yttranderätt för vederbörande i den förevarande frågan. De av de sakkunniga anförda skälen synas likväl vara så bärande, att betänkligheterna böra vika, åtminstone vad beträffar sådana ledamöter av förvaltningsutskottet, som icke äro landstingsmän. Det låter sig ju väl tänkas att landstinget anser önskvärt att i sitt förvaltningsutskott invälja en person med vissa kvalifikationer, som icke finnas att tillgå inom landstingsmännens egna led. Enligt landstingets förmenande måste det anses lämpligt att landstinget har möjlighet att även under sina överläggningar inhämta upplysningar från en dylik sakkunnig ledamot av dess förvaltningsutskott. Landstinget vill för sin del föreslå, att denna möjlighet utsträcker även till landstingets egna tjänstemän. Särskilt landstingskamrerarna intaga i vissa fall — beroende på förvaltningens organisation — en ställning likartad med förvaltningsutskottets ledamöter och komma ofta att förvärva en sådan omfattande detaljkänedom, som kan göra deras hörande synnerligen önskvärt. En helt annan ställning gent emot landstinget intager däremot läkarna vid landstingets sjukvårdsinrättningar. Dessa äro i motsats till landstingets egna tjänstemän icke utsedda av landstinget och företräda alltid ett mer eller mindre speciellt intresse. Då de sakkunniga i motiveringen anför, att ett inskränkande av stadgandet till att avse endast landstingets egna tjänstemän skulle kunna medverka till de speciella sjukvårdsintressenas undanskjutande, torde liknande skäl kunna anföras mot uteslutande av t. ex. lärarna vid landstingets folkhögskolor. Landstinget får därför föreslå, att ur förslagets 34 § utgå orden 'eller läkare vid landstingets sjukvårdsinrättningar'.»

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser, att stadgandet ej syntes böra utgöra hinder för att landstinget lämnade även sakkunniga personer av andra kategorier än de i paragrafen angivna tillfälle att i särskild fråga yttra sig inför landstinget. Möjligen kunde för den skull hela denna paragraf anses onödig och böra utgå.

Övervägande flertalet bland länsstyrelserna och landstingen ävensom *Svenska landstingsförbundets styrelse* hava föreslagit, att omförmälda stadgande måtte helt utgå. Såsom skäl härför hava huvudsakligen åberopats de betänkligheter, som av de sakkunniga själva framförts mot förslaget i fråga, och som delvis kommit till uttryck jämväl i det nyss anförda utlåtandet från Värmlands läns landsting. Stadgandet skulle sålunda, menar man, kunna förvandla landstingets överläggningar till meningsutbyten mellan tjänstemän, leda till betydande förlängning av överläggningarna, förorsaka kontroverser mellan representanter och utanför landstinget stående fackmän och giva de sistnämnda tillfälle att genom sin auktoritet otillbörligt influera på representanternas ställningstagande samt i viss mån verka ett försvagande av landstingsmännens ansvarskänsla inför besluten. De upplysningar, som kunde erfordras från tjänstemännen, syntes lämpligen kunna lämnas under ärendenas förberedande behandling och följaktligen böra avgivas inför landstingets förvaltningsnämnder eller utskott. Skulle i något fall landstinget vilja upplysningsvis höra någon av sina funktionärer, torde landstinget vara oförhindrat att sammanträda till enskilt möte.

En motsatt ståndpunkt hävdas av *medicinalstyrelsen*, som anser lämpligt,

att stadgandet utvidgas till att omfatta jämväl förste provinsialläkare och länsveterinär.

Medicinalstyrelsens uppfattning i frågan understöddes av en så gott som enhällig mening bland förste provinsialläkare och länsveterinärer.

Att i lagen intaga en bestämmelse av den innebörd, som av de sakkunniga föreslagits, har jag i likhet med flertalet länsstyrelser och landsting icke kunnat godtaga. Om överhuvud taget ledamöter av förvaltningsutskottet, som ej äro landstingsmän, eller landstingets egna tjänstemän tillerkännas rätt att under vissa betingelser yttra sig i landsting, så måste givetvis, såsom de sakkunniga också förmenat, samma rätt tillkomma läkare vid landstingets sjukvårdsinrättningar. Ty om stadgandet inbegriper endast den förra gruppen, som kan antagas behandla de viktiga sjukvårdsfrågorna närmast ur *mera allmänna förvaltnings- och ekonomiska synpunkter*, torde detsamma med fog träffas av anmärkningen, att lagstiftningen medverkade till de *speciella sjukvårdssynpunkternas* undanskjutande vid sjukvårdsärendenas behandling i landstinget. För samarbete mellan landstinget och de speciellt sakkunniga inom landstingets ojämförligt förnämsta verksamhetsområde skulle det för övrigt icke vara lyckligt, om dessa hade befogad anledning till den uppfattningen, att lagstiftningen beredde väg för ett underskattande av deras sakkunskap och uppgift. Men utdrages konsekvenserna av ett dylikt betraktelsesätt, så kan givetvis sägas, att under sådana förhållanden jämväl exempelvis förste provinsialläkaren bör beredas samma rätt. Sagda tjänsteläkare har även han synnerligen viktiga uppgifter att fylla i landstingens hälsovårdande verksamhet, och då dennes och anstaltsläkarnas åsikter i hälso- och sjukvårdsfrågor ej sällan divergera, så är det av förste provinsialläkarna allmänt uttalade missnöje, att de genom det av de sakkunniga föreslagna stadgande skulle komma i en sämre ställning än anstaltsläkarna, i ej ringa mån berättigat; och man torde sålunda ej gärna kunna undgå att, såsom av medicinalstyrelsen och förste provinsialläkarna yrkats, utsträcka den föreslagna bestämmelsen till att omfatta jämväl sagda tjänsteläkare. Men detsamma gäller i stort sett även i fråga om länsveterinärer och samtliga andra tjänstemän, som i en eller annan form medverka i landstingsförvaltningens olika grenar.

Att utvidga den föreslagna bestämmelsen till att omfatta samtliga dessa tjänstemannagrupper, torde uppenbarligen icke vara lämpligt, och även de skäl, som i flertalet yttranden anförts mot stadgandet i den begränsade omfattning, de sakkunniga givit åt detsamma, synas mig övertygande. Då härtill kommer, att de upplysningar, som kunna erfordras från förvaltningsutskottets ledamöter, som icke äro landstingsmän, och från de olika tjänstemännen, hädanefter som hittills torde kunna lämnas under ärendenas förberedande behandling, anser jag, att 34 § bör helt utgå ur de sakkunnigas förslag.

I landstingsförordningens 44 § meddelade föreskrifter angående landstingets protokoll hava med smärre jämkningar upptagits i 37 §. motsvarande 38 § i de sakkunnigas förslag. Jämkningsarna hava delvis betingats därav, att de sakkunniga föreslagit upphävande av de för närvarande i 61 § av landstingsför-

Departementschefen.

37 §
De sakkunniga.

ordningen ingående bestämmelserna om skyldighet för landstinget att ombesörja visst sammandrag av protokollen och om beskaffenheten av detta. Nu gällande föreskrift om sättet för protokollets justering har av de sakkunniga ansetts olämplig och har ersatts med en föreskrift, att protokollet skall i den ordning landstinget beslutar justeras sist fjorton dagar efter landstingets avslutande.

Utlåtanden.

Mot ifrågavarande bestämmelser hava i utlåtandena från *Örebro*, *Skaraborgs* och *Stockholms läns landsting* framförts vissa erinringar, vilka emellertid i det stora hela icke avse av de sakkunniga föreslagna nyheter utan stadganden, som upptagits från den nuvarande landstingsförordningen.

Örebro läns landsting riktar sig sålunda mot stadgandet att i protokollet skall upptagas förteckning å de vid varje sammanträde närvarande ledamöterna. Enligt landstingets åsikt borde det vara tillräckligt, om en dylik förteckning intages i protokollet vid landstingets första sammanträde, under det att i protokollen vid de följande sammanträdena intages allenast en uppgift å antalet närvarande med angivande av de landstingsledamöter, som av en eller annan anledning utevarit vid uppöpet.

Skaraborgs läns landsting påtalar, att lagförslaget utesluter möjligheten till diskussionsprotokoll. Landstinget hade sig bekant, att dylika f. n. på sina håll förekomme. Med hänsyn till att landstinget i allmänhet sammanträdde allenast en gång om året och att därvid stundom förekomme frågor, vilkas utförliga behandling protokollet borde bevara, ansåge landstinget, att förbudet mot diskussionsprotokoll borde utgå ur förslaget.

En liknande uppfattning omfattas av *Stockholms läns landsting*, som uttalar, att bestämmelsen, att muntliga yttranden icke må inflyta i protokollet, lämpligen borde utgå och ersättas med ett stadgande, att landstinget i sin arbetsordning må intaga bestämmelse, huruvida och i vad mån muntliga yttranden må inflyta i protokollet.

Departementschefen.

Vad sålunda erinrats, torde icke vara av den art, att det bör föranleda ändring i sakkunnigförslaget. Sekreterarens arbete med uppgörande av förteckning över de vid landstingssammanträde närvarande ledamöterna kan icke vara så betungande, att man på den grund bör frångå hittills gällande bestämmelse. Att införa diskussionsprotokoll vid landstingssammanträdena anser jag olämpligt. Det skulle, om fordran på opartiskhet och fullständighet skulle kunna upprätthållas, givetvis förutsätta stenografiska referat, vilka sedermera skulle justeras av de olika talarna o. s. v., och landstingsprotokollet skulle svälla ut i avsevärd mån och härmed förlora i överskådlighet samt icke heller med önskvärd snabbhet kunna utkomma i tryck. Diskussionsprotokoll för landstinget bör för den skull enligt mitt förmenande undvikas. Allt fortfarande skulle det stå dem som tillhört minoriteten fritt att få sådant till protokollet antecknat, ävensom envar landstingsman, att senast vid protokollets justering i bilaga till det samma skriftligen anföra de skäl, på vilka han grundat sin mening. Med hänsyn till att jag i motsats till de sakkunniga föreslagit att bibehålla länsstyrelsens prövning av landstingets beslut, har jag ansett nödigt återföra bestämmelserna rörande justering av landstingets protokoll till vad härutinnan för närvarande gäller.

38 § är oförändrad upptagen från landstingsförordningen och motsvarar 37 § i de sakkunnigas förslag. Stadgandet torde icke giva anledning till någon erinran.

36 §.

Slutligen är att nämna, att de sakkunniga såsom onödiga eller olämpliga utmönstrat i landstingsförordningen upptagna stadganden, att ordföranden äger att deltaga i landstingets överläggningar och beslut, att, om någon landstingsman vid föredragning av väckt förslag yrkar, att det i anseende till sin vikt eller outredda beskaffenhet skall till nästa landsting uppskjutas, över denna begäran först skall beslutas samt att förslag, som av Kungl. Maj:t framställles till landstinget, skall vid samma landsting oförändrat antagas eller avslås. Angående de sakkunnigas motivering i dessa hänseenden hänvisar jag till betänkandet sid. 143 och 144.

Utmönstrade
§§.
De sakkun-
niga.

Mot utelämnandet av nu nämnda stadganden hava inga erinringar gjorts i de inkomna utlåtandena, och även jag anser lämpligt, att desamma ej intagas i landstingslagen.

Departement-
chefen.

5 kap. Om landstingets förvaltningsutskott, särskilda beredningar och tjänstepersonal samt om ersättning åt innehavare av landstingets förtroendeuppdrag (39—44 §§).

Sitt huvuduppdrag att genom en revision av landstingsförordningen söka be-
reda utrymme och stöd åt en mera rationell organisation av landstingens arbets-
sätt och förvaltning hava de sakkunniga fullgjort på det sätt, att de på grund av
erfarenheter, som vunnits inom landsting med reformerad förvaltning, åt lands-
tingets förvaltningsutskott givit ställning och befogenhet såsom landstingets
centrala berednings- och förvaltningsorgan.

39 och 40 §§.
De sakkun-
niga.

Huvudbestämmelserna återfinnas under 39 och 40 §§ i lagförslaget. Under det att enligt gällande lag landstingen väl äro berättigade, men ej skyldiga att utse ett förvaltningsutskott, skall det hädanefter vara obligatoriskt för landstingen att tillsätta ett dylikt utskott. Förslaget förutsätter, att vissa i lagen angivna funktioner alltid skola tillkomma utskottet, men överlåter åt vederbörande landsting att i ett reglemente för utskottet meddela närmare bestämmelser för dessa funktioners fullgörande ävensom att i reglementet föreskriva de arbetsuppgifter i övrigt, som skola ankomma på utskottet. De funktioner, som enligt lagen alltid skola ankomma på förvaltningsutskottet äro följande: handhavande av landstingets penningväsende, överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelsers eller personers ekonomiska förvaltning och därutöver den befattning med landstingets anstalter och inrättningar, som enligt lag eller författning ankommer å utskottet, samt upprättande av fullständigt förslag till utgifts- och inkomststat för landstinget. I den mån icke annorlunda stadgas i lag eller författning eller föreskrives av landstinget, skulle på förvaltningsutskottet ankomma att bereda övriga landstingsärenden, att verkställa landstingets beslut, att anföra besvär över länsstyrelsens vägran att god-

känna av landstinget fattat beslut, att avgiva förklaring i anledning av besvär över landstingets beslut samt att i allmänhet företräda landstinget mellan mötena.

I fråga om förvaltningsutskottets obligatoriska åliggande att hava »överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelser eller personers ekonomiska förvaltning» betona de sakkunniga angelägenheten av att det nuvarande decentralisationssystemet inom landstingsförvaltningen vidmakthålles. Härmed låte sig enligt deras mening väl förenas, att en central kontrollapparat anordnades, varmedelst landstingen genom sina förtroendemän kunde öva uppsikt över den ekonomiska förvaltningen vid de under landstinget lydande anstalterna. Kravet därå från det anslagsbeviljande landstingets sida torde vara väl befogat och kontrollens behövlighet hade framträtt i skarpere dager, i den mån förvaltningen tillvuxit. Erfarenheten från redan genomförda nyorganisationer syntes ock giva vid handen, att väsentliga besparingar härigenom kunde åstadkommas. I vad mån önskemålen å ena sidan om kontrollens effektivitet och å den andra om tillbörlig handlingsfrihet för de lokala förvaltningarna komme att tillgodoses, vore en fråga, för vars lösande landstingslagen icke kunde giva närmare direktiv. Detta ankomme dels å de reglementen, som de särskilda landstingen komme att utfärda, dels ock å gestaltningen av den blivande lagstiftningen rörande sjukvårdsanstalterna. Tyngdpunkten av sjukvårdsanstalternas ekonomiska förvaltning borde alltfort ligga hos de lokala styrelserna, vilka jämväl utan inblandning från någon central landstingsmyndighet borde omhänderhava de rena sjukvårdsangelägenheterna. Någon centralisering av den ekonomiska förvaltningen vid sidan av eller under förvaltningsutskottet borde ej heller få förekomma. Inrättande för dessa anstalter av en särskild överstyrelse skulle kringskära förvaltningsutskottets befogenhet och allvarligt äventyra den enhetliga överblick över och ledning av förvaltningsapparaten, som man velat ernå genom att inrätta ett obligatoriskt förvaltningsutskott.

I 40 § av förslaget föreskrives, att antalet ledamöter i förvaltningsutskottet skall vara minst fem och högst femton. Maximisiffran har tilltagits relativt hög av den anledning, att det av de sakkunniga förutsättes, att utskottet oftast kommer att uppdelas på två, tre eller kanske flera avdelningar. I landstingens organisationsfrihet föreslås endast två begränsningar, nämligen att statförslaget skall uppgöras av det samfällda utskottet och att den befattning med hälso- och sjukvårdsärenden, som enligt allmänna sjukhusstadgan tillkommer utskottet, icke får uppdelas på olika avdelningar. Den förra utgör en ytterligare konsekvens av önskemålet om enhetlighet i budgetsberedningen. Den andra är på sätt och vis jämväl en dylik konsekvens, enär sjukvårdsärendenas behandling inom olika avdelningar lätt skulle kunna bidra till att sönderbryta vad till sin natur vore ett helt. Stadgandet anteciperar förefintligheten av en ny sjukhusstadga med bestämmelse, att utskottet eller avdelning av detsamma men icke en självständig sjukvårdsnämnd skall handhava viss befattning med landstingets hälso- och sjukvårdsfrågor. I 40 § föreskrives vidare, att i reglementet kan stadgas, att landstinget väljer varje avdelning av utskottet för sig. samt att det ankommer på det samfällda utskottet att besluta om urtima landsting.

De myndigheter och korporationer, som avgivit utlåtande över kommittéföreläggandet, hava så gott som enhälligt anslutit sig till vad de sakkunniga i förevarande hänsende anfört och föreslagit. Av länstyrelserna hava sålunda åtminstone 20 och av landstingen 24 ävensom Svenska landstingsförbundets styrelse uttalat sig för, att de sakkunnigas förslag i dessa delar lagfästas. Allmänt gives erkännande åt de sakkunniga för att de sökt åstadkomma den erforderliga reformen med utnyttjande av den nuvarande förvaltningsorganisationen och med beaktande av de olika förhållandena i olika län samt att de åt landstingen förbehållit en vidsträckt organisationsfrihet. Såsom typiskt för den riktning, i vilken dessa utlåtanden gå, må ur det av styrelsen för *Svenska landstingsförbundet* avgivna utlåtandet, som av fem länsstyrelser och fjorton landsting åberopas såsom eget yttrande, anföras följande:

»Genom dessa bestämmelser (de i 39 och 40 §§) hava de sakkunniga på ett lyckligt sätt och utan att rubba den decentralisation och fördelning av själva förvaltningsuppgifterna, som är utmärkande för det länskommunala arbetssystemet, löst den viktigaste av sina uppgifter, den att genom en obligatorisk beredning av ärendena och en enhetlig finansiell ledning skapa en rationell landstingsorganisation. Styrelsen vill till en början understryka behovet av en reformering av landstingens centralorganisation. Den nuvarande landstingsförordningens bestämmelser eller brist på bestämmelser angående ett verkligt, centralt berednings- och »regerings»-organ hade föga att betyda på den tid, då landstingens verksamhet hade en relativt blygsam omfattning och de sammanlagda utgifterna belöpte sig till ett par miljoner kronor per år, men med den väldiga expansion, som förvaltningen undergått, med den mångfald av ärenden, som numera, delvis ur skatteutjämningsyfte, överflyttas på landstingen, och med en sammanlagd utgiftsstat av 80 å 100 miljoner kronor per år, duga ej längre de gamla bestämmelserna. Den nuvarande landstingsförordningen har så att säga blivit för trång för våra dagars landstingsförvaltning. Ett belägg på riktigheten av detta påstående utgör det faktum, att ett flertal landsting, delvis vid sidan av lagen, på egen hand omlagt sin centralförvaltning, och att detta skett just på sätt, kommittén nu föreslagit, nämligen genom att ombilda förvaltningsutskottet till ett centralt berednings- och förvaltningsorgan. Förhandlingarna vid landstingens ombudsmöte i Stockholm den 11 och 12 mars 1920, där bland annat landstingsförvaltningens omorganisation diskuterades av ombud från samtliga landsting, torde också ådagalägga en i landstingskretsar synnerligt allmänt omfattad mening angående behovet av en på antytt sätt omorganiserad förvaltning. Styrelsen får för sin del livligt tillstyrka att de sakkunnigas förslag, i vad det angår tillskapandet av ett obligatoriskt förvaltningsutskott med ovan angivna i § 39 omförmälda befogenheter bliver lagfästat.»

Det förtjänar särskilt framhållas, att de två landsting, *Älvsborgs* och *Stockholms läns*, som redan omorganiserat sin centralförvaltning på sådant sätt, att vid förvaltningsutskottets sida inskjutits en särskild nämnd för sjukvårdsärendenas behandling, icke gjort några erinringar mot de sakkunnigas förslag att låta förvaltningsutskottet fungera såsom centralorgan för samtliga frågor, således även dem angående sjukvården. I sistnämnda landsting synes härutinnan vilja gå längre än de sakkunniga. I utlåtandet heter det sålunda bl. a.:

»Den måhända viktigaste förändring, vilken kommitterade föreslagit, innefattas i §§ 39 och 40 och gäller förvaltningsutskottets sammansättning och verk-

samhet. Bestämmelserna härom avse uppenbarligen att legalisera och reglera vissa organ, vilka åtminstone å flera håll redan, ehuru vid sidan av landstingsförordningens bestämmelser, tillskapats på grund av landstingens växande arbetsuppgifter. Härvid åsyftas främst de av landstingen inrättade institutioner, vilka benämnas sjukvårdsnämnd, sjukhusnämnd, sjukvårdsutskott och dylikt. Det synes välbetänkt att, såsom kommitterade föreslagit, giva dessa organ ställningen av särskilda avdelningar av förvaltningsutskottet. Den befogenhet, som skall tillkomma en sådan underavdelning i förhållande till utskottet i dess helhet, framgår icke fullt tydligt av förslaget. Det torde emellertid vara principiellt riktigt, att den förvaltningsutskottet tillkommande beslutanderätten skall utövas av utskottet in pleno, vederbörande landsting dock obetaget att genom det för utskottet utfärdade reglemente uppdraga beslutanderätten i mindre viktiga frågor åt de olika avdelningarna av utskottet. Endast under denna förutsättning kan det nämligen förväntas, att erforderlig enhetlighet i arbetet skall vinnas och att förvaltningsutskottet skall få den överblick, som är nödvändig för att utskottet vid anslagsfrågornas förberedande skall kunna taga vederbörlig hänsyn till landstingets ekonomi.»

Endast från *länsstyrelserna i Uppsala, Jämtlands, Älvsborgs och Skaraborgs län* samt från *Gotlands läns landsting* hava mer principiella invändningar framförts mot de anförda förslagen. Dessa invändningar innebära i det stora hela, att sagda förslag äro ägnade att giva förvaltningsutskottet alltför stor makt och befogenhet. Även nu omförmälda länsstyrelser och landsting förorda emellertid ett obligatoriskt förvaltningsutskott.

I utlåtandet från *länsstyrelsen i Uppsala län* heter det sålunda bl. a.:

»Att mellan landstings sammanträden ett förvaltningsutskott är verksamt, måste anses nödigt och nyttigt. Som bekant har inrättandet av ett sådant utskott med ganska vidsträckt befogenheter ansetts förenligt med nu gällande landstingsförordning. När förslaget, på sätt som skett, lagfäster förvaltningsutskottet, är det fara värt, att därigenom kommer att i praktiken förryckas det rätta förhållandet mellan landstinget och utskottet samt åt detta givas en ställning motsvarande en bolagsstyrelse. Tillika kommer tillvaron av en ständig delegation med sådan maktfullkomlighet lätteligen att inkräkta på den offentliga myndighetens område. Emellertid finnes givetvis icke något att erinra däremot, att förvaltningsutskott göres obligatoriskt och erhåller till uppgift att handhåva landstingets penningväsende och utföra andra särskilda uppdrag, som genom reglemente eller eljest bliva det anförtrödda. Av praktiska skäl är det lämpligt, att förvaltningsutskottet äger avgiva förklaring i anledning av besvär över landstingets beslut och anföra besvär över länsstyrelsens efter landstingssammanträdet slut meddelade vägran att godkänna ett av landstinget fattat beslut. Däremot bör utskottet icke ens kunna bemyndigas att i allmänhet företräda landstinget mellan dess möten.»

Sagda länsstyrelse framhåller dessutom, att av de sakkunniga i 39 § föreslagen lagtext bör omredigeras därhän, att därav med tydlighet framgår, att förvaltningsutskottets mandat varar icke blott till nästa lagtima sammankomst, utan åtminstone till dess nytt förvaltningsutskott blivit valt, samt att uttrycket i förslagets 40 § »allmänna sjukhusstadgan» icke hänvisar till någon nu eller med säkerhet i framtiden existerande. Hänvisningen kunde för övrigt komma att utan riksdagens medverkan få en helt annan innebörd än som torde vara åsyftat.

Av *länsstyrelsen i Jämtlands län* framhålles bl. a. följande:

»Den i 39 och 40 §§ behandlade frågan om landstingets förvaltningsutskott och dess befogenhet innebär en av de väsentligaste och enligt länsstyrelsens

mening följdrrikaste nyheterna i förslaget. Utan tvivel innehåller förslaget i denna del beaktansvärda fördelar. Ett större och rationellare användande av förvaltningsutskottet och en viss därmed förbunden utsträckning av dess befogenhet är tydligen väl ägnat att giva ryggrad åt och stärka landstingsorganisationen i sin helhet. Men den omfattning, varuti förslaget gjort en dylik utsträckning, synes länsstyrelsen innebära en fara att förvaltningsutskottet blir det egentliga landstinget, vilket kommer att i regel leda och därigenom bestämma dess beslut samt sätta de utanför utskottet stående ledamöterna i landstinget ur stånd att i regel kunna mot utskottet inverka bestämmande i fråga om besluten. Faran härför ökas än mera genom den tillökning av utskottsledamöternas antal, som av förslagets genomförande i många fall skulle bli följden. I regel torde utskottsmedlemmarna komma att utses inom landstinget; utskottets majoritet kommer då att bli en kompakt stomme inom tinget, som genom större insikt i ärendena och med stöd av partibundenheten komme att regera tinget; någon självständighet hos tingets ledamöter hade svårt att göra sig gällande åtminstone innanför det parti, som majoriteten företrädde. Faran härav komme icke heller att väsentligen förminska, om i utskottet skulle insättas ledamöter utanför landstinget, men detta skulle än ytterligare förhöja oegentligheten av den föreslagna maktutvidgningen.

De förvaltningsutskottets nya befogenheter, som härvid äro avgörande, äro dess åliggande att avgiva förslag till utgifts- och inkomststat för landstinget samt den befogenhet att verkställa beredning av övriga på landstingets handläggning ankommande ärenden, som fakultativt tillagts detsamma. Vad det förra angår är det utan tvivel gagneligt, att till landstingets sammanträde en sammanställning göres av redan beslutade och till tinget föreslagna utgifter samt beräknade inkomster. Det har visat sig, att utan en sådan sammanställning landstinget under den första tiden av sitt sammanträde kan sväva i ovisshet om vad det har råd till eller ej; särskilt framträder olägenheten härav i tider, då angelägenhet föreligger att inskränka utgifterna. En sådan sammanställning bör alltså av förvaltningsutskottet göras. Men helt annorlunda verkar ett på prövning av de framställda förslagen grundat förslag till utgifts- och inkomststat. En sådan prövning kommer att med omständigheternas makt väsentligen i förvaltningsutskottets hand överflytta beslutandemakten över de framställningar till landstinget, som hava ekonomisk innebörd. Enahanda blir förhållandet med andra framställningar genom en utskottet tillagd beredningsbefogenhet av icke ekonomiska frågor. Alldeles särskilt måste detta bli fallet med till landstingets yttrande remitterade lagförslag och andra mera omfattande framställningar; det kunde då vara lika så gott att redan från början inhämta förvaltningsutskottets yttrande.»

Länsstyrelsen i Älvsborgs län erinrar om, att några landsting vid sidan av förvaltningsutskottet tillsatt andra mellan landstingen fungerande nämnder för utförande av vissa uppgifter eller beredande av vissa ärenden. »Särskilt har», säger styrelsen, »på sina håll behov känts att tillsätta en nämnd med lämpad sammansättning för den speciella uppgiften att ägna sig åt de viktiga sjukvårdsfrågorna. Detta uppfatta de sakkunniga som en oformlighet. Hos förvaltningsutskottet skall hela budgetsbehandlingen koncentreras och detta medför enligt sakkunnigas uppfattning, att sjukvårdsfrågor eller andra frågor av ekonomisk innebörd ej i något avseende få av annan nämnd behandlas.

Förvaltningsutskottet har under utvecklingens gång fått en allt mer central och ledande ställning inom landstingen. Sakkunniga vilja nu utesluta möjligheten för landstingen att, om de så önska, åstadkomma något som kan försvaga denna förvaltningsutskottets ställning.

Under intrycket av det starka behovet av en uttryckligen lagstadgad ledande

och sammanhållande kraft inom landstingets omfattande arbetsfält och under påverkan av nuvarande allmänna benägenhet för förvaltningscentralisation ha alltför teoretiska spekulationer över för de olika förvaltningsorganen lämpade uppgifter lett till förslag, som äventyra att vågskålen kommer att slå över till motsatta ytterligheten och att landstinget bekommer en densamma alldeles övermäktig ledning. Emellertid skulle länsstyrelsen av den föreslagna lagtextens formulering (§ 39 i förslaget) ej funnit anledning till dessa erinringar. Sakkunnigas på denna punkt särskilt omsorgsfulla motivering, vilken är resultatet av en ingående principstrid med den samtidigt arbetande lasaretskommittén, utesluter emellertid en för länsstyrelsen tillfredsställande tolkning av ifrågasvarande lagtext. Enligt sakkunnigas förklaring innebär nämligen förvaltningsutskottets uppgift att 'avgiva förslag till inkomst- och utgiftsstat för landstinget' att förvaltningsutskottet och det ensamt tillkommer att bereda 'sådana ärenden, som hava ekonomisk innebörd'. Uppgifter sådana som att bereda underdåniga yttranden får landstinget rätt att överlämna till andra personer än dem, som sitta i förvaltningsutskottet. Så snart det däremot gäller pengar — mycket eller litet — får en ingående detaljgranskning ej överlämnas åt härför speciellt tränade krafter. — — Enligt länsstyrelsens mening bör förvaltningsutskottet framlägga fullständigt förslag till budget, men det vore säkerligen nyttigt, om exempelvis en självständigt arbetande sjukhusnämnd finge spela det centrala ämbetsverkets roll i förhållande till riksbudgeten och dess efter ingående granskning avgivna yttrande finge åtfölja den av förvaltningsutskottet slutligen prövade och i budgetens ram inpassade sjukhusbudgeten. Det kan härvidlag ej bli mer tal om ett överflödigt dubbelarbete än vid sakkunnigas förslag, enligt vilket sjukhusärendena först skola behandlas av en särskild avdelning av utskottet och sedan utskottet i dess helhet. Men en självständigt arbetande sjukhusnämnd efter mönster från vissa landsting skulle otvivelaktigt verka i riktning av en förnuftig arbets- och maktfördelning. I varje fall bör ej landstinget förbjudas att på så sätt organisera sin förvaltning, om det skulle finna en sådan anordning fördelaktig. Länsstyrelsen vill därför förorda en sådan avfattning av § 39, att därav otvetydigt framgår, att ärenden av ekonomisk innebörd kunna beredas av annan nämnd än förvaltningsutskottet.

Länsstyrelsen vill tillägga, att den med det sagda ingalunda tagit ställning till frågan om en sjukhusnämnd, sådan som den av lasaretskommittén föreslagna. Skulle emellertid en så beskaffad sjukhusnämnds maktbefogenheter överflyttas till förvaltningsutskottet, finner länsstyrelsen givetvis vid sådant förhållande ökad anledning till sina nu gjorda erinringar.»

Länsstyrelsen i Skaraborgs län framhåller den motsättning, som förefinnes mellan de sakkunnigas förslag i vad det avser förvaltningsutskottets befattning med sjukvårdsfrågorna och den s. k. lasaretskommitténs förslag, och hänvisar beträffande sin uppfattning i dessa frågor till det utlåtande över sagda betänkande, som länsstyrelsen inom den närmaste tiden komme att avgiva.

Gotlands läns landsting gör i fråga om de föreslagna bestämmelserna om förvaltningsutskottet följande uttalande:

»Att förvaltningsutskotten göras obligatoriska och icke, såsom hittills, beroende av de enskilda landstingens beslut torde icke kunna föranleda någon erinran, så mycket mindre som samtliga landsting redan hava dylika utskott. Förslaget innebär emellertid även att vissa — i § 39 uppräknade — funktioner alltid skola tillkomma detta utskott samt andra i den mån annorlunda icke föreskrives genom lag eller författning eller genom landstingets beslut.

Landstinget håller före, att det för de större landstingen, vilkas budgeter röra sig om åtskilliga miljoner kronor, väl kan vara nödvändigt att hava ett enhetligt

organ för utövande av kontroll över användningen av de av tingen beviljade anslag. För de mindre landstingen torde detta däremot icke vara av behovet påkallat. Det synes åtminstone för Gotlands läns landstings vidkommande tillräckligt, att det fåtal direktioner och styrelser, som äro redovisningsskyldiga för erhållna landstingsanslag, underkastas den kontroll, som innebäres i den årliga revisionen genom av landstinget utsedda revisorer.

Det torde dessutom bliva svårt att erhålla lämpliga personer, vilka kunna utan men för sin borgerliga verksamhet ägna sig åt en dylik uppgift. Landstinget skulle på grund härav sannolikt bliva nödsakat att anställa en för förvaltningsutskottet föredragande avlönad tjänsteman (landstingsdirektör) en utväg, som synes landstinget så mycket mindre önskvärd att beträda, som kostnaderna för avlönande av en dylik tjänsteman torde bliva rätt avsevärda och säkerligen för stora i förhållande till det gagn, som kan vinnas av en dylik anordning.

På grund av vad sålunda anförts anser landstinget, att den blivande lagen om landsting icke bör tillägga landstingens förvaltningsutskott några obligatoriska funktioner utan att åt landstingen bör lämnas frihet att vart för sig bestämma de uppgifter, som skola tillkomma nämnda utskott. *Behovet* av bestämmelser i detta avseende, vilket, såsom ovan anförts, torde vara olika för de skilda landstingen, beroende på storleken av deras budget och andra omständigheter, synes böra vara avgörande.»

Medicinalstyrelsen, som granskat det föreliggande förslaget med hänsyn till landstingens sjukvårdande verksamhet, har i stort sett godtagit de principer, på vilka förslaget bygger och framför i övrigt önskemål, att den medicinska sakkunskapen måtte komma till sin rätt vid sjukvårdsärendenas förberedande behandling. Styrelsens utlåtande i hithörande delar är av följande lydelse:

»För landstingets verksamhet på hälso- och sjukvårdens område synes en permanent fungerande myndighet, som året om företräder landstinget, vara av behovet synnerligen påkallad. Huruvida densamma, såsom de sakkunniga föreslagit, skall handhava ifrågavarande verksamhet i samma omfattning, som lasarettskommittén i sitt år 1922 avgivna betänkande föreslagit beträffande den s. k. sjukvårdsnämnden, torde emellertid kunna vara föremål för tvekan. Att ärenden, som för närvarande handhas av epideminämnden, fortfarande böra handhas av samma nämnd, synes medicinalstyrelsen synnerligen lämpligt. De uppdrag, som enligt epidemilagen tillkomma denna nämnd, äro nämligen i flera avseenden av den art, att de icke kunna tillfredsställande lösas utan förste provinsialläkarens intima deltagande i ärendenas behandling. Epidemilagen har också i riktig insikt härav gjort förste provinsialläkaren till självskrivnen ledamot av denna nämnd, en ställning, som icke lär beredas honom i förvaltningsutskottets avdelning för hälso- och sjukvårdsärenden. Styrelsen förutsätter, att någon ändring i barnmorskestyrelsens och distriktssköterskestyrelsens befogenheter icke skulle vidtagas.

Därest landstinget bestämmer, att förvaltningsutskottet skall arbeta på olika avdelningar, synes vikten av att den avdelning, som handhar hälso- och sjukvårdsärendena, tillgodoses med tillbörlig sakkunskap, vara så stor, att ledamöterna av denna avdelning i varje fall böra utses genom särskilt val av landstinget. Såsom synes framgå av ordalydelsen i 34 § i de sakkunnigas förslag och i motiveringen till denna paragraf uttryckligen angives hava varit avsett, kunna till ledamöter av förvaltningsutskottet utses även personer utom landstinget. Därigenom synes möjlighet förefinnas att, därest ej medicinsk sakkunskap redan förefinnes inom landstinget, tillförsäkra utskottets sjukvårdsavdelning sådan sakkunskap, vilket otvivelaktigt skulle vara till stor fördel för avdelningens arbete.

Under alla förhållanden synes förvaltningsutskottet, respektive dess sjukvårdsavdelning vid behandling av frågor rörande länets hälso- och sjukvård böra hava tillfälle att rådfråga förste provinsialläkaren i länet, vilken därför bör äga rätt att närvara vid utskottets respektive avdelningens sammanträden i frågor, som falla inom hans verksamhetsområde, och därvid avgiva yttrande. Bestämelse härom synes böra intagas i förslags V. kapitel. Den rätt, som styrelsen sålunda anser böra tillerkännas förste provinsialläkaren i frågor angående hälso- och sjukvård, synes styrelsen böra medgivas vederbörande länsveterinär i frågor rörande veterinärväsendet.»

Vad angår länsstyrelsernas och landstingens ävensom landstingsförbundets ställning till de i 39 och 40 §§ föreslagna *detaljbestämmelserna* med avseende på förvaltningsutskottet och dess befogenhet är att anteckna, hurusom erinringarna äro ganska få och på några undantag när mindre väsentliga.

Länsstyrelsen i Gotlands län framför betänkligheter i fråga om bestämmelsen att förvaltningsutskottet skulle hava överinseende över de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelser och personers ekonomiska förvaltning. Detta överinseende skulle, anför länsstyrelsen, enligt de sakkunnigas motivering icke innebära att utskottet skulle kunna taga sig beslutanderätt över de uppdragsinnehavare, varom fråga vore. För att undvika all fara för olämplig inblandning, vartill ett stadgande om överinseende möjligen kunde leda, syntes detta stadgande böra utbytas mot en bestämmelse, hämtad från de sakkunnigas motivering, att förvaltningsutskottet skulle hava obehindrat tillträde till vederbörande inrättningar och företag jämte allt vad till dem hörde och vara berättigat att från funktionär vid dem erhålla önskade upplysningar, för att med ledning bland annat därav verkställa budgetsberedningen samt eventuellt hos landstinget anmäla förhållanden, som kräva dess uppmärksamhet.

Blekinge läns landsting framhåller, att den starka centralisationen och de ökade kostnader, som den inom vissa landsting företagna omorganisationen av landstingens förvaltning medfört, torde utgöra skäl för de smärre länen att ställa sig tveksamma till en dylik organisation. Det nu framlagda förslaget stadgade emellertid icke något direkt tvång för landstinget att beträda denna väg, ehuru visserligen föreskriften i 39 § om förvaltningsutskottets obligatoriska överinseende över de särskilda styrelsernas och organens ekonomiska förvaltning lätteligen kunde giva uppslag till en sådan utveckling. Landstinget ansågo att det borde ankomma på landstinget självt att pröva och avgöra, huruvida och i vilken omfattning ett sådant överinseende över förvaltningen borde uppdragas åt förvaltningsutskottet.

Örebro läns landsting erinrar:

»Ett dylikt övervakande kan väl teoretiskt bestämmas, men huru skall väl i praktiken ett ansvarsfullt och effektivt överinseende över alla ett landsting underlydande institutioner och personer kunna utövas? Genomgående av kassareporter och skriftliga redogörelser i både det ena och andra ämnet kan visserligen giva förvaltningsutskottet en ungefärlig föreställning om den ekonomiska förvaltningen, men denna kännedom måste, om förvaltningsutskottet icke skall göra sig skyldigt till bristande noggrannhet i övervakningen och därigenom ådraga sig ansvar, utan tvivel vidgas och fördjupas genom å vederbörlig ort måhända flera gånger om året gjorda sorgfälliga iakttagelser och undersökningar; och vilket besvär och kostnad dylika inspektionsresor skulle förorsaka förvaltningsutskottets ledamöter i t. ex. Örebro län, kan man lätt göra sig en föreställning om, då här finnes ett länslasarett, 7 sjukstugor, ett tuberkulossjukhus, tre tuberkulossjukstugor, ett skyddshem för gossar med ett ganska vidlyftigt jordbruk, en uppfostringsanstalt för sinnesslöa barn, ett småskole-

seminarium, ett barnhem, 2 barnkolonier och 7 dispensärer, vartill komma länets samtliga epidemisjukhus och därjämte ett ganska stort antal institutioner, bl. a. tre folkhögskolor, som åtnjuta anslag av landstinget och därför äro redovisningsskyldiga. Härtill kommer att ett dylikt överinseende lätteligen medför divisionsansvar och hos den övervakade styrelsen eller personen mängen gång väcker olust och förlamar initiativkraften.

Det är alltså otvivelaktigt bäst, att landstinget självt får bestämma, huruvida och i vad mån någon ytterligare kontroll genom förvaltningsutskott, utöver den som bestrides av vederbörande revisorer, skall ifrågakomma med avseende å de landstinget underlydande styrelsers och personers ekonomiska förvaltning.

I detta sammanhang vill landstinget såsom sin bestämde åsikt uttala, att i det statförslag, som av förvaltningsutskottet framlägges för landstinget, samtliga anslagskrav böra upptagas, förvaltningsutskottet dock obetaget att i motivering till staten avstyrka dem utskottet av en eller annan anledning anser böra avslås eller föreslå de ändringar med avseende å framställda yrkanden, som utskottet anser böra vidtagas.

Slutligen vill landstinget framhålla, att en befogenhet, som sakkunniga synes hava förbigått, men som med allt skäl bör genom lag kunna inrymmas åt förvaltningsutskottet, är att å landstingets vägnar pröva och fatta beslut beträffande av fattigvårdssamhällen framställda krav på ersättning för sjukvårdskostnader för fattiga enligt 40—42 paragraferna fattigvårdslagen samt att å landstingets vägnar anföra besvär och avgiva förklaring i dylika ärenden.»

Jämtlands läns landsting, som i det stora hela förklarar sig instämma i det yttrande, som av Svenska landstingsförbundets styrelse avgivits över förslaget, påyrkar en sådan omarbetning av förslaget 40 §, att något minimiantal ledamöter i förvaltningsutskottet icke fixeras, eller, därest så anses böra ske, detta antal bestämmes till tre, att maximiantalet minskas, att rätt icke tillerkännes landstinget att åt särskilda avdelningar av förvaltningsutskottet uppdraga vissa bestyr, samt att i stället införes bestämmelser av innebörd, att utskottet äger att åt vissa av utskottet utsedda delegationer uppdraga handhavandet av vissa bestyr, dock med ansvaret och överinseendet över delegationernas verksamhet åvilande utskottet. Dessa yrkanden, i vilka länsstyrelsen instämmer, motiveras av landstinget sålunda:

»I 40 § av förslaget har bestämmelse intagits därom, att antalet ledamöter i förvaltningsutskottet skall utgöra minst fem och högst femton. Ehuru väl den av de sakkunniga förebragta motivering för fastställande av dessa antal såsom minimum och maximum torde hava skäl för sig, synes oss emellertid de sakkunniga hava förbisett, att i de mindre landstingen något behov av ett, av flera eller många personer bestående förvaltningsutskott icke förefinnes, och att en bestämmelse särskilt om fixerande av minimiantalet till fem ledamöter kan komma att vålla avsevärda olägenheter. Vad särskilt de norrländska länen beträffar, måste de väldiga avstånd och de svåra kommunikationsförhållanden, som alltfört förefinnas, medföra stora svårigheter att få sammanträden till stånd med förvaltningsutskott, då detsamma består av flera ledamöter. Det är ju så, att landstingen vid utseende av ledamöter mera taga hänsyn till dessas duglighet och förmåga än deras boningsort, och därvid kan och har vid upprepade tillfällen inträffat inom vårt län, att till ledamöter utsetts personer, som varit bosatta på avsevärda avstånd från sammanträdesorten. Någon som helst olägenhet har icke försports genom att såsom i vårt län antalet ledamöter i förvaltningsutskottet utgjort ett så litet antal som tre. Däremot synes oss som om avsevärda olägenheter skulle uppstå genom höjande av minimiantalet till fem, enär därvid utskottets smidighet — åtminstone vad de nordliga länen beträffar — avsevärt förminskas och dess enhetlighet löper fara att rubbas därigenom, att suppleanter ofta måste inkallas, vartill kommer, att kostnaderna

för förvaltningsutskottet onödigt ökas. Därest föreskrift angående minimiantalet ledamöter skall anses vara av behovet påkallad — vilket vi för vår del icke kunna finna — synes oss detta minimiantal lämpligen böra sättas till tre.

Vad beträffar frågan om fastställande av ett maximiantal ledamöter i förvaltningsutskottet sammanhänger denna med den landstingen enligt förslaget tillerkända rätt att uppdelas vissa bestyr å två eller flera särskilda avdelningar av utskottet. Denna föreslagna rätt synes oss icke lycklig eller ändamålsenlig, enär enhetlighet i utskottets beslut och arbete samt ansvarskänslan hos de särskilda ledamöterna i utskottet därigenom löper allvarlig fara att rubbas. För det fall att hjälpkrafter behövas, torde enligt vårt förmenande detta böra ske i den form, att förvaltningsutskottet — eller möjligen i visst fall landstinget — åt vissa personer eller delegationer uppdrager handhavande av vissa bestyr, dock med bibehållande för förvaltningsutskottet av överinseendet över delegationernas verksamhet och ansvaret därför.»

Norrbottnens läns landstings förvaltningsutskott, som erhållit uppdrag av landstinget att å dess vägnar avgiva yttrande över sakkunnigförslaget, uttalar den uppfattningen att detsamma »i sina huvudgrunder är väl avvägt och fortast möjligt bör komma till tillämpning», men påyrkar i fråga om 39 § en sådan omformulering att efter orden »samt att ingiva förslag till utgifts- och inkomststat för landstinget» insattes följande passus: »vilket förslag bör föreligga senast vid landstingets öppnande och vara uppgjort på grundvalen av de till landstinget inkomna framställningarna m. m. ävensom innehålla en uppgift om den landstings-bevilling, som kan beräknas uppstå vid ett bifall till de föreliggande framställningarna». Erfarenheten från Norrbottens läns landsting hade nämligen visat, att det varit synnerligen fördelaktigt för landstingsmännen, då de skolat taga ställning till de framlagda anslagsframställningarna av olika slag, att de haft föreliggande redan från början en utredning om storleken av den landstingsskatt, som skulle bli en följd av ett bifall till samtliga de framställningar, som inkommit till landstinget.

Skaraborgs läns landsting betonar, att de mångskiftande angelägenheter, som fölle under tingets prövning och beslut, krävde mångsidig förvaltningserfarenhet hos förvaltningsutskottets ledamöter och erinrar därvid främst om sjukvårdsangelägenheter av skilda slag. Med hänsyn härtill borde förvaltningsutskottet uppdelas på åtminstone två avdelningar, av vilka en finge ägna sitt arbete åt sjukvården, medan övriga ärenden fölle under övriga ledamöters beslutanderätt. Lämpligt vore dock under häri frågasatta förutsättningar, att de olika avdelningarnas förhandlingar leddes av gemensam ordförande.

Förslaget till sjukhusstadga innebure bl. a. föreskrifter om en för hela länets sjukvård gemensam sjukvårdsnämnd. Landstinget ville framhålla, att denna sak borde i förevarande sammanhang beaktas, samt funne lämpligt uttala att denna nämnd, vars förvaltning komme att omsluta högst betydande ekonomiska värden, bleve en avdelning av förvaltningsutskottet, vars ledamöter borde väljas ur landstingsmännens egna led.

Länsstyrelsen i Kristianstads län ifrågasätter lämpligheten av bestämmelsen, att, där utskottet skall vara uppdelat på avdelningar, dessa skola kunna av landstinget utses genom särskilda val. Det syntes länsstyrelsen naturligare och för vinnande av önskvärd fasthet i organisationen fördelaktigare att ledamöterna av förvaltningsutskottet utsåges vid samma val och att uppdelningen på avdelningar finge verkställas av utskottet självt. Den föreslagna anordningen torde icke heller enligt länsstyrelsens förmenande väl tjäna det syfte, som låge till grund för stadgandet om proportionellt val av ledamöter i utskott och styrelser.

En grundlig beredning av de kommunala frågorna och en enhetlig finansiell ledning anses numera av envar såsom nödvändiga garantier för en sund kommunal finanspolitik och *mot* förhastade och okloka kommunala beslut. Ärendenas obligatoriska beredning genom ett kommunalt centralorgan har också för stadskommunens och den kyrkliga kommunens vidkommande alltsedan kommunallagarnas tillkomst varit föreskriven, och för den borgerliga kommunen på landet infördes en dylik obligatorisk beredning i samband med rösträttsreformen och med klar insikt om dess betydelse ur garantisynpunkt.

Länskommunen är nu ensam bland kommunenheterna i saknad av ett i lag föreskrivet administrativt och beredande centralorgan. Den omständigheten, att landstingen till skillnad från primärkommunernas beslutande församlingar i allmänhet sammanträda allenast en gång om året och följaktligen i än högre grad än dessa torde hava behov av ett centralt berednings- och förvaltningsorgan ävensom och framför allt landstingsförvaltningens stora expansion torde giva än större anledning till att snarast möjligt avhjälpa denna brist.

Jag ansluter mig i denna fråga till det av de sakkunniga med ledning av lämnade direktiv och på grundvalen av inom landstingen på olika håll vunnen erfarenhet härutinnan uppgjorda förslaget att låta förvaltningsutskottet bliva landstingets centrala berednings- och förvaltningsorgan med vissa i lagen föreskrivna obligatoriska åligganden och andra, som efter landstingets beslut kunna tilldelas detsamma. Jag kan sålunda icke biträda i ett par utlåtanden framförda önskemål att giva landstingen full frihet att själva besluta, vilka uppgifter skola tillkomma utskottet, eller att från förvaltningsutskottets finansiella kontroll och ledning undandraga landstingets viktigaste och största frågor, de angående hälso- och sjukvård, och anförtro dessa åt en särskild styrelse. Ty i länskommunen bör enligt min mening lika litet som i primärkommunen en så viktig fråga som en betryggande beredning och en enhetlig förvaltning bero uteslutande på kommunens goda vilja; och ett inskjutande av en särskild sjukvårdsstyrelse vid sidan av förvaltningsutskottet skulle givetvis komma att, såsom de sakkunniga framhållit och från flera håll vitsordats, allvarligt äventyra den enhetliga överblick över och ledning av förvaltningsapparaten, som man velat ernå.

Sistnämnda fråga sammanhänger i viss mån med frågan om sjukhusförvaltningens omorganisation. Ett förslag till en dylik omorganisation föreligger för närvarande i det av 1920 års lasaretsstadgekommitté den 18 oktober 1922 afgivna betänkandet med förslag till allmän sjukhusstadga.

En jämförelse mellan det nu framlagda förslaget till landstingslag, särskilt i delar, som angå förvaltningsutskottets ställning, med nuvarande sjukhusstadgor ävensom med förslaget till allmän sjukhusstadga giver emellertid vid handen, att en lösning av landstingens förvaltningsfråga i huvudsaklig överensstämmelse med de av de sakkunniga angivna riktlinjerna, enligt vilka de olika sjukhusstyrelserna i allt väsentligt bibehållas vid dem nu tillkommande befogenheter, på intet obehörigt sätt föregriper sjukhusförvaltningens omorganisation. Det kan t. o. m. med fog påstås, att det provisorium i fråga om förhållandet mellan de olika sjukhusstyrelserna och landstingets centralorgan, som

i viss mån åstadkommes, därest den nya landstingslagen antages, medan de nuvarande sjukhusstadgorna lämnas orubbade, kan bliva till fördel så till vida, att man därmed får tillfälle att så att säga pröva sig fram till en lösning av den mycket omdebatterade frågan, huru de olika sjukhusstyrelsernas och centralorganets kompetensområden skola i detalj avvågas.

Den närmare utformning, som i 39 § givits åt förvaltningsutskottets åligganden, finner jag i likhet med flertalet myndigheter och korporationer, som yttrat sig över förslaget, väl avvägd, och jag kan icke dela den uppfattning, som i några utlåtanden kommit till synes, att genom hithörande bestämmelser förvaltningsutskottet skulle gent emot landstinget erhålla en alltför stor makt. En jämförelse mellan de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna till reglering av förvaltningsutskottets obligatoriska åligganden med motsvarande bestämmelser i kommunalförordningen för landet ådagalägger klart och tydligt, hurusom de sakkunniga, som i det stora hela finna det nuvarande decentralisationssystemet inom landstingsförvaltningen vara av godo och följaktligen böra i möjligaste mån bibehållas, icke velat tillerkänna förvaltningsutskottet samma stora befogenheter gent emot landstinget, som kommunalnämnden äger gent emot landskommunens beslutande församling. »Att handhava penningväsendet» och »avgiva förslag till utgifts- och inkomststat» äro åligganden, som ovillkorligen i länskommunen liksom i primärkommunen måste tillkomma det finansiella centralorganet, och vad angår *överinseendet över de olika förvaltningsgrenarna*, som enligt förslaget skulle tillkomma förvaltningsutskottet, så avser detta — till skillnad från vad som härutinnan gäller för kommunalnämnd och till skillnad från vad lasaretsstadgekommittén föreslagit i fråga om landstingets sjukvårdsnämnd — allenast den *ekonomiska* förvaltningen. Påståendet, att de föreslagna bestämmelserna skulle utgöra hinder för landstinget att för beredning av en ekonomisk fråga tillsätta en särskild delegation utanför förvaltningsutskottet, är icke riktigt. Såsom för närvarande är fallet i landskommunen, skulle enligt det förevarande förslaget — 42 § — jämväl inom länskommunen sådan beredningsdelegation kunna tillsättas, men i båda fallen skulle kommunens ekonomiska centralorgan, i förra fallet kommunalnämnden, i det senare förvaltningsutskottet, lämnas tillfälle att, innan delegationens utredning eller förslag upptoges till behandling i den beslutande församlingen, avgiva utlåtande i frågan.

Stadgandet att förvaltningsutskottet därjämte skall »utöva den befattning med förvaltningen av landstingets anstalter och inrättningar, som enligt lag eller författning ankommer å förvaltningsutskottet» får, såsom de sakkunniga framhållit, praktisk betydelse allenast i den mån, som annan lag eller författning tilldelar förvaltningsutskottet sådan befattning.

Så länge frågan om sjukhusförvaltningens omorganisation är olöst, har jag icke ansett mig böra i fråga om den befattning, som förvaltningsutskottet eventuellt skall taga med de särskilda lasaretten, sjukstugorna och tuberkulosanstalterna samt deras direktions, föreslå någon ändring i annan mån än vad som i landstingslagen anges.

Vid sådant förhållande, och då, som sagt, utskottets överinseende över de olika sjukhusstyrelsernas och andra lokala styrelsernas förvaltning enligt 39 §

i lagförslaget skall inskränka sig till den ekonomiska sidan av förvaltningen, medan däremot sagda styrelser i huvudsak allt fortfarande skola ensamma handhava dem nu anförtrodd sjukhusförvaltning m. m., har jag icke funnit tillräckliga skäl föreligga att, såsom medicinalstyrelsen påyrkat, bereda förste provinsialläkare och länsveterinär ovillkorlig rätt att närvara i utskottet vid behandling av frågor, som angå respektive sjukvård och veterinärväsende.

Att en beslutande representation, som sammanträder allenast en gång om året har behov av ett *ställföreträdande* organ förefaller mig uppenbart. Eftersom utskottet är ansvarigt inför landstinget och landstinget äger befogenhet att genom reglemente eller beslut i särskilda fall göra inskränkningar i förvaltningsutskottets ställföreträdande verksamhet, synes mig tillbörlig trygghet föreligga för att förvaltningsutskottet icke obehörigen inkräktar på landstingets egen ställning.

Det av Örebro läns landsting gjorda uttalandet, att de sakkunniga förbigått en befogenhet, som i lagen borde inrymmas, nämligen att »å landstingets vägnar pröva och fatta beslut beträffande av fattigvårdssamhällen framställda krav på ersättning för sjukvårdskostnader åt fattiga enligt 40—42 §§ fattigvårdslagen samt att å landstingets vägnar anföra besvär och avgiva förklaringar i dylika ärenden», torde icke föranleda någon åtgärd, enär omförmälda ärenden tydligen, så vitt icke landstinget annorlunda beslutat, skola ankomma på utskottet såsom verkställande organ.

En ändring i de sakkunnigas förslag till 39 §, som jag funnit erforderlig, hänför sig till en av länsstyrelsen i Uppsala län framförd anmärkning, att det i förevarande paragraf bör utsägas, att förvaltningsutskottet skall utses för tiden till nästa lagtima mötes avslutande.

Mot de av de sakkunniga i 40 § intagna bestämmelser angående antalet ledamöter i förvaltningsutskottet och rätt för landstinget att i reglementet för utskottet fastställa, huruvida och i vilken omfattning de utskottet tillkommande bestyren skola fördelas å två eller flera avdelningar, ävensom stadgandena att, där utskottet skall vara uppdelat på avdelningar, landstinget i reglementet må kunna föreskriva, att dessa avdelningar skola av landstinget utses genom särskilda val, samt att det alltid skall ankomma på det samfälliga utskottet att uppgöra förslaget till utgifts- och inkomststat, har jag ingen erinran att göra.

Att, såsom föreslagits av Jämtlands läns landsting, sätta minimiantalet ledamöter till tre eller således under det antal, som gäller i fråga om kommunalnämnd och flertalet andra kommunala nämnder, och att minska maximiantalet väsentligen under det av de sakkunniga föreslagna kan jag icke anse välbetänkt med hänsyn till den betydande uppgift, som enligt förslaget skall åvila förvaltningsutskottet. En någorlunda fullständig utskottssammansättning är önskvärd även av den anledningen, att de ärenden, som ankomma på utskottets handläggning, äro av så skiftande innehåll och, vad angår större landstingsområden, ofta fordra kännedom om så skilda lokala förhållanden, att olika sakintressen och olika delar av området böra vara inom utskottet företrädade. Det relativt höga maximiantal ledamöter, som av de sakkunniga föreslagits, sammanhänger för övrigt med medgivandet om en uppdelning på avdel-

ningar, och det må härvid framhållas, hurusom inom de landstingsområden, där man sökt ordna landstingsförvaltningen efter tidens krav, tolv å fjorton ledamöter ansetts behöfliga. Att, såsom nyssnämnda landsting föreslagit, i avsikt att komma ifrån detta höga maximum och garantera »enhetligheten» i utskottets beslut, vilken genom det stora antalet ledamöter och uppdelningen på avdelningar förmenades löpa fara, förbjuda dylik uppdelning och i stället införa bestämmelser av innebörd, att utskottet äger att åt särskilda av utskottet utsedda delegationer uppdraga handhavandet av vissa bestyr, dock med ansvaret och överinseendet över delegationernas verksamhet åvilande utskottet, kan jag icke finna lämpligt. Särskilda beredningar kunna enligt de sakkunnigas förslag — 42 § — liksom för närvarande tillsättas, men detta tillsättande bör hädanefter som hittills ankomma på landstinget, och de sakkunnigas förslag innebär icke något tvång för landstinget att uppdelning förvaltningsutskottet på två eller flera avdelningar.

Framställda yrkanden, att de olika avdelningarna inom utskottet ovillkorligen skola utses genom skilda val samt att utskottets uppdelning på avdelningar likaledes ovillkorligen skall företagas av utskottet självt, har jag icke kunnat biträda, utan har ansett, att det bör ankomma på landstingen själva att i reglementen fastställa den ordning, som i förevarande hänseenden anses lämplig med hänsyn till de olika lokala förhållandena och åskådningarna inom landstingsområdet.

Bestämmelsen, att den befattning med hälso- och sjukvårdsärenden, som enligt allmänna sjukhusstadgan tillkommer utskottet, icke må på olika avdelningar uppdelas, har tillkommit under förutsättning, att en sådan stadga skulle antagas samtidigt med landstingslagen. Då så ej är fallet, bör denna bestämmelse utgå ur de sakkunnigas förslag. Likaledes bör av skäl, som jag tidigare angivit, det i 40 § förekommande stadgandet, att beslut om urtima möte skall fattas av samfällt förvaltningsutskott, utgå ur samma förslag.

41 och 42 §§. De sakkunniga. I 41 § angivas diskvalifikationsgrunderna för ledamotskap eller suppleantskap i förvaltningsutskottet och i 42 § de beredande organ i förtroendeställning, vilka landstinget är berättigat anlita jämte förvaltningsutskottet.

Utlåtanden. Under förstnämnda § yrkar *länsstyrelsen i Södermanlands län*, att i lagen mätte tydligt angivas, huruvida till medlemmar av förvaltningsutskottet (och särskild beredning) må kunna väljas personer, som ej äro ledamöter av landstinget. Om meningen vore, att endast landstingsmän skulle kunna väljas till ledamöter i förvaltningsutskottet, syntes bestämmelserna i 41 § i de sakkunnigas förslag om villkor för valbarhet m. m. onödiga.

Stockholms läns landsting föreslår en utvidgning av paragrafen och anför i sådant avseende, att det stundom inträffade, att till landstinget för yttrande remitterades frågor av den vidlyftiga beskaffenhet, att landstinget vid sitt sammanträde icke kunde avgiva de begärda yttrandena, utan nödgades uppdraga åt en delegation att å landstingets vägnar avgiva dessa. Landstinget ansåge det därför vara önskligt, att en uttrycklig befogenhet i sådant hänseende tillerkändes landstinget, och att 42 § erhöles den vidsträcktare avfattning, som härav betingades.

Mot detta landstingets uttalande genmäler *länsstyrelsen i Stockholms län* följande: »Enligt 42 §, sådan den lyder i de sakkunnigas förslag, äger landstinget

att för beredning överlämna visst ärende åt särskilt utsedda personer. Verkställes beredningen medan landstinget är samlat, avlämnas det betänkande, vari beredningen resulterat, till landstinget, som fattar sitt beslut i frågan. Om beredningen verkställs å annan tid, inträder i regel förvaltningsutskottet, vilket enligt 39 § företräder landstinget mellan dess möten, i landstingets befogenhet i förhållande till beredningens arbete. Denna förvaltningsutskottets ställning såsom landstingets representant mellan mötena är dock icke ovillkorlig. Den är beroende av att annorlunda icke genom lag eller författning eller landstingets beslut finnes föreskrivet. Landstinget är sålunda redan på grund av 39 § oförhindrat att uppdraga åt de personer, vilka beredningen anförtrotts, att vid uppdragets fullgörande handla å landstingets vägnar. Den av landstinget föreslagna utvidgningen av 42 § är sålunda icke behöflig.»

Länsstyrelsens i Södermanlands län ovan omförmälda erinran mot 41 § har synts mig böra föranleda en tilläggsbestämmelse till de sakkunnigas förslag, som tydligt angiver, att ledamotskap av landstinget icke utgör villkor för att kunna väljas till ledamot av förvaltningsutskott. Departementschefen.

Även 42 § har jag ansett böra i liknande syfte förtydligas. Den av Stockholms läns landsting påyrkade utvidgningen av paragrafens bestämmelser anser jag i likhet med länsstyrelsen i länet obehöflig.

Till förslaget bestämmelser om landstingsförvaltningens organisation ansluta sig stadgandena dels i 43 § om personer i förtroendeställning — bland andra 43 och 44 §§.
föredragande ledamöter i förvaltningsutskottet — åt vilka landstinget må inom vissa gränser kunna besluta ersättning för uppdragets utförande, och dels i 44 § om tjänstemän, som antingen måste eller kunna av landstinget anställas. De sakkunniga.

Stadgandet i 43 § är i de sakkunnigas förslag avfattat i enlighet med vad av dem härutinnan föreslagits i deras betänkande III den 18 januari 1922.

44 § motsvarar 28 § i landstingsförordningen och vissa därpå följande §§ i samma förordning. Under det emellertid landstingsförordningens 28 § i förevarande hänseende är formulerad så, att varje landsting skall antaga sekreterare och kamerare med vissa för vardera av dem i de två därpå följande §§ angivna åligganden, upprätthåller visserligen även 44 § i förslaget kravet på att samma åligganden skola handhas av personer i tjänsteställning, men lagrummet utsäger tillika, att även andra förvaltningsbestyr kunna överlämnas åt tjänstemän, och giver icke några som helst bindande föreskrifter angående göromålens fördelning mellan de olika tjänsteinnehavarna.

Landstingen skulle alltså få full frihet att ordna med avlönade hjälporgan på sätt de finna för sig mest passande med den inskränkningen endast, att tjänstemän skola anställas för protokollsföringen och expedieringen av landstingets beslut samt för räkenskapsföringen och kassans omhändertagande. För att dock full klarhet skall bliva rådande beträffande göromålens och ansvarets fördelning inom varje landsting stadgas slutligen i 44 §, att föreskrifter i sådant hänseende skola meddelas i reglementet för förvaltningsutskottet eller i särskild instruktion för tjänstemännen.

De sakkunnigas förslag till lösning av den omdiskuterade frågan, huruvida landstingsförvaltningens omorganisation borde innebära ett obligatoriskt över- Utåtanden.

gående till systemet med avlönade tjänstemän, eller om förtroendemannasystemet skulle kunna tillämpas i samma omfattning som hittills, har, såsom tydligt framgår av de inkomna utlåtandena, mottagits med allmän tillfredsställelse.

I utlåtande från *Svenska landstingsförbundets styrelse* heter det sålunda bl. a.:

»Att de sakkunniga härvid (i fråga om bestämmelserna med avseende på hjälpmedel för utförandet av förvaltningsutskottets arbete) beträtt den riktiga och över huvud taget enda framkomliga vägen för frågans lösning, därom vittna ej minst förhandlingarna både vid landstingsombudsmötet 1920 och konferensen nu i år. Vid den förra bröto sig meningarna skarpt angående landstingsdirektörslinjens fördelar och nackdelar, och det konstaterades, att hela denna fråga hängde intimt samman med personförhållanden och lokala förhållanden, samt att en tvångsbestämmelse till fördel för den ena eller andra linjen vore till skada. — — — Styrelsen kan under sådana förhållanden i allo tillstyrka kommittéförslaget jämväl vad angår de nu senast omförmälda bestämmelserna.»

I fråga om 43 § har i de inkomna utlåtandena anmärkts, att där avhandlade fråga redan fått sin lösning genom lag den 15 juni 1923, och att följaktligen paragrafens bestämmelser borde bringas till överensstämmelse med motsvarande stadgande i sagda lag.

Göteborgs och Bohus läns landsting anser emellertid, att förevarande § bör erhålla den utformning, som av de sakkunniga föreslagits. Förslaget bestämmelse om dagtraktamente enligt tredje klassen i resereglementet vore nämligen med hänsyn till de ofta förekommande ändringarna i detta reglemente i enlighet med penningvärdets växlingar uppenbarligen mer anpassbara än den antagna lagen, varigenom dagtraktamentet fixerats till visst belopp.

Vad angår 44 §, framhåller *Örebro läns landsting*, att, enär en del landsting hädanefter såsom hittills torde önska anställa allenast en tjänsteman, för tydlighetens skull framför ordet »tjänstemän» borde inskjutas orden »tjänsteman eller», och länsstyrelsen i *Södermanlands län* uttalar, att i denna § borde bland tjänstemännens skyldigheter angivas även den att föra landstingets diaries.

Departement-
schefen.

Jag anser, att 43 § bör bringas till överensstämmelse med motsvarande stadganden i landstingsförordningens 31 § i den lydelse den erhållit genom lagen den 15 juni 1923 och att i 44 § bör införas det av *Örebro läns landsting* påyrkade tillägget. Däremot synes mig icke vara nödvändigt eller lämpligt att, såsom påyrkats från länsstyrelsen i *Södermanlands län*, i lagen föreskriva, att landstingets diariesföring ovillkorligen skall handhavas av tjänsteman.

Med de ändringar och jämkningar, som sålunda av mig ansetts erforderliga, godtager jag de i förevarande lagrum föreslagna bestämmelserna.

6 kap. Om utgifts- och inkomststat, landstingskatt och revision (45—53 §§).

De i sjätte kapitlet intagna lagrummen, 45—53 §§, äro avsedda att ersätta de nuvarande stadgandena i 45—57 §§ i landstingsförordningen i fråga om landstingets utgifts- och inkomststat, landstingets beskattningsrätt och revision av landstingets förvaltning.

Beträffande denna §, som med vissa av den föreslagna omläggningen av landstingsförvaltningen föranledda jämkningar upptagits från 45 och 46 §§ i landstingsförordningen, har jag intet att erinra.

45 §.

Denna § motsvarar 47 § i landstingsförordningen och avser i likhet med sistnämnda lagrum att reglera sättet för täckande av landstingets utgifter eller med andra ord att reglera landstingets beskattningsrätt.

46 §.
De sakkunniga.

I fråga om grunderna för denna beskattningsrätt hava de sakkunniga i sitt betänkande, sid. 164—188, lämnat en ingående historisk framställning, till vilken jag hänvisar.

De sakkunniga hava, med ett undantag, till vilket jag strax återkommer, bibehållit nu gällande grunder i sak oförändrade.

Den sakliga ändring, som föreslagits, berör landstingets rätt enligt 47 § i landstingsförordningen att besluta om annan grund för uttaxeringen än den, som erhålles med ledning av bevillningstaxeringen. Denna rätt hava de sakkunniga ansett icke vidare bära tillkomma landstinget. Densamma vilas, enligt vad de sakkunniga erinra, på historiska grunder, som numera bortfallit, och lägger enligt de sakkunnigas mening i landstingets händer en alltför obegränsad makt, som i händelse av missbruk skulle kunna leda till en orättfärdig fördelning av skattetungan mellan olika samhälls- och yrkesklasser.

För att emellertid undvika rubbning i de förhållanden, med vilka landstinget räknat på grund av redan fattat beslut om differentiering efter skatteobjekt hava de sakkunniga ansett lämpligt att genom en bestämmelse i promulgationslagens 3 § giva bindande verkan åt dylika beslut även för tiden efter landstingslagens ikraftträdande.

Däremot hava de sakkunniga, om än med viss tvekan, bibehållit det i landstingsförordningen meddelade stadgandet om rätt för landstinget att besluta skattedifferentiering i territoriellt hänseende utan frångående inom de skilda områdena av skattens lagstadgade relation till inkomstsiffran. Stadgandet i ämnet har emellertid undergått jämkning i syfte att närmare precisera detsamma och förebygga en oegentlig tillämpning (betänkandet sid. 188). I sist angivna syfte hava de sakkunniga, såsom jag vid behandlingen av 32 § i förslaget erinrat, bland beslut, som kräva kvalificerad majoritet, upptagit även beslut i fråga om territoriell skattedifferentiering, varjämte de sakkunniga i sitt förslag till 55 § upptagit den bestämmelse, att dylikt beslut för att få bindande kraft skall underställas länsstyrelsens godkännande. En av de sakkunniga har i avgiven reservation uttalat sig för att jämväl stadgandet om territoriell differentiering måtte ur lagstiftningen om landsting utmönstras.

De sakkunniga hava icke föreslagit någon ändring i den särskilda författningen angående den personliga sjukvårdsavgiften, men uttala sig i sin motivering till förevarande lagrum för avskaffande snarast möjligt av denna avgift och hava i syfte att icke behöva rubba texten i lagrummet, i händelse den särskilda författningen angående avgiften framdeles skulle upphävas, icke uttryckligen omnämnt sjukvårdsavgiften i 46 §. Angående de närmare skälen för denna mening hänvisar jag till betänkandet.

Utlåtanden. Mot de sakkunnigas under 46 § anförda motiv för den personliga sjukvårdsavgiftens avskaffande hava erinringar framförts från *länsstyrelsen i Jönköpings län* samt från *Uppsala* och *Blekinge läns landsting*. Någon närmare redogörelse för vad härutinnan förekommit torde icke här vara påkallad.

Förslaget att borttaga den nuvarande rätten för landstinget att besluta annan grund för uttaxeringen än den i enlighet med bevillningstaxeringen har icke framkallat några erinringar. Flertalet länsstyrelser och landsting ävensom Svenska landstingsförbundets styrelse hava t. o. m. velat gå längre än de sakkunniga och i enlighet med reservantens förslag beröva landstinget jämväl rätten att besluta skattedifferentiering i territoriellt hänseende. Motiven härför sammanfalla i allmänhet med dem, som anförts av reservanten bland de sakkunniga och i viss mån även av majoriteten bland de sakkunniga. Särskilt framkålles, hurusom både staten och primärkommunerna sakna dylik rätt till territoriell differentiering, och hurusom denna rätt är ägnad att äventyra landstingets stora betydelse såsom ett skatteutjämnande led i den kommunala självförvaltningen.

Länsstyrelsen i Gotlands län anför följande exempel på huru rätten till territoriell skattedifferentiering kan missbrukas:

»Inom ett provinsialläkaredistrikt har förslag väckts att inköpa bostad åt provinsialläkaren. Samtliga kommuner utom den, inom vilken läkaren är bosatt, hava avslagit detta förslag. Vid landstinget väckes motion av en medlem från den kommun, där stationen för läkaren är förlagd, om sådant inköp. Ingen av de övriga kommunerna inom distriktet är direkt representerad i landstinget. Detta bifaller motionen och bestämmer, att den för ändamålet nödvändiga uttaxeringen skall drabba de läkaredistriktet tillhörande kommunerna. Ett sådant beslut torde icke stå i god överensstämmelse med kommunernas rätt att själva besluta i sina ekonomiska angelägenheter.»

Direkta uttalanden för ett bibehållande av rätten till territoriell skattedifferentiering förekomma i utlåtandena från *länsstyrelserna i Malmöhus* och *Norrbottnens län* samt från *Blekinge*, *Örebro* och *Norrbottnens läns landsting*.

Förstnämnda länsstyrelse framhåller, att, vad som för länsstyrelsen vid ställningstagande till förevarande fråga varit utslagsgivande, vore den omständigheten, att det visat sig, att, tack vare nu gällande bestämmelse i detta avseende, betydelsefulla företag kommit till stånd, företag som eljest icke kunde antagas hava blivit förverkligade. Att för framtiden avskära de praktiska utvägar till främjande av gagneliga företag, som sålunda rätten till skattedifferentiering av angivet slag visat sig innebära, kunde länsstyrelsen icke finna välbetänkt, så mycket mindre som faran av missbruk finge anses utesluten genom de föreslagna bestämmelserna om länsstyrelsens godkännande såsom förutsättning för beslut enligt 46 § 2 mom. om befrielse från eller lindring i skyldighet att till visst företag bidraga samt om dubbelt flertal såsom villkor för beslut i dylikt avseende.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför följande:

»Otvivelaktigt torde vägande principiella skäl, på sätt anföres av reservanten i detta stycke, kunna åberopas mot bibehållande av skattedifferentieringen. Emellertid torde — och detta gäller i särskild grad det vidsträckta Norrbottens län — betydande praktiska fördelar vara förbundna med bibehållande åt landstinget av den handlingsfrihet, som möjligheten till skattedifferentiering innebär.

Många från vissa ortssynpunkter som rent lokala betecknade kommunikations- och andra frågor, vilka sedermera visat sig betydelsefulla för hela länskommunens utveckling, hava genomdrivits, tack vare denna rätt i landstingets hand, och erfarenheten rörande dess användande talar icke för dess slopande. Det lär icke vara troligt, med den erfarenhet som föreligger om den behandling dylika frågor kunna röna i kommunrepresentationerna och om den mänskliga avunden, att enighet skall kunna åvägabringas bland alla kommuner i ett vidsträckt landstingsområde om bidrag till ett företag, som icke för dem samtliga kan sägas vara av lika intresse, detta ej ens om landstinget föregår med beslut om ett anslag för sin del. De skilda ortsintressenas företrädare, sammanförda i landstinget, torde besitta eller åtminstone beredas möjlighet att få en vidare syn på frågor av hithörande art än som i primärkommunerna kan förväntas komma till uttryck. Enligt de sakkunnigas utredning begagna sig för närvarande endast sju landsting — däribland Västerbottens läns och Norrbottens läns — av rätten att göra avvikelser från den allmänna regeln om sättet för landstingsskattens utgörande. På sätt framhålles i yttrande från detta läns landsting skulle borttagande av denna rätt vara synnerligen olämpligt här, vareftillämpas och är avsett att tillämpas skattedifferentiering i fråga om ett flertal anslag för inköp av mark till järnvägsanläggningar. Då rätten ifrågasynes hava brukats med urskiljning och densamma, ehuru jämförelsevis sparsamt använd, på sina håll tages i anspråk, och då vidare beslut i ämnet skola erhålla länsstyrelsens godkännande för att vinna bindande kraft, anser länsstyrelsen betänkligheter icke böra möta mot anslutning till vad i detta avseende föreslagits.»

Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott anför i sitt till landstinget avgivna yttrande:

»I en annan punkt, där olika meningar varit rådande inom kommittén, vill förvaltningsutskottet däremot obetingat mot en reservant inom kommittén, herr P. J. Persson, understryka kommittémajoritetens framhållande av att möjlighet till lokal eller territoriell skattedifferentiering gives för ett landsting. Ett motsatt stadgande skall vara synnerligen olämpligt, särskilt för Norrbottens län, inom vilket tillämpats och antagligen även kommer under kommande år att tillämpas dylik territoriell skattedifferentiering särskilt vid beviljande av anslag för inköp av mark till järnvägsanläggning. Det torde, särskilt i ett län med Norrbottens utsträckning, vara ganska naturligt, att man låter de kommuner, som ligga närmare en beslutad järnvägsanläggning, betala en något drygare skatt till sådana ändamål, som ha sammanhang med järnvägen i fråga. En eventuellt tillkommande ny bestämmelse rörande landstingsskatten skulle i övrigt vara orättvis mot de kommuner, som redan fått erlagga skatt efter den högsta skattedifferentieringsklassen men som sedan skulle dessutom få för en längre bort belägen järnvägsanläggning erlagga lika hög uttaxering som kommuner, som direkt berördes av den nya järnvägsanläggningen och vilka hittills kanske erlagt skatt efter lägsta differentieringsklassen.»

Då frågan om de personliga skatternas avskaffande för närvarande är under utredning och de sakkunnigas formulering av 46 § i lagförslaget icke innebär, att sjukvårdsavgiften skulle avskaffas, utan allenast att ett sådant avskaffande i framtiden skall kunna ske utan ändring i landstingslagen, har jag icke ansett erforderligt eller lämpligt att i förevarande sammanhang göra något uttalande om, huruvida sagda skatt bör bibehållas eller icke, utan tillstyrker allenast, att densamma, såsom av de sakkunniga föreslagits, icke vidare särskilt omnämnas i landstingslagen.

Departementschefen.

Vad de sakkunniga anfört såsom motiv för avskaffande av landstingens rätt att besluta om annan grund för uttaxering än den, som erhålles med ledning av bevillningstaxeringen, synes mig övertygande, och biträder jag i likhet med samtliga länsstyrelser och det övervägande flertalet landsting de sakkunnigas uppfattning härutinnan.

Svårare är givetvis att taga ställning till frågan om landstingets rätt att allt fortfarande besluta skattedifferentiering i territoriellt hänseende. Härvid bör mot varandra vägas å ena sidan, att en dylik rätt till territoriell skattedifferentiering är något okänt för såväl statens som primärkommunernas skattepåläggning, och att rätten i fråga givetvis *kan* leda till betänkliga missbruk och äventyra landstingets uppgift såsom skatteutjämnande led i den kommunala självförvaltningen, samt å andra sidan, att allenast genom denna rätt för länen synnerligen betydelsefulla landstingsåtgärder, framför allt på järnvägstrafikens område, möjliggjorts, ävensom att sagda rätt hittills, så vitt jag vet, icke av landstingen missbrukats. Vid övervägande av dessa omständigheter har jag, särskilt med hänsyn tagen till de uttalanden för differentieringens bibehållande, som anförts från länsstyrelsen och landstinget i Norrbottens län, kommit till den bestämda uppfattningen, att landstinget fortfarande bör bibehållas vid rätten att besluta skattedifferentiering i territoriellt hänseende. Till denna min uppfattning har jämväl bidragit dels den omständigheten, att epidemilagens medgivande, att stad, som utgör del av landstingsområde, under vissa betingelser kan utgöra eget epidemidistrikt, faktiskt innebär, att under alla förhållanden en olika landstingsbeskattning för land och stad kan äga rum, dels att, om vägväsendet en gång i framtiden blir en landstingsangelägenhet, omförmälda rätt till skattedifferentiering kan bliva ett nödvändigt instrument för en smidig och rättvis fördelning av vissa vägstnader. De krav på kvalificerad majoritet och på länsstyrelsens prövning, som de sakkunniga uppställt för beslut om territoriell skattedifferentiering, anser jag vara ägnade att förebygga missbruk. Till frågan om lämpligheten av att i allmänhet låta landstingets beslut bliva beroende av länsstyrelsens godkännande återkommer jag vid behandlingen av 55 § i förslaget.

Paragrafen, sådan den av de sakkunniga förslagits, har av mig ansetts böra underkastas omredigering i formellt hänseende.

Mot den i promulgationslagens 3 § intagna bestämmelsen har jag ingen annan saklig erinran att göra än att den bör jämkas i anslutning till vad jag i det följande kommer att föreslå i fråga om tiden för den nya landstingslagens ikraftträdande.

47 §.
De sakkunniga.

Lagförslagets 47 § meddelar liksom nu 48 § i landstingsförordningen föreskrifter angående insändande till landstinget av vissa taxeringsuppgifter att tjäna till ledning för landstingsskattens bestämmande. Andra sakliga ändringar än sådana, som direkt äro betingade av den förvaltningsutskottet tilldelade befattning med avseende på utgifts- och inkomststaten, hava icke av de sakkunniga föreslagits.

Utlåtanden. Under denna §, sådan den lyder i de sakkunnigas förslag, framhålla *länsstyrelsen* och *landstinget i Jönköpings län* lämpligheten av att för den härads-

vare och magistrater åliggande skyldigheten att varje år efter slutade taxeringsförrättningar till landstingets förvaltningsutskott genom länsstyrelsen insända angivna förteckningar bestämmas viss dag, före vilken skyldigheten skall vara fullgjord, förslagsvis före den 1 juli.

Vad länsstyrelsen och landstinget i Jönköpings län ifrågasatt har jag icke ansett mig kunna beakta i vidare mån än att jag i förevarande paragraf gjort det tillägget att förteckningarna skola efter slutade taxeringsförrättningar insändas »så fort ske kan».

Departementschefen.

De föreskrifter angående landstingsmedlens debitering och indrivning i sammanhang med kronoskatterna, som för närvarande innehållas i 49 § i landstingsförordningen, återfinnas i första stycket av de sakkunnigas förslag till 48 §. Allenast i vad desamma stadga, att de inflytande medlen skola insättas i lantränteriet, har ändring vidtagits för att befria det ifrågavarande lagrummet från den bristande överensstämmelsen mellan ordalag och innebörd, som förefunnits alltsedan ikraftträdandet av kungörelsen den 4 december 1908 med föreskrifter i anledning av lantränteriernas indragning från och med 1909 års ingång.

48 §.
De sakkunniga.

Bestämmelsen i 48 § innebär enligt de sakkunnigas mening, att landstinget är oförhindrat att ordna landstingsmedlens debitering och uppbörd på annat vis, än bestämmelserna förutsätta såsom det regelmässiga.

Såsom ett andra stycke i denna paragraf upptar förslaget vidare föreskrift angående ersättning för landstingsmedlens debitering och uppbörd ävensom för upprättande av den i 47 § omnämnda förteckning. Då det hittills i landstingsförordningens 53 § meddelade stadgandet beträffande dylik ersättning numera bragts ur tillämpning genom den år 1922 utfärdade förordningen med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m., har givetvis anledning icke förefunnits att ånyo upptaga detta stadgande i den nya lagen. I detta sammanhang hava de sakkunniga ansett nödvändigt att i 9 § i promulgationslagen intaga bestämmelser om viss ändring beträffande ingressen till förordningen den 15 juni 1922 med särskilda föreskrifter angående ersättning för debitering och uppbörd av landstingsskatt m. m.

Gentemot de i denna § föreslagna bestämmelserna erinrar Örebro läns landsting, att någon ersättning från landstingets sida icke bör utgå för upprättandet av den i 47 § omnämnda förteckningen, då sådan ersättning hittills icke utgått och det med förteckningens upprättande förenade arbetet icke vore av »särdeles vidlyftig beskaffenhet».

Utlåtanden.

Vad de sakkunniga under denna § föreslagit föranleder ingen annan erinran från min sida än att jag i likhet med Örebro läns landsting icke finner skäl att föreskriva särskild gottgörelse för den omnämnda förteckningens upprättande, och ej heller anser påkallat att vidtaga någon ändring i ingressen till nyssnämnda förordning, enär vad de sakkunniga under 8 § i sitt förslag till promulgationslag stadgat torde vara tillräckligt i förevarande hänseende.

Departementschefen.

I anslutning till vad för närvarande finnes stadgat i 50—52 §§ av landstingsförordningen hava i lagförslagets 49 § intagits bestämmelser om länsstyrelsens redovisning av uppburna landstingsmedel och om upprättandet av sammandrag däröver att föreläggas landstinget, samt i 50 § föreskrifter angående

49—50 §§.
De sakkunniga.

befogenhet för länsstyrelsen att besluta om avkortning och avskrivning av landstingsmedel. Nu gällande stadganden i dessa hänseenden äro, säga de sakkunniga, så avfattade, att de måste anses äga giltighet icke blott för det fall, att debiteringen och uppbörden försiggår på det i lagen anvisade sättet genom länsstyrelsens försorg, utan även därest landstinget beslutar att uttaga landstingsmedlen i annan ordning. Påtagligt är emellertid, att någon sådan redovisningsskyldighet, varom här är fråga, icke kan åläggas länsstyrelsen, för såvitt denna ej tagit befattning med landstingsmedlens uppbärande. Och om ett landsting föredrar att på egen hand ombesörja debiteringen och uppbörden, torde det naturliga vara, att landstinget självt och ej länsstyrelsen skall äga besluta om avkortning och avskrivning. För den skull har vid bestämmelsernas upptagande i den nya lagen föreslagits en formulering, varav uttryckligen framgår, att de gälla, blott för såvitt debitering och uppbörd ske i sammanhang med kronoskatterna.

I fråga om de i 50 § föreslagna bestämmelserna gör *länsstyrelsen i Södermanlands län* följande uttalande:

Utlåtanden.

»I denna paragraf föreskrives, att där debitering och uppbörd av landstingsmedel sker på sätt i 48 § sägs, länsstyrelsen skall besluta om avkortning och avskrivning av landstingsmedel i förekommande fall. Här förutsättes alltså, att debitering och uppbörd kan ske på annat sätt än 48 § stadgar. Av motiven framgår att, enligt de sakkunnigas mening, redan 48 §:s med nu gällande förordning överensstämmande formulering skulle innebära, att landstinget vore oförhindrat att ordna landstingsmedlens debitering och uppbörd på annat vis än bestämmelserna förutsätta såsom det regelmässiga. Enligt Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes uppfattning föreligga ej tillräckliga skäl att ur nuvarande stadganden utläsa en sådan mening, utan anser Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande, att landstingsskattens debitering och uppbörd ovillkorligen skall ske genom länsstyrelsens försorg. Denna ordning anser Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavande också böra bibehållas, och bör därför enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavandes åsikt första raden i förslaget 50 § bortfalla och stadgandet börja: 'Länsstyrelsen beslutar etc.'

I händelse debitering och uppbörd verkligen skola kunna av landstinget ordnas på annat sätt, än nu förutsatts, kunna reglerande föreskrifter om huru därvid skall tillgå efter Eders Kungl. Maj:ts Befallningshavandes mening ej undvaras.»

Departementschefen.

I överensstämmelse med den uppfattning, som av de sakkunniga hävdats, och som tidigare utan invändning från konstitutionsutskottet gjort sig gällande i motioner till 1921 års riksdag — n:r 137 i första kammaren och n:r 179 i andra kammaren —, håller jag före, att den formulering av 49 § i landstingsförordningen, som även återfinnes i 48 § i lagförslaget, kan giva stöd för sådan tolkning, att landstingsmedlens debitering och uppbörd icke ovillkorligen skola ske i sammanhang med kronoskatten, utan att landstinget är oförhindrat att ordna landstingsskattens debitering och uppbörd på annat vis än bestämmelserna förutsätta såsom det regelmässiga. Det kunde under sådant förhållande ifrågasättas — såsom nu skett från länsstyrelsen i Södermanlands län —, om icke lagstiftningen i förevarande sammanhang borde meddela närmare föreskrifter angående vad som är att iakttaga för det fall, att ett landsting väljer att självt ombe-

sörja sina skattemedels upptagande. Särskilt kunde måhända dylika föreskrifter finnas behöfliga till förekommande av att ett landsting förlägger skatteuppbörden till en olämplig tidpunkt. Som ovan framhållits, hava emellertid de sakkunniga ansett sig böra förorda en utredning angående reformerande av den nu tillämpade ordningen för landstingsmedlens debitering och uppbörd med undvikande om möjligt att landstingen hänvisas till att anordna självständigt debiterings- och uppbördssystem. Vid sådant förhållande har jag, som i likhet med de sakkunniga och omförmälda länsstyrelse anser ett dylikt självständigt system icke vara att förorda, icke funnit skäl föreligga att i lagen inarbeta några nya bestämmelser i det av länsstyrelsen angivna hänseende.

Det föreslagna allmänna åliggandet för förvaltningsutskottet att förvalta landstingets penningväsende har av de sakkunniga ansetts böra föranleda ändring jämväl av de nuvarande bestämmelserna i landstingsförordningens 54 § angående de till länsstyrelsen inflytande landstingsmedlens utanordning till landstinget och deras handhavande efter utanordningen. Om åt förvaltningsutskottet gives nyssnämnda åliggande, hava de sakkunniga ansett landstingets ordförande böra fritagas från sin hittillsvarande befattning med ifrågavarande medels utanordning. Det skulle givetvis åligga utskottet att på bästa sätt söka fruktbar göra de mottagna medlen, till dess de bliva behöfliga för avsedda ändamål. Då det vidare låge vikt uppå, att dessa inkomster fortast möjligt ställdes till förfogande för landstingsförvaltningens behov, hava de sakkunniga ansett, att åt berörda bestämmelser borde givas sådan formulering, att därav uttryckligen framginge, att landstingsmedlen skola utan dröjsmål utanordnas allt eftersom de inflyta. I förevarande hänseende har alltså föreslagits ett stadgande av innehåll, att till länsstyrelsen inflytande landstingsmedel skola ofördröjligen utanordnas till landstingets förvaltningsutskott.

Vad de sakkunniga sålunda anfört och föreslagit har icke föranlett något uttalande från länsstyrelser eller landsting, och jag har intet annat att erinra härutinnan än att utanordningen av landstingsmedlen enligt min uppfattning bör ske först efter rekvisition av förvaltningsutskottet. Paragrafen har i enlighet härmed omredigerats.

Landstingsförordningens föreskrift i 55 §, att landstingets räkenskaper skola ställas på kalenderår, har oförändrad intagits såsom 52 § i lagförslaget.

Beträffande denna föreskrift erinrar *riksräkenskapsverket*, huru — såsom ämbetsverket framhållit i sitt underdåniga yttrande den 13 september 1922 angående räkenskapsårets sammanförande med budgetsåret — några länsstyrelser i då infortrade yttranden beträffande kommunala myndigheter, försäkringsanstalter samt enskilda fonder och inrättningar tillhörande medel föreslagit, att räkenskapsåret för samtliga sådana inrättningar, vilkas medel uppbures i samband med kronoutskylder, bringades i överensstämmelse med statens budgetsår. I denna fråga anförde statsrådet och chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet den 9 mars 1923 (prop. n:r 182 angående omläggning av statsverkets räkenskapsår, sid. 18), att han då utan att uttala någon mening om en dylik omläggnings ändamålsenlighet ville framhålla, att den icke stode i sådant samband med frågan om statens räkenskapsår, att anledning föreläge att i nämnda sammanhang närmare ingå därpå.

51 §.
De sakkunniga.

Departementschefen.

52 §.
De sakkunniga.
Utlåtanden.

Då det nu föresloges, att i en ny lag fastställa räkenskapsår för landstingen, ville riksräkenskapsverket ifrågasätta, om icke i detta sammanhang nyssnämnda av några länsstyrelser framförda synpunkter måtte, efter föregående utredning, upptagas till prövning och avgörande. Riksräkenskapsverket anslöte sig till nämnda länsstyrelser uppfattning särskilt med hänsyn till kontrollen å statens mellanhavanden med antydda myndigheter, anstalter, fonder och inrättningar.

Departementschefen.

Åtskilliga omständigheter kunna givetvis anföras, som tala för att man om möjligt borde söka realisera det sålunda av riksräkenskapsverket framförda önskemålet av en överensstämmelse mellan landstingets och statens budgetsår. En sådan överensstämmelse kan tänkas särskilt vara till fördel vid reglerande av de till landstingen utgående statsanslagen för olika ändamål, såsom tuberkulosjukvård, sinnesslövärd, epidemisjukvård och polisväsen. Emellertid är det enligt mitt förmenande även av vikt, att landstingen och primärkommunerna, såsom nu är fallet, hava sammanfallande budgetsår, och detta på grund av de ekonomiska mellanhavanden, som förefinnas mellan de båda kommungrupperna, exempelvis i fråga om barnmorskeväsende, distriktsjukvård, extra provinsialläkare, sjukstugor, fattigvård och vägväsende. Även från statens sida sett, torde någon verklig fördel icke kunna vinnas genom en omläggning av allenast landstingets budgetsår, utan härtill skulle fordras, att samtidigt även primärkommunernas, framför allt landstingsstädernas, finansår samtidigt bringades till överensstämmelse med det statliga. Härtill kommer, att en sådan omläggning för landstingens vidkommande ovillkorligen förutsätter en omläggning av tiden för landstingens sammanträde, då det icke gärna kan anses lämpligt eller ens möjligt, att landstinget i början av september skall uppgöra ett budgetförslag, som skulle börja tillämpas först den första juli året därpå. Men, då det å andra sidan, såsom nogsamt konstaterats vid tidigare behandling av frågan om tiden för landstingsammanträdena, icke är möjligt att förlägga dessa till årets förra hälft — bland annat på den grund att riksdag och landsting ej gärna kunna pågå samtidigt —, så torde det vara tydligt, att man måste avstå från att omlägga landstingets budgetsår till likhet med statens.

Förevarande § bör sålunda behållas oförändrad.

53 §.
De sakkunniga.

I 53 § hava de sakkunniga sammanfört bestämmelser motsvarande dem, som för närvarande inrymmas i 56 och 57 §§ av landstingsförordningen. Bestämmelserna avse revision av landstingsförvaltningen. Vid avfattandet av dessa bestämmelser hava de sakkunniga till en början beträffande revisorernas och deras suppleanters antal ansett, att möjlighet bör beredas landstingen att i mån av behov överskrida den i bägge fallen hittills stadgade siffran *tre*, och vidare föreslagit den ändringen, att revisorerna skola utses icke såsom nu för det löpande årets utan för det nästföljande årets räkenskaper och förvaltning. I promulgationslagens 4 § har intagits en härav föranledd övergångsbestämmelse.

Utlåtanden.

I fråga om de i 53 § upptagna bestämmelserna angående revisorsval föreslår *Norrbottens läns landsting* viss ändring. Landstinget anser hinder icke böra uppställas mot att, där särskilda skäl föreligga, exempelvis för anlåtande av auktoriserad revisor, utse person, som är bosatt *utom* länet. I utlåtandet från

sagda landsting erinras vidare därom, att utöver revisorer för granskning av landstingets huvudräkenskaper även särskilda revisorer utses för granskande av en del olika förvaltningsgrenar och anstalter, lydande under landstinget. Lagparagrafen borde därför lämpligen förtydligas därhän, att av densamma framginge, att val av dylika revisorer även kunde ske.

Vad Norrbottens läns landsting anfört i fråga om visst förtydligande av lagrummet beträffande revisor för de under landstinget hörande anstalterna m. m., har jag icke ansett böra föranleda någon åtgärd. Val av särskilda revisorer för granskning av en del olika förvaltningsgrenar och anstalter böra nämligen hädanefter som hittills företagas med stöd av bestämmelser i de respektive specialförfattningar, som reglera de olika förvaltningsgrenarnas och anstalternas verksamhet, eller på grund av vad landstinget självt därom beslutat. Däremot biträder jag landstingets erinran i fråga om lämpligheten av att kunna till revisorer för landstingsförvaltningen utse även personer utanför landstingsområdet, vadan orden »inom landstingsområdet» böra utgå ur förevarande lagrum. Till lagrummet har fogats ett tillägg av den innebörd, varom jag talat vid behandlingen av 6 §, eller att den, som är redovisningsskyldig till landstinget, icke må väljas till revisor av förvaltning, för vilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val av revisor för sådan förvaltning eller i beslut i anledning av revisorernas granskning av sagda förvaltning.

Den i promulgationslagen, 4 §, intagna övergångsbestämmelsen bör underkastas viss jämkning i anslutning till vad jag i det följande kommer att föreslå med avseende å tiden för den nya landstingslagens ikraftträdande.

Departementsschefen.

7 kap. Om underställning och offentliggörande av samt besvär över landstingets beslut (54—58 §§).

I de nuvarande bestämmelserna om Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse av vissa landstingsbeslut, vilka bestämmelser äro intagna i 54 §, hava de sakkunniga icke föreslagit någon saklig ändring.

54 §.
De sakkunniga.

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser, att beslut om territoriell skattedifferentiering, som de sakkunniga funnit böra prövas av länsstyrelsen, i stället borde underställas Kungl. Maj:ts prövning. En dylik anordning vore mera överensstämmande såväl med länsstyrelsens och landstingets inbördes ställning som med den omständigheten, att besvär över landstingsbeslut skola anföras hos Kungl. Maj:t. 55 och 56 §§ i de sakkunnigas förslag borde sålunda helt och hållet utgå och i stället 54 § utökas med en littera.

Utlåtanden.

I fråga om sistnämnda § — och motsvarande lagrum i de övriga kommunallagarna — ifrågasätter sagda länsstyrelse vidare, huruvida icke landstings, kommuners och församlingars beslut om ingående av borgen, såsom för närvarande gäller i fråga om lån, borde, åtminstone i vissa fall, för att vinna bindande kraft, fastställas av Kungl. Maj:t. Därtill syntes enligt länsstyrelsens mening desto större skäl förefinnas, som vid upptagande av lån valuta er-

hölles, medan däremot vid borgens ingående detta icke eller åtminstone icke alltid vore fallet.

Departement-
schefen.

Med den ifrån de sakkunnigas mening avvikande ståndpunkt, som jag, enligt vad jag i det följande kommer att närmare angiva, har i fråga om länsstyrelsens prövning av landstingsbeslut i allmänhet, har jag ansett den av länsstyrelsen i Södermanlands län gjorda erinran i fråga om underställning av beslut om territoriell skattedifferentiering icke böra föranleda någon ändring i de sakkunnigas förslag till 54 §.

Ehuru det från sagda länsstyrelse framförda förslaget att utsträcka kravet på Kungl. Maj:ts fastställelse till att avse jämväl beslut i vissa fall angående borgen kan hava visst fog för sig, anser jag, att man, i saknad av nödig utredning angående de ekonomiska verkningarna av ett dylikt stadgande, som i så fall, på sätt länsstyrelsen erinrat, borde avse samtliga kommunenheter, åtminstone tillsvidare icke bör göra något tillägg till de nuvarande bestämmelserna.

Ej heller mot paragrafens övriga bestämmelser, sådana de av de sakkunniga föreslagits, har jag något att erinra; dock att jag av skäl, som av mig anförts vid behandlingen av 8 § angående landstingsområdes indelning i valkretsar, funnit nödigt att dels göra ett tillägg till förevarande paragraf, enligt vilket även beslut om valkretsindelning skall underställas Konungen, dels utesluta sista stycket av samma paragraf.

55 och 56 §§.
De sakkun-
niga.

Vad angår den underställning hos länsstyrelsen, som enligt landstingsförordningen erfordras för att giva bindande kraft åt flertalet landstingsbeslut, hava de sakkunniga under 55 § föreslagit, att någon sådan underställning icke vidare skall förekomma, med undantag dock för beslut enligt 46 § 2 mom. om territoriell skattedifferentiering. Till motivering av sin ståndpunkt i denna fråga erinra de sakkunniga bland annat därom, att, såsom tydligt framginge av förarbetena till landstingsförordningen, föreskriften om att landstingsbesluten skulle underställas länsstyrelsens prövning hade sin grund därutinnan att gränserna för landstingens verksamhet vore i landstingsförordningen angivna i så allmänna ordalag, att denna verksamhet, ju mera omfattande och mångsidig den av sin egen natur måste bliva, lätt kunde komma i kollision med den allmänna ekonomiska lagstiftningen, och att det för undvikande av en dylik kollision ansetts påkallat att landstingens beslut underställdes prövning. Men denna grund hade, säga de sakkunniga, numera bortfallit, sedan gränserna för landstingens verksamhet genom praxis och i betydande mån även genom särskild lagstiftning så noggrant fixerats, att någon orsak att befara osäkerhet eller missförstånd från landstingens sida angående räckvidden av deras befogenheter icke syntes vara för handen. Härutinnan torde en generell underställningsbestämmelse i varje fall icke vara mera påkallad beträffande landstingen än i fråga om primärkommunernas beslutande församlingar, för vilka dylik generell bestämmelse ej förefunnes. Ej heller vore numera faran för att besluten skulle stå i strid med lag och författning eller vila på orättvis grund större i fråga om landstingen än i fråga om primärkommunerna, varför ej heller ur denna synpunkt något särskilt skäl föreläge att för de förras vidkommande bi-

behålla underställningsbestämmelsen. Länsstyrelsens prövning hade i allmänhet blivit en rent formell expeditionsåtgärd utan reell betydelse. Till ytterligare stöd för sin ståndpunkt i denna fråga hänvisa de sakkunniga till vad länsstyrelsen i Södermanlands län i ämnet anført uti ett till Kungl. Maj:t den 7 mars 1921 avgivet utlåtande, vilket överlämnats till de sakkunniga för att tagas i övervägande vid fullgörandet av deras uppdrag.

Beträffande de sakkunnigas förslag att borttaga bestämmelsen om att lands- Utlåtanden
tingsbeslut skola underställas länsstyrelsens prövning hava flera länsstyrelser och landsting, vilka yttrat sig i frågan, biträtt de sakkunnigas uppfattning, medan andra icke gjort något direkt uttalande i denna punkt eller, med eller utan erinringar mot andra delar av förslaget, i övrigt instämt med de sakkunniga. Även de länsstyrelser och landsting, som i enlighet med vad förut anförts — sid. 57 och ff. — motsatt sig bestämmelsen om förvaltningsutskottets och övriga förvaltningsstyrelsers direkta förslagsrätt till landstinget med förbigående av länsstyrelsen, hava i allmänhet icke invänt något mot underställningens borttagande.

I utlåtande från *länsstyrelsen i Kristianstads län* heter det sålunda:

»På de skäl, som av de sakkunniga anförts och som jämväl angivits i länsstyrelsens i Södermanlands län i betänkandet återgivna utlåtande, anser länsstyrelsen någon anledning till bibehållande av skyldigheten att underställa besluten länsstyrelsens prövning knappast föreligga.»

Och motsvarande punkt i utlåtandet från *länsstyrelsen i Västmanlands län* är av följande lydelse:

»Vad befallningshavanden angår innehåller förslaget slutligen den nyheten, att befallningshavandens godkännande av landstingets beslut icke vidare skulle erfordras. Det nu gällande stadgandet är så avfattat, att befallningshavanden torde äga behörighet att ingå på en saklig prövning av besluts lämplighet. Veterligen har så aldrig skett, utan lära länsstyrelserna hava inkränkt sig till en prövning av beslutens formella laglighet. Givetvis innebär en prövning av sistberörda beskaffenhet för landstingets vidkommande en uppfordran till varsamhet, som kan vara av ett visst värde. Befallningshavanden vill emellertid icke motsätta sig, att stadgandet även i antydda modifierade form helt bortfaller, då ju åtskilliga skäl kunna anföras till stöd härför.»

Länsstyrelsen i Uppsala län och, av tidigare åberopat yttrande att döma, även *länsstyrelsen i Skaraborgs län* hava dock uttalat en annan uppfattning i denna fråga än de sakkunniga. Förstnämnda länsstyrelse anför:

»Det förhåller sig visserligen så, att länsstyrelserna icke ofta haft anledning att vägra godkännande av beslut, som landsting fattat. Men härav följer ingalunda, att nu gällande bestämmelse om underställning saknar praktisk betydelse. Det lärer nämligen kunna förväntas, att, liksom man i beslutande församlingar plägar vara angelägen att undvika propositionsvägran från ordförandens sida, på samma sätt ett landsting fäster avseende vid vetskapen därom, att ett visst beslut, om det fattas, icke kommer att fastställas. Det lärer vara av stor vikt att icke mera än nödigt är upplösa sambandet mellan länsstyrelsen och landstinget, särskilt när den förras inflytande snart sagt oundvikligen minskas genom utskottsväsendets utveckling.»

Skaraborgs läns landsting är det enda landsting, som yttrat sig för att bibehålla underställningen.

Departement-
schefen.

I det föregående har jag vid behandlingen av 17 § betonat vikten av att vid en reform av landstingsförvaltningen samverkan mellan länsstyrelse och landsting främjas samt att en dylik reform så vitt möjligt icke finge innebära ett undanskjutande av länsstyrelsen, utan att denna borde bibehålla sina nuvarande möjligheter att till fromma för länet öva inflytande på landstingsförvaltningen, och jag har därvid i motsats till de sakkunniga hävdad, att den nuvarande bestämmelsen om att sjukvårdsinrättningarnas framställningar, budgetförslag m. m. skulle befordras till landstinget genom länsstyrelsen icke vore att betrakta såsom allenast en tom form, utan att densamma hade verklig reell betydelse och för den skull borde bibehållas.

Med denna uppfattning i fråga om länsstyrelsens betydelse för landstingsförvaltningen kan jag icke heller biträda de sakkunnigas förslag att i allmänhet upphäva länsstyrelsernas rätt att pröva landstingets beslut. Jag anser härutinnan i likhet med länsstyrelsen i Uppsala län det vara av synnerlig vikt att sambandet mellan länsstyrelsen och landstinget i görligaste mån upprätthålles, detta särskilt med hänsyn därtill att det eljest torde bliva vanskligt för länsstyrelsen att rätt fylla de åligganden, som enligt landshövdingeinstruktionen och andra författningar ankomma på densamma. Behovet av länsstyrelsens prövning är enligt min mening desto mera nödvändig som den motionsrätt, vilken enligt föreliggande förslag tillerkännes förvaltningsutskottet, torde komma att verka därhän, att länsstyrelsen icke skulle bliva i tillfälle att bereda eller på förhand pröva åtskilliga frågor, som kunna vara nog så betydelsefulla. Jag har därför funnit lämpligt att i landstingslagen bibehålla nu gällande bestämmelser angående länsstyrelsens prövning av landstingets beslut, med en saklig ändring likväl, betingad därav att landstingsbeslut beträffande landstingsområdesindelning i valkretsar, såsom jag nyss erinrat, enligt min mening böra underställas Konungen.

Bland de frågor, som det enligt gällande förordning ankommer på landstinget att ensamt avgöra, upptages även frågan om instruktion (reglemente) för landstingets förvaltningsutskott. Med hänsyn till den maktbefogenhet, som i förslaget tillagts utskottet och som genom reglementet bör närmare regleras, och då, såsom jag i det föregående erinrat, på sina håll förekommit att landstinget åt förvaltningsutskottet uppdragit befogenheter, vartill landstingsförordningen knappast givit stöd, kan ifrågasättas, huruvida icke landstings beslut angående reglementet borde underställas länsstyrelsens prövning. Som emellertid vad i sistnämnda hänseende förekommit torde hava haft sin grund däri, att landstingsförordningen icke lämnat tillräckligt utrymme för en efter förändrade förhållanden anpassad förvaltning, och då man har anledning förvänta, att, sedan lagstiftningen på lithörande område reviderats, landstingen även utan särskilda garantier skola låta sig angeläget vara att vid reglementets fastställande icke överskrida i lagstiftningen angivna gränser, har jag icke ansett mig böra föreslå någon ändring i vad i förevarande hänseende nu gäller.

57 §.
De sakkun-
niga.

I fråga om offentliggörandet av landstingets beslut hava de sakkunniga borttagit bestämmelsen i 61 § i landstingsförordningen om protokollsammandrag

uppgörande, tryckning och utdelning till kommunerna. Dessa skulle i stället i enlighet med sakkunnigförslaget 57 § erhålla tryckt exemplar av protokollet jämte den fastställda utgifts- och inkomststaten ävensom samtliga de till landstinget inkomna handlingar, vilka befordrades till trycket. Beträffande primärkommunernas skyldighet att offentliggöra landstingens beslut hava sådana bestämmelser föreslagits, att dylik skyldighet skall åligga i stad magistrat eller stadsstyrelse och på landet kommunalnämndsordförande. Den tid, inom vilken landstingshandlingarna skola göras tillgängliga för kommunerna, har utsträckts från nu stadgade trettio till fyrtiofem dagar.

Sålunda föreslagna bestämmelser hava i de inkomna utlåtandena varit föremål för erinran allenast från *Örebro läns landsting*, som finner utdelandet till kommunerna inom landstingsområdet av tryckta exemplar av de till landstinget inkomna handlingarna vara föga påkallat och för landstingen medföra onödiga, ej obetydliga kostnader, varför orden »jämte de till landstinget inkomna handlingar, vilka befordras till trycket» borde utgå. Dessa handlingar kunde ju efter rekvisition översändas till vederbörande.

Utlåtanden.

De sakkunniga hava med sitt förslag, att visst landstingstryck skall tillställas primärkommunerna, tydligen avsett, att dessa och landstingsområdets invånare skola kunna erhålla full kännedom om landstingens beslut. Såsom landstingsprotokollen äro avfattade med talrika hänvisningar till inkomna handlingar, som jämte protokollet befordras till trycket, kan dylik kunskap icke erhållas med mindre än att protokollet åtföljes av sagda handlingar. Under sådant förhållande torde det från *Örebro läns landsting* framförda yrkandet icke böra föranleda någon ändring i de sakkunnigas förslag.

Departementschefen.

De i landstingsförordningens 62 § givna föreskrifterna angående besvär över landstingens beslut hava av de sakkunniga delvis med anledning av det av dem föreslagna upphävandet av stadgandet angående länsstyrelsens godkännande av landstingsbeslut i 58 § i deras förslag omformulerats till närmare överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad. De sakkunniga föreslå bl. a. dels en uttrycklig bestämmelse att besvär rätt tillkommer kommun inom landstingsområdet och medlem av sådan kommun, dels ett stadgande därom, att vid besvär klaganden inom fjorton dagar efter det tiden för besvärs anförande utgått skall till landstingets ordförande ingiva diarieutdrag däröver, att han besvärat sig, och att, om detta försummas, beslutet skall gå i verkställighet, dels vissa föreskrifter beträffande verkställigheten av beslut, som överklagats. I sistnämnda hänseende har föreslagits, att beslut enligt 46 § om landstingsskattens storlek må kunna gå i verkställighet oansett besvär. Detta, anför de sakkunniga, torde vara nödvändigt, enär eljest hela landstingsförvaltningen kunde äventyras och möjligheten att debitera och uppbära landstingsskatten i samband med kronoskatterna skulle bliva utesluten.

58 §.
De sakkunniga.

Slutligen hava de sakkunniga icke ansett skäl föreligga, att från landstingsförordningen upptaga bestämmelsen om begränsning till den klagande själv av verkningarna av ändring i ett överklagat beslut, emedan de ansett en dylik be-

stämmelse i fråga om beslut, som kränker enskild rätt, obehörlig och i övriga hänseenden oegentlig.

Utlåtanden.

Mot stadgandet, som avser ingivande av diariebevis, har erinran gjorts allenast från *länsstyrelsen i Gotlands län*, som anser ett dylikt stadgande knappast vara av behovet påkallat, enär besvärerna i alla händelser torde komma att delgivas landstinget eller dess förvaltningsutskott.

Departementschefen

Med hänsyn till vad jag nyss föreslagit angående bibehållande av länsstyrelsens prövning av landstings beslut har jag ansett lämpligt, att i huvudsak återföra besvärbestämmelserna till den lydelse de hava i 62 § i landstingsförordningen; dock att jag från de sakkunnigas förslag upptagit bestämmelsen angående dem, vilka skola äga rätt att klaga över landstingets beslut, ävensom stadgandet att landstingsbeslut, som angå landstingskatten, må gå i verkställighet oansett besvär.

8 kap. Övergångsbestämmelser (59--65 §§).

Jag har, såsom jag tidigare nämnt, icke ansett lämpligt att meddela för landstingslagens införande erforderliga övergångsbestämmelser i en särskild promulgationslag, utan har sammanfört dem under ett särskilt kapitel i själva lagen om landsting.

59 och 62 §§.

De sakkunniga.

I sitt förslag till promulgationslag, 1 §, föreslår majoriteten bland de sakkunniga, att den nya landstingslagen skall träda i kraft den 1 juli 1924, och anför till stöd för detta sitt förslag bl. a. följande:

»Då lagrevisionen utförts i syfte att snarast möjligt dels legalisera inom åtskilliga landsting använda förvaltningsformer, som av förhållandena framtvungits, ehuru de väsentligen ligga utanför gällande lagstiftnings ram, och dels för övriga landsting möjliggöra önskliga nyorganisationer, utan att åtgärder på sidan om lagen därvid behöva tillgripas, torde det ligga i sakens natur, att den nya lagen snarast möjligt får fylla sitt syfte.

Endast för den händelse, att andra skäl med styrka tala för ett uppskov — såsom av en minoritet av de sakkunniga förordats — bör sådant komma i fråga. Några dylika skäl synas icke föreligga. Visserligen har såsom stöd för yrkande om uppskov anförts, att vissa förvaltningsutskott icke utsetts med tanke på eller behörigt hänsynstagande till de maktpåliggande och vittomfattande värv, som enligt lagförslaget skulle ankomma på utskottet, och att dessa utskott för den skull icke bleve vuxna sin uppgift. Men denna uppfattning har endast ett visst formellt berättigande, eftersom landstingen vid 1923 års lagtima möte torde bliva i tillfälle att yttra sig över lagförslaget och följaktligen då, om icke tidigare, måste vid utseende av förvaltningsutskott hava sin uppmärksamhet riktad på möjligheten av ökade åligganden för detsamma.

För övrigt förhåller det sig på det sättet, att de landsting, varom här är fråga, i allmänhet velat avvakta den motsedda nya lagstiftningen, innan de bundit sig vid organisationsformer, vilka möjligen mindre väl komme att överensstämma med denna lagstiftning. De hava ofta redan igångsatt utredning i syfte att erhålla förslag till förvaltningsarbetets ordnande. Och inom det återstående mindretalet landsting torde liknande åtgärder få antagas komma till stånd vid 1923 års lagtima möte, därest landstingen, på sätt nyss erinrats, då erhålla del av lagförslaget. Det är alltså sannolikt, att landstingen senast vid 1924 års

lagtima möte, d. v. s. kort efter det att lagen skulle träda i tillämpning, hava färdig en förvaltningsorganisation, som står i samklang med denna lags innehåll. Om detta undantagsvis icke skulle ske, lärers knappast någon skada därav följa, utan det tvärtom i allt fall vara en fördel för det ifrågavarande landstinget, om dess förvaltningsutskott det oaktat erhåller utsträckt befogenhet: initiativrätt, befogenhet att bereda och sammanställa budgeten, företräda landstinget mellan mötena, hava möjlighet att öva inseende över och samarbeta med landstingets sjukhusdirektioner etc. Det är riktigt, att arbetet antagligen blir mindre tillfredsställande än för det fall, att förvaltningen nyorganiserats och efter nyorganisationen någon tid fungerat. Men anledning finnes näppeligen antaga, att det skulle bliva avsevärt sämre än det, som utförts av ett nyss ombildat förvaltningsutskott, inom vilket det gamla utskottets ledamöter säkerligen i allmänhet komma att utgöra den väsentligaste arbetskraften.

Under sådana omständigheter torde föreligga så mycket mindre skäl att uppskjuta lagens ikraftträdande, som det ju icke heller för den händelse att lagen träder i kraft senare skulle åligga landstingen någon skyldighet att omorganisera sina förvaltningsutskott. Även i sådant fall kan det inträffa, att landstinget underlåter detta. Det enda tvång som i detta hänseende skulle påläggas landstinget gäller antalet utskottsledamöter. Men att den visserligen behöfliga bestämmelsen, att utskottet skall bestå av minst fem ledamöter skulle vara en positiv garanti för ett tillfredsställande arbete, har givetvis icke någon förutsatt. Sex landsting hava för närvarande mindre än fem ledamöter. Skulle något av dem icke redan år 1923 höja antalet till föreslaget minimum, utan ett mindre förvaltningsutskott under tiden mellan den 1 juli och landstingets möte i början av september år 1924 utöva de vittomfattande nya funktionerna, lärers det vara en olägenhet, som vida uppväges av ovan omfördälda fördelar, och som icke rimligen kan motivera ett lagbud, vilket *formellt* skulle medföra hinder för utskottet såväl under denna tid som även efter val av lagstadgat större antal ledamöter att utöva funktioner, som sedan flera år tillbaka *de facto* genom landstingsbeslut tillagts vissa förvaltningsutskott utan några reglerande lagbestämmelser.»

Tre reservanter påyrka däremot, att lagen skall gälla till efterrättelse från och med den 1 juli 1925. Angående de för detta yrkande åberopade motiven må anföras följande:

»Till belysande av vår uppfattning härutinnan vilja vi till en början erinara om, att lagförslaget innehåller föreskrift om tillsättande av ett förvaltningsutskott med vissa närmare angivna åligganden, bl. a., att i förväg bereda de ärenden, som äga sammanhang med utgifts- och inkomststaten, samt att upprätta förslag till denna stat. Visserligen hava åtskilliga landsting redan omorganiserat sin förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de i lagförslaget upptagna riktlinjer för landstingsförvaltningen, men övriga landsting hava ej utrustat sina förvaltningsutskott med den vidsträckt befogenhet, som enligt förslaget skall tillkomma utskottet, utan låtit deras uppgift huvudsakligen begränsas till den egentliga finansförvaltningen. Sälunda ingår icke landstingsärendenas beredning bland de funktioner, som nu tillkomma förvaltningsutskotten inom sistnämnda landsting. Vidare understiger ledamötsantalet i några landstings förvaltningsutskott, som endast bestå av 3 ledamöter, det i lagförslaget angivna minimum.

Nu torde väl i allmänhet få anses vara principiellt oriktigt att genom lagbud utrusta en för visst ändamål vald kommunal styrelse med behörighet vida mer omfattande och delvis av annan art än den, som förutsatts, då uppdraget lämnats de valda, utan att tillfälle lämnas för den väljande församlingen att

förrätta nytt val innan lagbudet träder i kraft. Av vad ovan erinrats framgår emellertid, att just detta förhållande skulle inträffa, därest lagen om landsting bleve gällande redan den 1 juli 1924. Ty först de i september nämnda år sammanträdande landstingen kunde vid val av förvaltningsutskott beakta den genom nya lagstiftningen åt förvaltningsutskottet tillerkända befogenheten. Medan de sakkunnigas majoritet synes förutsätta, att redan 1923 års landsting skola vid utskottsvalen taga viss hänsyn härtill, och bl. a. i denna omständighet sökt stöd för sitt beslut i fråga om tiden för lagens ikraftträdande, kunna vi däremot icke finna, att enbart tillkomsten av ett sakkunnigförslag till lagstiftning bör förväntas åstadkomma dylik verkan. Om ock, på grund av att de i förslaget angivna grundlinjerna numera finge anses hava vunnit mera allmänt godkännande, majoritetens omförmälda förutsättning visade sig hållbar och sålunda jämväl de icke nyorganiserade landstingen vid val av förvaltningsutskott i fråga om såväl ledamotsantal som personval beaktade att de valda eventuellt komme att genom ny lagstiftning tillerkännas väsentligt vidsträcktare befogenhet, kvarstår dock den av oss angivna principiella anmärkningen.

Men även andra skäl tala emot ett så tidigt ikraftträdande, som av majoriteten föreslagits.

Förvaltningsutskotten få för kort tid att sätta sig in i lagbestämmelser, vilka promulgerade i maj eller juni 1924, skola av dem tillämpas redan den 1 juli samma år. Och många av utskottets ledamöter, vilka icke äga tillgång till Svensk författningssamling, komma antagligen att sväva i okunnighet om dessa bestämmelser, intill dess de blivit kallade till eller infunnit sig å utskottssammanträde, som utlysts för behandling av de nytillkomna uppgifterna.»

Utlåtanden.

Även bland länsstyrelser och landsting råda delade meningar angående tidpunkten för ikraftträdandet, i det att ett tiotal länsstyrelser och åtta landsting uttala sig för den 1 juli 1925 samt fem länsstyrelser och lika många landsting för den 1 juli 1924, medan fyra länsstyrelser och fem landsting anse, att lagen bör tillämpas från den 1 januari 1925 eller »tidigast 1925». De för dessa olika ståndpunkter i utlåtandena angivna motiven, där sådana förebragts, äro, vad de två förstnämnda meningarna angår, desamma, som åberopats av respektive reservanter och kommittémajoritet. I vissa av de utlåtanden, där den 1 januari 1925 föreslås såsom dag för ikraftträdandet, framhålls såsom förutsättning härför, att i promulgationslagen intagas bestämmelser, att landstingen vid sina lagtima möten år 1924 skola utse förvaltningsutskott enligt den nya lagen och även i övrigt fatta beslut, som påkallas av dennas tillämpning från och med den 1 januari 1925.

Departementschefen.

I likhet med såväl majoriteten som reservanterna bland de sakkunniga ävensom flertalet länsstyrelser och landsting anser även jag, att den nya lagen bör träda i kraft snarast möjligt.

Med hänsyn härtill har jag såsom övriga, vilka tagit befattning med förevarande lagförslag, ansett, att man icke bör för lagens ikraftträdande uppställa fordran på att reglementen för förvaltningsutskottet och arbetsordningar med tillämpning av den nya lagens bestämmelser skola föreligga färdiga och vara av landstingen antagna. Uppställdes ett dylikt krav, skulle i själva verket flertalet landsting kunna börja tillämpa den nya lagen först efter 1925 års landsting, eftersom, där icke förvaltningsutskott eller enskilda landstingsmän

av eget initiativ utarbetade förslag till dylika reglementen och arbetsordningar och 1924 års landsting därom fattade beslut, detta års landsting allenast skulle kunna uppdraga åt förvaltningsutskott eller särskilda delegerade att utarbeta förslag till sådana reglementen och arbetsordningar att föreläggas landstinget år 1925. Från ett dylikt krav kan man så mycket hellre avstå, som givetvis under alla förhållanden utskottets verksamhet under den första tiden, innan tillräcklig erfarenhet vunnits, icke kan bliva i allo tillfredsställande.

Men i likhet med dem, som motsatt sig sakkunnigmajoritetens förslag, kan jag icke finna riktigt, varken att ett förvaltningsutskott, som utsetts för ett synnerligen begränsat ändamål, skulle genom ett lagbud utrustas med behörighet vida mer omfattande och delvis av annan art än den, som förutsattes, då uppdraget lämnats åt de valda, utan att tillfälle lämnas för den väljande församlingen, landstinget, att förrätta nytt val innan lagbudet träder i kraft, eller att förvaltningsutskotten skulle få allenast några veckor på sig att sätta sig in i de nya lagbestämmelserna.

Emellertid kan man undgå dessa oegentligheter och olägenheter och likväl vinna ett tidigare ikraftträdande än reservanterna föreslagit, om man, såsom från en del håll påyrkats, fastställer detta ikraftträdande till den 1 januari 1925, vilket jag för min del vill föreslå.

Vid sådant förhållande är det emellertid nödvändigt att bland övergångsbestämmelserna intaga föreskrifter därom, att landstingen vid 1924 års möten skola vidtaga vissa åtgärder, som påkallas av den nya lagens ikraftträdande. Men dessa bestämmelser torde ej böra få en så kategorisk form, som i vissa utlåtanden ifrågasatts, ty därmed skulle landstingen i själva verket, innan de i behörig ordning uppgjort förslag till och antagit reglementen och arbetsordningar, komma att fastläsa sin förvaltningsorganisation efter den ena eller den andra linjen, utan allenast innehålla åliggande för 1924 års lagtima landsting, att med tillämpning av vad i 40 § i lagen om landsting stadgas beträffande antalet ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskott utse sådana ledamöter och suppleanter för tiden intill slutet av nästa lagtima möte.

I fråga om återstående övergångsbestämmelser har jag redan, i den mån så *Övriga §§.* påkallats, uttalat mig.

Lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän.

I fråga om de sakkunnigas förslag till ändrad lydelse av 6 § i ovan angivna lag har jag intet att erinra.

Lagen bör i likhet med lagen om landsting träda i kraft den 1 januari 1925.

Departementschefen.

Under förmälan, att han låtit vidtaga de av honom förordade ändringarna i de sakkunnigas förslag, uppläser departementschefen de sålunda omarbetade förslagen till

lag om landsting och

lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän,

samt hemställer, att desamma måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Carl Stålhammar.